

UNIUNEA EUROPEANĂ

Fondul Social European
POSDRU 2007-2013

Instrumente Structurale
2007-2013

MINISTERUL
EDUCAȚIEI ȘI
CERCETĂRII
ȘTIINȚIFICE

DIPOSDRU

INSPECTORATUL ȘCOLAR
Județul Tulcea

Școală versus comunitate?

Ghid de bune practici pentru susținerea educației

Doina-Olga Ștefănescu

Coordonatoare

EDITURA EDUCATIO-CT

2015

Lucrarea *Școală versus comunitate? Ghid de bune practici pentru susținerea educației* a fost elaborată în cadrul proiectului "Educația în comunitate - Drum cu prioritate!" POSDRU/188/2.2/S/156054, al cărui Beneficiar este Inspectoratul Școlar Județean Tulcea.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Școală versus comunitate? Ghid de bune practici pentru susținerea educației

Constanța: Editura Educatio-CT, 2015

ISBN 978-606-93748-4-9

Autoare:

Doina-Olga Ștefănescu (Introducere, Capitolul 6, coordonare)

Cristiana Boca (Capitolul 1, Capitolul 2, Capitolul 3)

Carmen Lică (Capitolul 4, Capitolul 5)

Viorica Preda (Capitolul 4, Capitolul 5)

EDITURA EDUCATIO-CT

CUMPĂNA, CONSTANȚA

Tel: (0372) 702.126; Fax: (0372) 891.157

E-mail: office@procivitasprint.ro; WEB: www.procivitasprint.ro

Tipărit de PROCIVITAS PRINT SRL

Echipa care a realizat ghidul

Coordonatoarea ghidului: Doina-Olga Ștefănescu

Concept ghid: Alin George Boroș, Elena Tomescu

Autoare ghid tipărit: Doina-Olga Ștefănescu, Cristiana Boca, Carmen Lică, Viorica Preda

Echipa care a realizat materialele video suport

Experți științele educației: Doina Olga Ștefănescu, Diana Csorba, Cristian Petcu

Regie materiale video: Mihai Bauman

Scenarii materiale video: Gabriela Virginia Șarga, Cătălin Rotaru

Actori: Smaranda Maria Caragea, Alexandru Pribeagu

Operatori tehnici materiale video: Andrei Gunesch, Gabriel Popescu, Constantin Dinu

Coordonator cerc de teatru Tulcea: Aneta Micu

Cercul de teatru Palatului Copiilor Tulcea: Andrei Eugen Micu, Eduard Caraenache, Elena Caravan, Elena Trofim, Florin Olaru, Florentina Armăsaru, Cătălin Alexandru Drăgan, Mălin Unguru, Robert Gemănaru, Cristina Gujă, Adina Rotaru, Adelina Cernega, Ana-Maria Armăsaru, Andrei Turtoi

Coordonator cerc de teatru Făgăraș: Vladimir Vărzaru

Cercul de teatru Clubului Copiilor Făgăraș: Isabela Chichi, Delia Boștiog, Octavian Szalad, Johnny Streza

Director Clubul Copiilor Victoria: Camelia Berteza

Manageri școlari materiale video: Marius Adrian Doda, Maria Magdalena Doda, Petrică Obancia, Sofica Belu, Ion Negrilă, Mariana Costache

Manageri școlari locații de filmare:

Bogdan Ion – Colegiul Național "Radu Negru" Făgăraș,

Ioan Armand Streza – Colegiul Național "Radu Negru" Făgăraș

Petre Gutescu – Colegiul Dobrogean "Spiru Haret" Tulcea

Traian Oancea – Liceul de Artă "George Georgescu" Tulcea

Camelia Berteza – Clubul Copiilor Victoria

Emil Tărcatu – Palatul Copiilor Tulcea

Conținutul acestui material nu reprezintă în mod obligatoriu poziția oficială a Uniunii Europene sau a Guvernului României.

Cuprins

ACRONIME	6
INTRODUCERE	7
PARTENERIAT ÎN COMUNITATE. CINE REZOLVĂ PROBLEMELE EDUCAȚIONALE?	7
A. GHIDUL REDACTAT	9
B. MATERIALELE VIDEO SUPT	9
CAPITOLUL 1 – CONȘTIENTIZAREA IMPORTANȚEI EDUCAȚIEI ÎN COMUNITATE	10
1.1. ANALIZA NEVOILOR DE EDUCAȚIE ÎN COMUNITATE	10
1.1.1. Realizarea profilului comunității	10
1.1.2. Realizarea profilului școlii	12
1.2. IDENTIFICAREA PROBLEMELOR DE EDUCAȚIE ALE MEMBRILOR COMUNITĂȚII LA ORICE VÂRSTĂ	19
1.3. SURSE ȘI RESURSE ÎN COMUNITATE PENTRU FURNIZAREA DE EDUCAȚIEI	21
1.4. EDUCAȚIA CA FACTOR DETERMINANT ÎN PROCESUL DE INSERȚIE PE PIAȚA MUNCII	23
CAPITOLUL 2 – PREVENIREA PĂRĂSIRII TIMPURII A ȘCOLII	24
2.1. PĂRĂSIREA TIMPURIE A ȘCOLII ÎN EUROPA	24
2.2. MĂSURI DE PREVENIRE, INTERVENȚIE ȘI MĂSURI COMPENSATORII	26
2.2.1. Strategia de combatere a părăsirii timpurii a școlii	27
2.2.2. Intervenția pentru combaterea părăsirii timpurii a școlii	27
2.2.3. Măsurile compensatorii	28
2.3. FACTORI CARE DETERMINĂ FENOMENUL DE PĂRĂSIRE A ȘCOLII.	29
2.4. EDUCAȚIA TIMPURIE ȘI ROLUL EI ÎN PREVENIREA PĂRĂSIRII TIMPURII A ȘCOLII	34
2.5. ANALIZA FENOMENULUI PORNIND DE LA SITUAȚIILE CONCRETE DIN COMUNITATE	37
2.5.1. Comunitățile de romi	37
2.5.2. Mediul rural	39
2.6. COSTURILE ABANDONULUI ȘCOLAR	39
2.7. PREVENIREA ABANDONULUI ȘCOLAR – FORME ȘI MIJLOACE	41
CAPITOLUL 3 – ROLURI ȘI RESPONSABILITĂȚI ALE FACTORILOR DIN COMUNITATE IMPLICAȚI ÎN EDUCAȚIE	49
3.1. EDUCAȚIA ÎN ȘCOALĂ ȘI EDUCAȚIA ÎN AFARA ȘCOLII.	49
3.2. CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE AL ȘCOLII – CADRUL LEGAL DE FUNCȚIONARE	52
3.3. CADRUL LEGAL DE SUSȚINERE A ȘCOLII DE CĂTRE ADMINISTRAȚIA LOCALĂ	54
3.4. IDENTIFICAREA ALTOR FACTORI CU ROL DETERMINANT ÎN SUSȚINEREA EDUCAȚIEI.	57
3.4.1. Centrele comunitare de învățare permanentă	57
3.4.2. Centrul comunitar de învățare permanentă	59
CAPITOLUL 4 – MODALITĂȚI DE ACTIVARE ȘI DE INTERVENȚIE ÎN ECHIPE LOCALE	62
4.1. STRATEGIA PRIVIND REDUCEREA PĂRĂSIRII TIMPURII A ȘCOLII ÎN ROMÂNIA – MESAJ-CHEIE ȘI ACTORI	62
4.2. ASPECTE-CHEIE ALE STRATEGIEI DE REDUCERE A PTȘ ÎN ROMÂNIA	65
4.3. CONSTITUIREA ECHIELORE LOCALE DE INTERVENȚIE/GRUPURILOR DE INTERVENȚIE LOCALĂ	66
4.4. RELAȚII ȘI REGULI ÎN CADRUL ECHIEI	69
4.5. FORME DE COLABORARE ȘI OPTIMIZARE A INTERVENȚIEI ECHIELORE LOCALE	71

4.6.	UN PACT PRIVIND <i>ORAȘUL CARE EDUCĂ SAU UNEXEMPLU DE BUNĂ PRACTICĂ</i>	73
CAPITOLUL 5 – SURSE DE FINANȚARE PENTRU PROIECTE COMUNITARE		76
5.1.	PREZENTAREA SINTETICĂ A SURSELOR DE FINANȚARE NERAMBURSABILE PENTRU PERIOADA 2014 -2020	76
5.1.1.	Programele Operaționale (PO)	76
5.1.2.	Programul Internațional de Finanțare al Fundatiei Velux	82
5.1.3.	Programul de Granturi Raiffeisen Comunități	83
5.1.4.	Fondul pentru Inovare Civică	83
5.1.5.	Fundatia IKEA România	84
5.2.	IDENTIFICAREA SURSELOR DE CONSULTARE LA NIVEL LOCAL, JUDEȚEAN	84
5.3.	CREAREA ȘI ACCESAREA SURSELOR DE INFORMARE ON-LINE, ÎN TIMP REAL	85
5.4.	EXEMPLE DE BUNE PRACTICI	85
CAPITOLUL 6 – REPERE METODICE PENTRU FOLOSIREA MATERIALELOR VIDEO SUPORT		90
6.1.	FOLOSIREA MATERIALELOR VIDEO CA SUPORT AL DISCUȚIILOR	90
6.2.	FOLOSIREA MATERIALELOR VIDEO SUPORT DE CĂTRE MANAGERII ȘCOLARI	90
6.3.	FOLOSIREA MATERIALELOR VIDEO CA SUPORT AL DISCUȚIILOR ÎN CADRUL DERULĂRII ACTIVITĂȚILOR CU PĂRINȚII	90
6.4.	FOLOSIREA MATERIALELOR VIDEO CA PUNCT DE PORNIRE ÎN ORGANIZAREA DISCUȚIILOR	90
BIBLIOGRAFIE		105
MATERIALE VIDEO SUPORT		
MATERIALE REALIZATE CU EXPERȚI		DVD1
a. Filosofie a educației		
b. Școală pentru comunitate		
c. Puncte de vedere despre relația elevilor cu școala		
PROVOCĂRI ȘI SOLUȚII ÎN COMUNITATE		DVD2
PROGRAME ȘCOLARE DE PREVENȚIE		DVD2
PROGRAME ȘCOLARE DE CORECȚIE		DVD2
SITUAȚII FICȚIONALE CARE AU CA SCOP GENERAREA DE DISCUȚII		DVD2

Acronime

ADȘ – A Doua Șansă
AJPIS – Agenția Județeană pentru Plăți și Inspecție Socială
ANPIS - Agenția Națională pentru Plăți și Inspecție Socială
ARACIP - Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Preuniversitar
CCD - Casa Corpului Didactic
CDI - Cercetare, Dezvoltare și Inovare
CES – Cerințe Educaționale Speciale
CJRAE - Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională
CNDIPT - Centrul Național de Dezvoltare a Învățământului Profesional și Tehnic
DGEÎP - Direcția Generală Învățământ Preuniversitar
DGMRS - Direcția Generală Management și Rețea Școlară
DSP - Direcția de Sănătate Publică
FDSC - Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile
FEDR - Fondul European pentru Dezvoltare Regională
GLS - Grup Local de Sprijin
INS - Institutul Național de Statistică
ÎPT - Învățământul Profesional și Tehnic
ISE - Institutul de Științe ale Educației,
ISJ - Inspectoratul Școlar Județean
LEN – Legea Educației Naționale nr. 1/2011, cu modificările și completările ulterioare
MECS - Ministerul Educației și Cercetării Științifice
MECTS - Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului
MFE - Ministerul Fondurilor Europene
MFP - Ministerul Finanțelor Publice
MMFPSPV - Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice
PESTLE – Politic, Economic, Social, Tehnologic, Legislativ, Ecologic
PIB – Produsul Intern Brut
PDI – Proiectul de Dezvoltare Instituțională
PNDR - Programul Național Dezvoltare Rurală
POC - Programul Operațional Competitivitate
POCA - Programul Operațional Capacitate Administrativă
POCU - Programul Operațional Capital Uman
POR - Programul Operațional Regional
PRET – Proiectul pentru Reforma Educației Timpurii
PTȘ - Părăsirea Timpurie a Școlii
ȘDȘ – Școala după școală

Introducere

Parteneriat în comunitate. Cine rezolvă problemele educaționale?

Comunitățile, definite ca grupuri mari de oameni care au în comun valori, fond cultural, stil de viață, reprezintă unul dintre conceptele fundamentale din științele socialului (sociologie, filosofie politică, antropologie socială șa). Conceptele, prin natura lor, cu cât își măresc extensiunea, adică aria de cuprindere, cu atât intensiunea lor devine mai nedeterminată. Este greu să vorbim cu sens despre multe entități fără să greșim. De exemplu, dacă vrem să vorbim despre *toți oamenii*, vor fi puține lucruri pe care să le putem afirma și care să se aplice cu siguranța tuturor. Din cauza acestui fapt, par a fi necesare câteva precizări în legătură cu conceptul de comunitate și despre relația dintre școală și aceasta.

Există mai multe clasificări ale comunităților, fiecare tip de comunitate având câteva proprietăți specifice. Pentru ca un număr de persoane să formeze o comunitate este necesar ca între ele să existe anumite relații. Totalitatea acestora face ca acele persoane să se constituie într-o comunitate și nu doar simpla lor existență. De exemplu, cadrele didactice din localitate formează o comunitate doar în măsura în care se întâlnesc, împărtășesc scopuri și valori comune, relaționează cu aceleași instituții și respectă aceleași norme. În același fel, locuitorii unei localități, fie ea rurală sau urbană, sau consumatorii de internet formează o comunitate doar dacă relaționează între ei. Ceea ce este comun în toate aceste cazuri este sistemul de relații prezente între membri. Să presupunem că eu sunt cadru didactic dar, din diferite motive, nu mai profesez. În acest caz rămân în comunitatea cadrelor didactice doar dacă voi continua să colaborez cu ceilalți la proiectele lor educaționale. Altfel, mă plasez în afara comunității și rămân doar cu amintirea participării nu și cu concretețea ei.

Înțelegem, așadar, că dacă vorbim despre comunitate, este necesar să precizăm tipul de comunitate la care facem referire. *Comunitatea teritorială* este considerată în sociologie, după unii autori (A. Bulai, 2009, p.185), ca dând sensul de bază al conceptului de comunitate. Deci ne așteptăm ca, dacă vorbim cu un sociolog, el să se refere mai degrabă la comunități urbane și rurale. Dacă vom vorbi cu profesorii de cultură civică, ei se vor gândi mai probabil la comunitatea locală concretizată în instituțiile existente (primărie, prefectură, școală, spital, judecătorie, biserică, poliție). Cu siguranță că mai sunt și alte situații. Ceea ce se întrevăde nu este ideea că unele concepte ar fi mai bune sau utile unei discuții ci doar că este bine ca de fiecare dată să precizăm la ce anume ne gândim atunci când vorbim despre comunitate.

La ce anume face referire prezentul ghid? Ce fel de comunitate este avută în vedere de autorii și autoarele lui? Răspunsul trebuie să fie unul foarte simplu și de aceea aș opta pentru o definiție utilă. Știm că modurile în care putem defini un termen sunt foarte diferite. Și știm, de asemenea, că dacă schimbăm criteriul, aceeași definiție poate fi considerată

dintr-o altă categorie. Ceea ce vreau să spun este că nu cred că ne va fi foarte utilă de data aceasta o definiție prin gen proxim și diferență specifică, încărcată cu toate notele specifice. Nu ne pregătim de examene și nici de elaborarea unei disertații. Probabil că util ar fi un mod de definire care să ne permită să lucrăm ulterior cu conceptul în activitatea practică, să ne ghideze și să ne ajute să separăm ceea ce ne este util de restul. A opta pentru o perspectivă practică nu înseamnă că negăm sau renunțăm la acuratețea teoretică. Cele două nu se exclud. De aceea, probabil că așa numita definiție ostensivă ar fi potrivită aici, adică aceea prin care indicăm cazuri exemplare ca modele reprezentative.

Unele definiții sunt *teoretice*. Ca cele pe care le-am folosit până acum. Altele pot fi *persuasive*, adică prin modul în care este aleasă exprimarea se induc anumite poziții. De exemplu, dacă definesc societatea civilă ca fiind *totalitatea organizațiilor și instituțiilor neguvernamentale (independente de guvern) care exprimă interesele și voința cetățenilor* vom înțelege că este vorba de posibilitatea exprimării unui punct de vedere independent, posibil același sau opus statului care poate fi reactiv dar și proactiv. Este o definiție teoretică pentru că nu valorizează și nu induce o ierarhie. Dacă definim însă societatea civilă ca fiind o *capacitate de reacție spontană a indivizilor și a grupurilor de indivizi față de deciziile statului*, atunci înțelegem că societatea civilă re-aționează la ceea ce statul face, fiind contra deciziilor lui (considerate de obicei greșite). Cea de a doua definiție este persuasivă pentru că îmi induce și o atitudine nefavorabilă față de stat și de creditare necritică a societății civile. Nu vreau să iau apărarea statului în raporturile lui cu societatea civilă. Vreau doar să subliniez iar importanța conceptelor pe care le folosim pentru că ele ne pot duce în direcții la care nu ne-am așteptat.

Ar mai fi de remarcat faptul că o definiție bună a unui termen joacă ulterior rolul de criteriu în stabilirea apartenenței sau nu a unui element, respectiv situație, la sfera lui. De exemplu, dacă definim clar termenul *abandon școlar*, vom ști atunci când întâlnim un caz dacă este sau nu de abandon.

Revenind la situația noastră, a relațiilor dintre școală și comunitate în rezolvarea problemelor educaționale, atunci vom înțelege că este importantă lămurirea înțelesurilor pe care le dăm termenului de comunitate în vederea acceptării sau nu a unor situații ca fiind posibil de inclus în sfera acestei problematici.

Să încercăm așadar să conturăm un mod de definire a comunității pentru a înțelege mai nuanțat la ce se referă problematica ghidului nostru. Aci intervin două aspecte și anume înțelesul dat termenului comunitate de partea redactată a ghidului și nuanțele aduse definirii termenului de materialele video suport. Ne vom referi separat la fiecare categorie pentru că împreună conturează nu numai înțelesul termenului ci și posibile modalități de aplicare a sugestiilor pe care acesta le implică în procesul de formulare și rezolvare a problemelor educaționale.

a. Ghidul redactat

Viziunea pe care partea redactată a ghidului o construiește este cea la care toată lumea se așteaptă. Pentru ghidul tipărit comunitatea reprezintă totalitatea instituțiilor și a raporturilor, instituționalizate și ele, dintre aceste componente. Urmând acest drum, foarte necesar în derularea tuturor activităților școlii, se prezintă legi, strategii, regulamente și alte documente care normează atribuțiile școlii și raporturile ei cu celelalte instituții ale comunității. Partea redactată a ghidului este construită din perspectiva școlii și a cadrelor ei didactice. Ea răspunde la întrebările *ce pot să fac?* și *ce trebuie să fac?* și doar într-o mai mică măsură se întreabă *de ce?*

b. Materialele video suport

Partea care reprezintă o abordare nouă în elaborarea unui ghid este aceea construită de o echipă largă și care a încercat să adapteze lucrarea specificului vremurilor noastre. Această parte se bazează pe imagine, film, mișcare, situații surpriză. Este partea dinamică a ghidului care lucrează cu o nuanțare a definiției date comunității și anume: importante în comunitate sunt relațiile dintre oameni, oricare ar fi statutul lor (elevi și eleve, părinți, cadre didactice) și orice ar spune o strategie că ar trebui să facă instituțiile. Înregistrările video surprind aceste relații și încearcă să genereze discuții despre situațiile construite.

Cele două componente ale ghidului se completează și, împreună, dau un material mai bine conturat în încercarea lui de a răspunde unei multitudini de probleme educaționale și stiluri de abordare a lor.

Și poate că la final ar mai trebui adus în discuție și un alt aspect al ideii de comunitate și anume acela legat de *comunitatea de gândire*. Școala este instituția care are puterea de a genera comunitatea de gândire a colectivității - prin forța cunoașterii, creativitatea socială caracteristică, tăria structurilor morale, prin intensitatea trăirilor afective pe care le generează, respectul pentru valori și gradul său de coerență, comunitate atât practică cât și teoretic-conceptuală. Comunitatea de gândire dă adevărata forță a unei colectivități pentru că ea generează tot ceea ce urmează: acord, colaborare, susținere, respect reciproc, adică acele condiții fără de care nu se poate vorbi de o viață decentă a comunității, oridecare ar fi ea. Dacă locuitorii comunității nu gândesc împreună, cu principii și valori de toți acceptate, ceea ce se întâmplă în viața lor socială, atunci nu putem vorbi de o reală comunitate și nici de interes sau rezolvare solidară a problemelor educaționale.

Capitolul 1 – Conștientizarea importanței educației în comunitate

1.1. Analiza nevoilor de educație în comunitate

În privința educației, se pune mereu întrebarea - *ce aduce beneficii mai mari pentru subiecții educației, opțiunea pentru schimbare sau pentru continuitate?* Nevoia de continuitate și consistență a sistemului, reflectată în stabilitatea profesorilor în școli, nevoia de coerență a programelor școlare și a legislației este completată de problemele pe care comunitatea le trăiește și la care are nevoie de soluții pe care schimbările le pot aduce. De multe ori mediul social este instabil, imprevizibil, complex. Fiecare școală și comunitate are specificul ei, iar schimbările din fiecare mediu pot fi pe cât de rapide pe atât de imprevizibile. Progresul tehnologic și accesul sporit la cunoaștere și la resurse ne permit să realizăm schimbări și să inventăm soluții în ambele spații, altădată imposibil de aplicat.

Pentru a decide ce nevoi de educație are comunitatea, dar și cât de flexibilă trebuie să devină școala și celelalte instituții din spațiul apropiat, este nevoie de o diagnoză a comunității.

Din multiplele modalități de realizare a diagnozei și analizei nevoii de educație la nivelul comunității vom prezenta câteva, considerate utile și facil de aplicat.

1.1.1. Realizarea profilului comunității

Pentru a analiza nevoile de educație ale comunității, putem începe cu realizarea profilul comunității respective. Acest profil poate conține orientativ următoarele tipuri de informații:

- a. **context socio-economic** (număr de locuitori, statutul ocupațional al membrilor comunității, nivel de dezvoltare economică, structura populației pe vârste și niveluri de educație, migrație, activități de bază ale locuitorilor din zonă, structura veniturilor populației, oportunități de ocupare în zonă, riscuri legate de piața forței de muncă etc.);
- b. **context cultural** (structura etnică a populației, tradiții specifice, obiceiuri, istorie locală);
- c. **oferta educațională** la nivelul comunității (școli, grădinițe, alte instituții cu rol educativ și de formare);
- d. **grupuri țintă și nevoi specifice** de educație permanentă identificate la nivelul comunității;
- e. orice alte date și informații relevante pentru justificarea nevoilor specifice de educație permanentă de la nivelul comunității.

Analiza complexă a comunității cuprinde astfel, date cantitative și calitative, precum și interpretări ale acestora, care pot fi organizate precum în modelul de mai jos:

Identificarea componentelor comunitare și evoluția lor în timp	Relația dintre instituțiile educaționale și comunitate	Implicarea școlii în strategia comunitară și în activitatea concretă privind
Dimensiuni fizice: <ul style="list-style-type: none"> • suprafață; • densitatea populației; • alte elemente demografice – creșterea sau descreșterea populației. 	Dacă și în ce măsură școala sau alte instituții conexe satisfac nevoile comunitare	Identificarea problemelor comunitare
Probleme sociale: <ul style="list-style-type: none"> • șomaj; • starea de sănătate. 	Ce nevoi comunitare rămân nesatisfăcute și din ce cauze	Analiza resurselor
Situația economică locală: <ul style="list-style-type: none"> • resurse; • structura ocupațională; • oferta pieței de muncă; • caracteristici ale vieții economice (declin sau dezvoltare). 	Ce resurse educaționale pot fi identificate în comunitate;	Elaborarea politicilor, programelor și planurilor concrete în vederea rezolvării acestor probleme;
Distribuția puterii la nivel local		Realizarea efectivă a acțiunilor și evaluarea impactului comunitar al programelor derulate.

Problemele comunității pot fi foarte diverse, iar influența acestor probleme asupra școlii se realizează și ea diferențiat. De exemplu:

- specificul demografic poate influența decisiv strategia de dezvoltare a școlii: dacă populația este în creștere, principala problemă poate deveni construirea unor noi spații școlare; dacă populația școlară este în scădere, se poate pune problema utilizării mai eficiente a resurselor disponibile;
- comunitățile dispersate au alt specific și alte nevoi decât cele adunate;
- etniile care trăiesc în comunitate aduc cu sine specificul și nevoile comunității;
- resursele economice ale comunității sau lipsa lor și plecarea forței de muncă la lucru în alte localități sau din țară, au implicații în realizarea procesului de educație, având ca beneficiari direcți copiii și indirecti familiile acestora și comunitatea ca întreg.

Analiza comunității orientează elaborarea strategiei, proiectelor și planurilor de dezvoltare, pe baza diferitelor probleme identificate.

Nevoile educaționale ale comunității au ca centru de greutate diagnoza mediului intern și extern al unității școlare, proces bine cunoscut de echipa managerială din fiecare școală. În continuare, ne vom concentra asupra școlii, ca furnizor principal de educație.

1.1.2. Realizarea profilului școlii

Realizarea profilului școlii se poate realiza prin analiza diferitelor tipuri de informații.

1.1.2.1. Informațiile de tip cantitativ

Informațiile de tip cantitativ oferă o imagine cuprinzătoare și se referă atât la unitatea școlară, cât și la comunitate. De exemplu, ne sunt utile datele referitoare la:

- numărul elevilor din școală;
- vârsta elevilor;
- evoluția numărului elevilor (în creștere sau descreștere);
- numărul elevilor cu cerințe educative speciale (CES) integrați în școala de masă și tipurile de cerințe educaționale speciale;
- numărul absolvenților unității de învățământ și șansele lor reale de integrare în muncă;
- specificul etnic al populației școlare;
- numărul copiilor din sistemul de protecție socială;
- rata abandonului școlar;
- procentul elevilor care trec în niveluri superioare de învățământ;
- spațiul școlar și starea clădirilor;
- existența în școală a spațiilor specializate – bibliotecă, laboratoare de fizică/chimie/biologie, cabinete de limbi străine;
- nivelul de dotare cu resurse educaționale – manuale, material didactic, echipamente (și gradul lor de uzură);
- numărul angajaților din școală;
- dacă posturile didactice sunt sau nu ocupate;
- rata mișcării personalului (câți dintre profesorii din anul curent vor pleca anul următor la altă unitate școlară);
- nivelul de calificare al cadrelor didactice raportat la posturile ocupate.

Alte informații cantitative utile pentru identificarea nevoilor de educație ale comunității includ:

- aspecte legate de accesul la sistemul de învățământ, respectiv numărul copiilor și tinerilor care merg la școală raportat la vârsta antepreșcolară/preșcolară/învățământ obligatoriu;
- numărul celor care au abandonat sau au părăsit timpuriu școala;

- existența în localitate a programelor A doua șansă (ADȘ) sau Școală după școală (ȘDȘ);
- existența școlilor profesionale și a posibilității unei calificări profesionale în localitate sau în zonă;
- numărul elevilor ai căror părinți sunt plecați în străinătate; (întocmirea unei baze de date cu numărul acestuia, o cât mai bună cunoaștere a elevului, a comportamentului acestuia, a aptitudinilor sale, a problemelor pe care le întâmpină în lipsa părintelui (părinților) plecat (plecați) în scopul prevenirii absenteismului școlar, anturajului nociv și a actelor antisociale, prevenirii abandonului școlar, atragerea în activitățile școlare și extrașcolare;
- numărul absolvenților care au dobândit un loc de muncă la finalizarea studiilor.

Specificul școlilor poate fi diferit. De aceea este important să fie identificate acele aspecte semnificative și care orientează elaborarea unei strategii de soluționare a lor, cu impact asupra comunității, dar și cu sprijinul acesteia. Strategiile se impun a fi diferite, dacă:

- numărul de elevi într-o școală este în exces sau există clase în care se învață în regim simultan;
- rata abandonului școlar în unele școli este mai mare sau mică;
- înscrierea și reușita la examenele naționale este mai mare, în altele mai mic;
- situația personalului didactic, calificarea și fluctuația acestuia e foarte diferită;
- sunt înscriși sau nu copii cu CES sau din sistemul de protecție socială, proveniți din mai multe etnii sau doar dintr-o singură etnie.

1.1.2.2. Informațiile de tip calitativ

Analiza informațiilor de tip cantitativ este completată de analiza informațiilor de tip calitativ, ca metodă care o completează pe cea menționată mai sus și servește aceluiași scopuri. Acest tip de informație cuprinde date despre:

- atmosfera din unitatea școlară – dacă există înțelegere sau predomină stările conflictuale;
- relațiile și interacțiunile sociale dintre diferitele categorii de personal (între directori și personal didactic și nedidactic, în interiorul colectivului de profesori, între cadre didactice și elevi, între cadre didactice și părinți etc.);
- mediul social de proveniență a elevilor (inclusiv dacă acest mediu se schimbă într-un fel sau altul), nivelul de educație a părinților, ocupațiile părinților, interesul părinților pentru educație și pentru școală etc.;
- atitudinea cadrelor didactice față de elev, ca subiect care necesită individualizarea procesului educațional;
- managementul unității școlare și gradul de participare a școlii la deciziile din cadrul comunității.

Situațiile pe care le au școlile de rezolvat sunt diferite. De exemplu, în unele școli atmosfera este de colaborare și cooperare, în altele apar conflicte – între cadrele didactice, între anumite cadre didactice și elevi sau părinți, între director și primar etc.; în unele școli părinții se implică în viața școlii, participă la procesul de decizie, în altele nu sunt conectați la viața școlii și la creșterea/descreșterea motivației copiilor lor pentru parcurgerea unui traseu educațional; în unele școli sunt școlarizați elevi care provin în majoritate din familii sărace, în alte școli există mai mulți elevi care provin din familii cu venituri mari; în unele școli sunt școlarizați elevi cu CES, iar în altele nu se întâlnesc astfel de situații; în unele școli predomină personalul didactic cu experiență și care a participat la multe programe de pregătire, în timp ce în alte școli predomină cadrele didactice fără multă experiență și care nu au beneficiat de formare; în unele școli informația circulă la toate părțile interesate, în altele informația este apanajul conducerii, așa cum unele școli au directori care au beneficiat de pregătire managerială în timp ce altele au directori fără pregătire de acest tip.

Analiza datelor calitative orientează elaborarea strategiei, proiectelor și planurilor de dezvoltare, pe baza diferitelor probleme identificate.

În continuare vom rezuma câteva aspecte privind metodele cel mai des folosite pentru analiza și evaluarea nevoilor școlilor și ale căror rezultate se regăsesc în cadrul proiectelor de dezvoltare instituțională.

1.1.2.3. Analiza PESTLE

Un alt instrument care poate fi utilizat este analiza PESTLE. Aceasta este o analiză a contextului extern, Politic, Economic, Social și Tehnologic, Legislativ și cel Ecologic - în care funcționează școala. Analiza PESTLE orientează elaborarea strategiei, proiectelor și planurilor de dezvoltare, pe baza diferitelor probleme identificate.

Politicul se referă la politicile educaționale existente la nivel național, regional și local - mai ales politicile și programele de reformă, modul în care acestea pot influența existența și dezvoltarea unității școlare. La acestea se adaugă, în contextul actual de descentralizare a administrației publice, politicile de dezvoltare regională și locală, ca de exemplu:

- dacă politicile educaționale și generale de dezvoltare de la nivel național, regional sau local favorizează atingerea țintelor strategice și cum anume;
- modul în care alte programe și instituții, care dețin putere în comunitate, pot fi implicate în realizarea proiectelor școlii;
- care sunt oamenii și instituțiile cu influență la nivelul comunității și cum anume pot fi ei atrași în realizarea obiectivelor școlii.

Economicul se referă la resursele existente la nivelul analizat (național, regional sau local):

- dacă există expansiune sau recesiune economică;
- ce ramuri economice sunt prioritare și ce resurse pot oferi ele educației și formării;
- care este nivelul mediu al câștigurilor;

-
- care este expertiza tehnică existentă în comunitate și cum ne-ar putea ajuta în rezolvarea problemelor;
 - în ce măsură există corelație între pregătirea profesională și piața muncii.

Socialul se referă atât la existența și modul în care sunt abordate, la nivel național, regional și local, problemele sociale și la poziția diferitelor grupuri de interes față de problematica educației. De exemplu:

- care este nivelul șomajului;
- care este nivelul sărăciei;
- care este nivelul și structura delincvenței (cu specificarea problemelor de delincvență juvenilă);
- care este numărul familiilor dezorganizate și a celor destrămate odată cu munca în străinătate;
- dacă este educația văzută sau nu ca un mijloc de promovare socială.

Tehnologicul se referă la nivelul tehnologic accesibil educației și formării. De exemplu:

- dacă există alte resurse pentru educația și formarea la distanță – de exemplu, accesul la Internet;
- dacă există suficiente spații de formare utilizate cu aparatura necesară;
- câte familii au calculatoare personale și câte dintre acestea sunt conectate la Internet;
- dacă există rețea telefonică și acces la rețele de telefonie mobilă;
- în cazul comunităților rurale, dacă în zonă există sau nu televiziune prin cablu (există comune cu programe proprii care pot fi folosite și în scopuri educaționale); câte familii din zonă au televiziune, câte posturi sunt recepționate în zonă;

Legislația se referă la legile care afectează mediul școlar, precum: strategiile, documentele de politici educaționale și normele juridice care reglementează învățământul preuniversitar, cele mai importante fiind:

- Legea Educației Naționale 1/2011;
- Legislația privind asigurarea calității educației;
- Regulamentul de Organizare și Funcționare a Unităților de Învățământ Preuniversitar.

Acte normative în vigoare, din care, importante pentru proiectul de față

- Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii (PTȘ) în România;
- Strategia Națională de Învățare pe Tot Parcursul Vieții;
- Strategia Națională pentru Reducerea Sărăciei și Promovarea Incluziunii Sociale.

De pildă, implementarea *Strategiei privind reducerea părăsirii timpurii a școlii (PTȘ)* în România va necesita revizuirea sau elaborarea suplimentară de acte legislative specifice, după cum urmează:

- Legislație complementară Legii Educației Naționale, aliniată legislației europene privind educația și intervenția timpurie a copilului și legislația secundară asociată.

Aceasta ar include și măsuri destinate garantării accesului deplin la educație pentru copiii cu dizabilități;

- Definiții actualizate ale Legii Educației Naționale, delimitând clar rolurile administrațiilor naționale și regionale în finanțarea domeniilor educaționale cheie (educație timpurie, învățământ profesional și tehnic etc.);
- Cadru legal actualizat pentru finanțarea Programului Școală după școală, promovarea incluziunii elevilor din zone dezavantajate și abordarea nevoilor tuturor grupurilor aflate în risc;
- Amendamente la legislația națională pentru a promova un sistem de management al datelor cuprinzător, inclusiv accesul la baze de date multiple, asigurând în același timp securitatea și confidențialitatea datelor.

Ecologicul se referă la modul în care proiectele școlii pot afecta mediul. De exemplu modul în care activitatea școlii afectează mediul prin deșeurile produse în urma activității de mică producție, grija pentru mediu și sănătate în comunitate.

1.1.2.4. Analiza SWOT

O altă analiză binecunoscută la nivelul instituției școlare pentru diagnoză și analiza nevoilor educaționale și de formare este analiza SWOT (de la Strengths – Weaknesses – Opportunities – Threats, cuvinte în limba engleză care se traduc prin Puncte tari, Puncte slabe, Oportunități și Amenințări). Analiza SWOT este un instrument de analiză strategică, flexibil și ușor de aplicat pe care o instituție îl folosește pentru identificarea celei mai potrivite direcții de acțiune. Orice proiect de dezvoltare instituțională are la bază o astfel de analiză, pentru a i se stabili gradul de oportunitate și de fezabilitate.

Punctele tari și slăbiciunile se referă la mediul intern școlii, asupra căruia putem să intervenim. De exemplu:

- dacă analiza se referă la elevi, punctele tari și slăbiciunile se referă la elevii înșiși: mediu de proveniență, competențe și abilități deținute sau nu, atitudini, comportamente etc.;
- dacă este vorba de cadrele didactice, aici abordăm: structura, nivelul de calificare, aptitudinile și atitudinile etc.
- dacă este vorba de școală, punctele tari și slăbiciunile se referă la școală în ansamblu, respectiv dotarea, resursele umane existente, resursele comunitare, mentalități, atitudini etc.

Oportunitățile și amenințările se referă la mediul extern, care scapă, de regulă posibilităților noastre de intervenție, anume factorii externi care favorizează sau, dimpotrivă, stânjenesc realizarea obiectivelor propuse. De exemplu:

- în cazul elevilor, oportunitățile și amenințările se referă la ceea ce școala și comunitatea oferă acestor elevi, factori asupra cărora elevii nu au control și, de aceea, trebuie ca noi să-i avem în vedere – nivelul de educație și resursele economice ale familie, resursele școlii, distanța până la școală etc.;

- în cazul cadrelor didactice, putem avea în vedere ca oportunități și amenințări: posibilitățile de pregătire oferite în județ, participarea la proiecte internaționale sau cu finanțare externă, dacă fac naveta sau nu etc.;
- în cazul școlii, oportunitățile și amenințările se referă la ceea ce comunitatea, sistemul școlar și societatea în ansamblu oferă (sau nu) unității școlare: resurse materiale și umane care pot fi obținute (de la consiliul local, de la inspectorat), nivelul de educație și potențialul economic al familiilor elevilor, nivelul economic al comunității, structura ocupațională etc.

Analiza SWOT orientează elaborarea strategiei, proiectelor și planurilor de dezvoltare, pe baza a ceea ce trebuie folosit și exploatat (punctele tari), ceea ce trebuie compensat sau înlăturat (slăbiciuni), ceea ce trebuie folosit (oportunități) și ceea ce trebuie evitat (amenințări).

Indiferent de metoda sau procedeul utilizat, **mijloacele concrete în care se colectează informația** sunt aceleași. Principalele surse de informare pentru diagnostic și analiza de nevoi sunt, în esență, cele de mai jos:

- documentele scrise, oficiale și neoficiale și datele statistice din școală și din comunitate (primărie, autoritățile sanitare, poliție etc.);
- interviurile individuale, cu persoanele cheie din domeniu;
- focus grupuri;
- diferite tipuri de chestionare.

1.1.2.4. Domeniile vieții școlare

Modelele anterioare au expus cum anume diagnosticăm starea existentă și nevoile educaționale. În continuare vom face o prezentare sumară a ce anume putem analiza, adică domeniile vieții școlare.

Curriculum și viață școlară se referă la:

- curriculum nucleu – discipline obligatorii, programe, manuale, alte auxiliare;
- curriculum la decizia școlii – discipline opționale, ofertă, programe, negociere, nivelul de satisfacție a părinților și a elevilor;
- activități extracurriculare – număr, tipuri, nivelul de implicare a cadrelor didactice, elevilor și părinților;
- servicii educaționale (consiliere psihopedagogică, consiliere pentru alegerea carierei, terapii specifice, informare și documentare, consiliere pentru părinți și cadre didactice etc.).

Resurse financiare și materiale cuprind aspecte precum:

- fonduri pentru cheltuielile de personal;
- fonduri pentru cheltuielile materiale;
- fonduri pentru construcții, întreținere și utilități;
- fonduri extrabugetare - surse, destinații;

-
- starea clădirilor, iluminare, încălzire etc.
 - cantină, cămine, ateliere, magazine, anexe etc.
 - mobilier și echipamente;
 - existența bibliotecii (număr de volume, starea lor), laboratoarelor, cabinetelor de limbi străine;
 - material didactic.

Resurse umane se referă la:

- calificarea cadrelor didactice și a personalului nedidactic;
- programe de pregătire care au fost urmate de personalul școlii (în special în aspectele care constituie provocări pentru școală: incluziunea, interculturalitatea, respectarea diversității);
- domiciliul – în oraș / comună / sat – fenomenul navetei (cu impact asupra procesului educațional);
- fluctuația de personal (câte cadre didactice pleacă în fiecare an și câte cadre noi apar și cauzele acestei fluctuații);
- probleme personale în școală – de sănătate, familiale etc.

Relația cu comunitatea include aspecte precum:

- existența și activitatea comitetului de părinți;
- existența și activitatea consiliului consultativ al elevilor;
- dezvoltarea rețelei de voluntari implicați în activități de tip comunitar;
- relațiile cu primăria și cu consiliul local;
- relațiile cu agenții economici;
- relațiile cu biserica, autoritățile sanitare, poliția și alte instituții publice din comunitate;
- relațiile cu instituțiile publice, private, guvernamentale și nonguvernamentale de la nivel județean și național;
- relațiile cu comunitățile etnice și religioase (dacă există);
- relațiile cu liderii comunității locale;
- alte resurse atrase din comunitate.

Nevoile identificate pot fi extrem de diverse, iar școala nu le poate satisface singură, ci mai ales împreună cu comunitatea. Oferta educațională precum și dezvoltarea școlii trebuie clădite pe aceste nevoi, trebuind să le satisfacă pe cele mai importante. Școala poate și trebuie să-și extindă oferta spre nevoile comunitare, numai astfel putând deveni motorul dezvoltării comunității în care își desfășoară activitatea.

1.2. Identificarea problemelor de educație ale membrilor comunității la orice vârstă

Odată realizată diagnoza, se pot identifica problemele de educație, dintre care, o problemă în atenția proiectului de față este **părăsirea timpurie a școlii (PTȘ)**.

În documentul *Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii*, este definit conceptul de *părăsirea timpurie a școlii ca procentul tinerilor cu vârste cuprinse între 18-24 de ani care au finalizat cel puțin nivelul secundar inferior (echivalentul clasei a opta) și care nu mai urmează nicio altă formă de școlarizare sau formare profesională*. (Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii, 2014, p. 22). Reducerea PTȘ este esențială pentru atingerea mai multor obiective cheie, europene și naționale. Este important să fie luate în considerare obiectivele identificate de Strategia Europa 2020 creștere inteligentă, prin îmbunătățirea nivelurilor de educație și formare și creștere incluzivă, prin sublinierea PTȘ ca factor de risc major pentru șomaj, sărăcie și excluziune socială. Inclusiv obiectivul de creștere susținută care pune accent pe eficiența resurselor, sustenabilitatea și competitivitatea mediului este afectat de PTȘ care va compromite competitivitatea oricărei economii dacă nu este ținută sub control.

Îmbunătățirea abilităților cetățenilor și reducerea părăsirii timpurii a școlii continuă să fie prioritățile cheie ale României. România susține principiul egalității de șanse în educație, indiferent de caracteristicile individuale. În acest sens, provocarea pentru țara noastră este de a îmbunătăți performanța educațională în rândul tuturor copiilor pentru a satisface cerințele unei economii bazate pe cunoaștere.

Ratele de abandon școlar constituie o problemă în condițiile în care acestea aproape s-au dublat în rândul elevilor din învățământul profesional și tehnic între anii școlari 2009-2010 și 2010-2011. Această creștere este explicată în mare parte de criza financiară și de decizia de desființare a școlilor de arte și meserii din învățământul profesional și tehnic în 2009-2010. Un efect neintenționat al acestei politici a fost demotivarea elevilor cu performanțe scăzute care s-au confruntat cu un risc mai mare de a abandona decât de a finaliza programul în care erau deja înscriși; și acest fapt a contribuit la creșterea procentului de tineri șomeri, neînscriși în nicio formă de educație sau formare.

Toate aceste considerații au făcut ca Ministerul Educației și Cercetării Științifice să elaboreze o strategie, destinată atingerii unei ținte ambițioase ale propriei agende naționale și ale Strategiei Europa 2020, respectiv: reducerea la 11,3% a ratei de tineri între 18-24 de ani care au finalizat cel mult ciclul de învățământ secundar inferior și care nu sunt înscriși în nicio formă de continuare a studiilor sau formare profesională.

În acest context, *Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii*, o necesitate a reformei în educație dar și condiționalitate ex-ante a următorului exercițiu de programare a fondurilor europene pentru perioada 2014 -2020, își propune următoarele obiective:

Obiectiv pe termen scurt - implementarea unui sistem eficient de politici și măsuri de prevenire, intervenție și compensare pentru a soluționa cauzele majore ale PTȘ, cu accent pe tinerii care se află deja în grupa de vârstă 11-17 ani.

Obiectiv pe termen mediu - până în 2020, reducerea la 11,3% a ratei de tineri între 18-24 de ani care au finalizat cel mult ciclul de învățământ secundar inferior și care nu sunt înscriși în nicio formă de continuare a studiilor sau formare profesională.

Obiectiv pe termen lung - contribuirea la creșterea inteligentă și incluzivă a României prin reducerea numărului de persoane în risc de șomaj, sărăcie și excluziune socială. (Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii, 2014, p.48)

Principalele programe și măsuri propuse pentru a atinge obiectivele acestei strategii sunt proiectate în vederea rezolvării aspectelor prioritare cheie ce influențează PTȘ, ținând seama de principalele arii tematice de prevenire, intervenție și compensare și sunt grupate în patru piloni strategici.

Pilonul 1 - Asigurarea accesului la educație și o educație de calitate pentru toți copiii

Pentru acest pilon sunt avute în vedere două programe reprezentative:

- Creșterea accesului la îngrijire și educație timpurie a copiilor – program care își propune, în principal, să consolideze extinderea educației timpurii a copiilor, în scopul finalizării învățământului preșcolar (3-6 ani), dar și extinderea furnizării de servicii de educație timpurie pentru copiii sub 3 ani.
- Asigurarea unui învățământ primar și gimnazial de calitate – program care se va concentra pe dezvoltarea alfabetizării funcționale și a competențelor cheie ale elevilor și pe consolidarea formării continue a cadrelor didactice.

Pilonul 2 - Asigurarea finalizării învățământului obligatoriu de către toți copiii, cu următoarele două programe reprezentative:

- Dezvoltarea sistemelor de avertizare și de intervenție timpurie pentru a identifica copiii aflați în situații de risc de a abandona școala, precum și consolidarea și extinderea măsurilor de prevenire și remediere, inclusiv a programului "Școală după școală".
- Creșterea atractivității, calității și relevanței învățământului profesional și tehnic, inclusiv prin extinderea oportunităților de învățare la locul de muncă.

Pilonul 3: Reintegrarea în învățământ a persoanelor care au părăsit timpuriu școala, având în vedere un program care să sprijine persoanele care părăsesc timpuriu școala, prin asigurarea accesului și participării la Programul "A doua șansă", dar și îmbunătățirea calității însăși a Programului "A doua șansă".

Pilonul 4: Dezvoltarea sprijinului instituțional adecvat prin crearea unui mediu favorabil implementării, monitorizării și evaluării strategiei (Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii, 2014, p.54 - 65).

1.3. Surse și resurse în comunitate pentru furnizarea de educației

Este foarte important să se identifice instituțiile furnizoare de educație din comunitate.

Pe parcursul lucrării, vom aborda în detaliu fiecare dintre aceste surse, precum:

- Centrul Județean de Resurse și Asistență Educațională;
- Direcția pentru protecția drepturilor copilului;
- alți manageri școlari din județ;
- fundații;
- instituții de cultură (case de cultură, palate ale copiilor, muzee și case memoriale);
- organizații nonguvernamentale ;
- agenții pentru ocuparea forței de muncă – (în special pentru studierea tendințelor în sectorul serviciilor din țările europene, deschise forței de muncă din România);
- Direcția de sănătate publică;
- cabinetul medical școlar.

Agenții economici pot reprezenta o resursă bogată și nu întotdeauna bine exploatată în raport cu școala

Identificarea agenților economici reprezintă o prioritate pentru:

- dezvoltarea și adaptarea standardelor de pregătire profesională și a curriculum-ului școlar în acord cu necesitățile pieței muncii
- realizarea unei tranziții reale de la școală la locul de muncă prin posibilitatea efectuării pregătirii practice la agenții economici
- implicarea agenților economici în viața școlii prin asigurarea pregătirii practice, dar și pentru sponsorizarea unității cu materiale și echipamente pentru pregătirea practică a elevilor.

În vederea reducerii părăsirii timpurii a școlii sunt relevante programele de tipul celor de mai jos, care pot fi derulate de ONG, fundații, asociații și care au ca scop sprijinirea elevilor. Aceste programe pot lua forma diferitelor servicii, ca de exemplu:

- Ateliere de art-terapie , care să dezvolte programe precum:
 - terapie prin literatură, realizarea de mesaje pentru felicitări oferite cu ocazia sărbătorilor pascale, de primăvară, Dragobete, de Craciun etc.;
 - terapie ocupațională, care poate lua diferite forme:
 - realizarea unor felicitări, colaje, marțișoare, tablouri din material din natură;
 - realizarea unor lucrări artistico-plastice din materiale naturale sau prelucrate: realizarea unor flori din hârtie creponată și șervețele, realizarea unor miniaranjamente din scoici, sârmă, pietre, hârtie;
 - realizarea unor produse din materiale reciclabile;

-
- realizarea de aranjamente florale naturale pentru Sarbătorile de Crăciun din materiale naturale sau prelucrate: conuri de brad, crengi de brad, flori și frunze uscate, pietre, trandafiri prelucrați din material textil și șervetele, lumânari etc.
 - terapia prin recreere – în special pentru elevii cu probleme medicale.
 - Servicii de dezvoltare personală pentru elevi, prin ateliere având drept scop:
 - Dezvoltarea deprinderilor de a face față situațiilor psihosociale și a rezolva probleme de viață (analiza unor situații concrete, căutarea unor soluții în grup etc.);
 - dezvoltarea deprinderilor de comunicare interpersonală și a lucrului în echipă (modelare, confecționare, desen, pictură etc.);
 - dezvoltarea unei atitudini pozitive pentru o viață sănătoasă;
 - deprinderi de stabilire a unor scopuri în viață (discuții, dezbateri pe teme de interes);
 - deprinderi de învățare activă (informare și educație prin intermediul cărților, pliantelor, învățare virtuală, informare prin transferul de cunoștințe de la persoane cunoscute etc.);
 - grupuri pentru acordarea unor sfaturi vocaționale (stimularea și încurajarea unor abilitați, talente: portofolii cu creații și desene ale elevilor pentru participări ulterioare la concursuri);
 - grup pentru formarea unor deprinderi de petrecere a timpului liber.
 - Servicii de susținere social - emoțională, cognitivă a elevilor cu părinții plecați în străinătate, având ca posibile obiective specifice:
 - consilierea individuală, psihopedagogică și referitoare la traseul școlar;
 - consilierea tutorilor legali ai elevilor în situație de risc;
 - pregătirea pentru lecții într-un cadru organizat, sub supravegherea unor cadre didactice;
 - pregătirea suplimentară, prin meditații și consultații pentru evitarea eșecului școlar și reușita la examenele finale;
 - sprijinirea și protejarea celor expuși riscului de exploatare prin muncă de către tutorii în grija cărora se află;
 - crearea de oportunități de manifestare a preocupărilor și pasiunilor;
 - cooperarea cu profesorii școlii;
 - educarea pentru cunoașterea drepturilor și responsabilităților lor, creșterea gradului lor de implicare în actele decizionale ale școlii;
 - dezvoltarea unor calități personale care promovează participarea eficientă în viața civilă (optimism, încredere în forțele proprii, inițiativă, spirit critic ș.a.);
 - Servicii de consiliere privind cariera organizate de CJRAE prin cabinetele de consiliere școlară.

Activitatea tuturor acestor instituții furnizoare de servicii educaționale, trebuie cunoscută la nivelul școlii, astfel încât programele derulate să poată răspunde nevoilor, să sprijine activitatea școlii sau să fie complementare celorlalte servicii.

1.4. Educația ca factor determinant în procesul de inserție pe piața muncii

Părăsirea timpurie a școlii are implicații sociale și economice importante. PTȘ este un factor major care contribuie la excluziunea socială ulterioară în viață. Conform raportului Comisiei Europene, *Reducing early school leaving: Key messages and policy support*, tinerii care părăsesc prematur școala sunt mai predispuși **riscului asociat șomajului** sau al celui **de a câștiga mai puțin odată ce găsesc un loc de muncă** (Comisia Europeană, *Reducing early school leaving: Key messages and policy support*, 2013, p.11). Estimările legate de competențe necesare în Europa sugerează că, pe viitor, *doar 1 din 10 locuri de muncă va putea fi accesat de o persoană care a părăsit timpuriu școala*. Această problemă generează o serie de costuri publice și sociale, sub forma unor venituri și a unei creșteri economice mai mici, a unor venituri fiscale mai reduse și a unor costuri mai ridicate pentru serviciile publice, cum sunt cele din sănătate, justiție și plata prestațiilor sociale. De asemenea, există implicații legate de forța de muncă și șomaj, coeziunea socială și competitivitatea în general

Populația României a scăzut semnificativ în ultimele două decenii (din cauza ratei scăzute a natalității și a emigrării) și îmbătrânește rapid. Dacă se mențin previziunile actuale, numărul total al copiilor de vârstă școlară și al tinerilor va scădea cu 40% până în 2025. Aceste scăderi continue subliniază și mai mult nevoia de a asigura fiecărui cetățean finalizarea, într-un sistem de învățământ de calitate, cel puțin a ciclului secundar inferior. În contextul declinului demografic, amploarea fenomenului PTȘ în România relevă faptul că mulți tineri din rândul populației școlare părăsesc sistemul de învățământ fără a deține abilitățile și formarea solicitate pe piața muncii. Odată aflați în incapacitatea de a se angaja, mulți tineri abandonează piața muncii ceea ce determină scăderea contribuției acestora la creșterea economică a țării.

Capitolul 2 – Prevenirea părăsirii timpurii a școlii

2.1. Părăsirea timpurie a școlii în Europa

Termenul de *părăsire timpurie a școlii* include toate formele de părăsire a învățământului și formării înainte de absolvirea ciclului de învățământ secundar sau de un nivel echivalent de învățământ și în formarea profesională.

Părăsirea timpurie a școlii reprezintă un fenomen complex, pentru a cărui reducere este nevoie de angajare politică. De aceea, organismele internaționale precum Comisia Europeană, Parlamentul European, Consiliul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor consideră adresarea acestei probleme ca o parte esențială a Strategiei Europa 2020, considerând că reducerea numărului de tineri care părăsesc școala este o investiție nu numai în viitorul fiecăruia dintre acești tineri, ci și pentru prosperitatea și coeziunea socială viitoare a UE.

În cadrul Strategiei Europa 2020, Uniunea Europeană vizează sprijinirea tinerilor și permiterea acestora să-și dezvolte interesele proprii, în beneficiul economiei și al societății. Obiectivele principale convenite de Consiliul European este de a reduce procentul de tineri care părăsesc timpuriu școala sub 10% și de a asigura că cel puțin 40% din tânăra generație dispune de o diploma de învățământ superior sau echivalent al acesteia. Obiectivul UE de a reduce părăsirea timpurie a școlii de către tineri reprezintă în același timp calea pentru realizarea celorlalte obiective ale Strategiei Europa 2020 cu impact asupra:

- capacității de inserție a tinerilor, contribuind la sporirea integrării pe piața muncii și la realizarea obiectivului principal al atingerii unei rate de ocupare de 75% pentru femeile și bărbații între 20 și 64 de ani;
- întreruperii ciclului parazitării care duce la excludiunea socială a multor tineri și realizarea obiectivului vizând reducerea numărului persoanelor amenințate de sărăcie.

La nivel individual, consecințele părăsirii școlii au un impact covârșitor asupra persoanei pe tot parcursul vieții și reduc șansele de participare la viața socială, culturală și economică a societății. Persoanele care au părăsit timpuriu școala prezintă risc de șomaj, sărăcie și excludiune socială, cu repercursiuni asupra remunerației primite, asupra bunăstării și sănătății, dar și asupra copiilor lor. Pe termen lung, părăsirea timpurie a școlii de către părinți (în momentul când aceștia au fost elevi), reduce șansele copiilor de a reuși la școală. De asemenea, părăsirea timpurie a școlii contribuie direct la fenomenul de șomaj, întrucât capacitatea de inserție profesională depinde de nivelul de calificare atins. Statisticile arată că mai mult de 50% dintre cei care au părăsit timpuriu școala sunt excluși de pe piața muncii, dar și atunci când lucrează, tinerii câștigă mai puțin, au tendința de a ocupa locuri

de muncă precare și rămân dependenți de asistența socială. În consecință, aceste persoane participă mai puțin la învățarea pe tot parcursul vieții și la modalități de reconversie profesională.

La nivel social și economic, ratele ridicate de părăsire timpurie a școlii au efecte pe termen lung asupra evoluției societății și asupra creșterii economice. Consecințele negative pentru societate se referă și la tendința cetățenilor care au părăsit timpuriu școala de a participa mai puțin la procesul democratic și de a fi mai puțin active social.

În raportul final privind părăsirea timpurie a școlii a grupului de lucru din cadrul Comisiei Europene, sub titlul *Reducing early school leaving: Key messages and policy support* se arată că PTȘ este rezultatul unui ansamblu de factori individuali, educaționali și socio-economici (Comisia Europeană *Reducing early school leaving: Key messages and policy support*, 2013, p.12). Astfel, părăsirea timpurie se leagă de un mediu dezavantajat din punct de vedere socio-economic și de un nivel scăzut de educație. Astfel, copiii unor părinți cu un nivel scăzut de educație și proveniți dintr-un mediu dezavantajat din punct de vedere social au o predispoziție mai ridicată de a părăsi educația și formarea înainte de absolvirea ciclului de învățământ superior. Statisticile de părăsirea timpurie a școlii diferă între statele membre, dar se constată totuși anumite similarități, ca de pildă, faptul că unele grupuri din societate sunt în special afectate de părăsirea timpurie a școlii. Este vorba despre persoanele provenite din medii socio-economice cu venituri mai scăzute și grupuri vulnerabile, precum tinerii proveniți din centre de asistență socială și persoanele cu CES. De asemenea, tinerii proveniți din familii de migranți sau populația romă, reprezintă grupuri vulnerabile, considerate, la nivel european, cu tendința de a se număra printre membri societății cei mai expusi excluziunii din punct de vedere social. De asemenea, la nivel european aceste grupuri se consideră ca având tendința de a se confrunța cu un sprijin familial mai slab, de a fi supuse unei discriminări în sistemul educațional și de a avea acces mai limitat la oportunitățile de învățare informală și nonformală în afara școlarității obligatorii.

Investigând factorii responsabili de părăsire timpurie a școlii, se constată că vorbim **despre un proces** și nu despre un **eveniment izolat**. Adesea, se constată că acest proces începe în cursul educației primare unde sunt trăite primele eșecuri școlare și unde copilul începe să se distanțeze de școală. Un risc în plus îl aduce tranziția de la o școală la alta, dar mai ales tranziția de la un nivel de educație la altul. La nivel european, situația părăsirii timpurie a școlii ridică problema egalității de gen. În UE, conform datelor Eurostat, LFS 2010, 16,3% dintre băieți părăsesc timpuriu școala în comparație cu 12,5% dintre fete. De asemenea, între statele membre UE există discrepanțe importante în ceea ce privește mediul în care fenomenul părăsirii timpurii este mai răspândit. Este vorba atât de zone rurale și implicit de acces restrâns la educație, dar și despre zonele dezavantajate ale marilor orașe. Uneori mirajul câștigului devreme în unele industrii (precum turismul sau construcțiile) se leagă de părăsirea timpurie a școlii, motivația fiind atât câștigul pentru ajutarea familiei, dar și câștigarea independenței de către tineri.

2.2. Măsuri de prevenire, intervenție și măsuri compensatorii

Strategiile de combatere a părăsirii timpurii a școlii trebuie să aibă ca punct de plecare analiza specificităților naționale, regionale, locale ale fenomenului. Astfel, strategiile de combatere trebuie să se bazeze pe informații precise, care să orienteze măsurile și să permit monitorizarea fenomenului la nivel de individ și motivația acestuia de a părăsi educația.

În Uniunea Europeană sunt cunoscute și recunoscute câteva strategii sistematice, bazate pe elemente concrete. În continuare oferim ideile cheie, așa cum sunt prezentate în raportul *Reducing early school leaving: Key messages and policy support*.

Raportul aduce în atenție faptul că scăderea părăsirii timpurii a școlii depinde de capacitatea de cooperare a actorilor sociali de la nivel național, regional sau local, precum și de o abordare adecvată, progresivă, proactivă, de adaptare la specificul comunitar, de alocare a fondurilor pentru sustenabilitatea programelor, de implicare reală a responsabililor, precum și de monitorizare a procesului și de evaluare a progresului. Printre **măsurile de prevenție** considerate esențiale în scăderea părăsirii timpurii a școlii, sunt recunoscute: accesul la educația timpurie de calitate, livrarea unui curriculum relevant și motivant, existența unor trasee educaționale flexibile, integrarea migrantilor și a minorităților, tranziția lină între nivelurile de educație, existența unor programe vocaționale de calitate, programe de formare a cadrelor didactice, precum și un sistem solid de consiliere și orientare școlară și profesională. **Etapa de intervenție** recunoaște ca măsuri eficiente pe cele precum: focalizarea pe nevoile individuale, organizarea de activități extrașcolare și extracurriculare, susținerea cadrelor didactice, împuternicirea cadrelor didactice și a părinților și familiilor prin programe de formare adecvate. **Măsurile compensatorii** eficiente, considerate totuși mai slabe ca impact decât cele de prevenție, includ: accesibilitatea și relevanța educației de tip ADȘ, recunoașterea traseelor educaționale – dobândite altfel decât prin educația formală, legătura traseelor de tip ADȘ cu cele din educația formală, dar și recunoașterea experiențelor de învățare diferite. (Comisia Europeană *Reducing early school leaving: Key messages and policy support*, 2013, p.12).

Vom aborda în continuare câteva bune practici la nivelul statelor cu experiență în adresarea eficientă a părăsirii timpurii a școlii.

Numere de elev individuale reprezintă o strategie specifică Regatului Unit, care, în 1997 a introdus numărul de elev unic (*unique pupil number - UPN*). În acest fel, se pot culege date individuale despre motivele părăsirii timpurii și se poate monitoriza traseul educational al fiecărui individ. Și în alte țări, precum Țările de Jos, Germania și Italia funcționează numere de educație individuală. Aceste măsuri, precum și monitorizarea online a părăsirii timpurii a școlii sunt considerate principalii factori de reușită în combaterea abandonului.

2.2.1. *Strategia de combatere a părăsirii timpurii a școlii*

Strategia de combatere a părăsirii timpurii a școlii pune accent pe **prevenirea părăsirii timpurii**. Aceasta include: consolidarea participării la o educație și la servicii de îngrijire de bună calitate – destinate preșcolărilor, acordarea de sprijin lingvistic acordat elevilor proveniți din familii de migranți, sporirea permeabilității parcursului educative și prin ameliorarea calității și statutului filierelor de învățământ profesional.

Printre aceste măsuri se numără următoarele:

a. **Politicile de combaterea segregării** – acestea vizează modificarea compoziției sociale a școlărilor defavorizați și ameliorarea nivelului de instrucție al elevilor proveniți din medii sociale dezavantajate din punct de vedere social și cu nivel scăzut de educație. Țările care ar adoptat această strategie, Ungaria și Bulgaria, au cunoscut o îmbunătățire a rezultatelor școlare pentru elevii romi prin activități extrașcolare și sprijin școlar specific;

b. **Măsurile de discriminare pozitivă** - cum sunt zonele de educație prioritară din Cipru, sau programele care oferă sprijin direct școlărilor din zone defavorizate din Franța și Spania, îmbunătățesc oferta educațională a instituțiilor respective, furnizând un sprijin suplimentar elevilor și reușesc să creeze medii de învățare inovatoare adaptate nevoilor lor specifice. Măsurile de discriminare pozitivă se datorează într-o mare măsură cooperării strânse dintre școlile în cauză;

c. **Parcursuri educaționale flexibile** – sunt cele care îmbină învățământul general, formarea profesională și prima experiență profesională practică destinate elevilor care ar putea fi descurajați de rezultatele școlare slabe și ar dori să înceapă să lucreze mai devreme. În cazul statelor precum Luxemburg, Italia, Danemarca există posibilitatea obținerii de către elevi a unei diplome de absolvire câștigând în același timp o experiență profesională prețioasă și motivantă.

2.2.2. *Intervenția pentru combaterea părăsirii timpurii a școlii*

Intervenția pentru combaterea părăsirii timpurii a școlii se adresează dificultăților care apar într-un stadiu precoce și vizează să împiedice provocarea părăsirii timpurii a școlii. Măsurile de intervenție sunt axate fie pe ansamblul școlii (prin îmbunătățirea climatului școlar și crearea de medii de învățare care oferă sprijin, o bună cooperare cu părinții) sau instituției de formare (prin crearea de rețele cu actori din afara școlii și accesul la rețele de sprijin locale), se pot adresa individual elevilor care sunt expuși riscului de a abandona educația sau formarea (prin meditații, consiliere, abordări de învățare personalizate, o mai bună orientare și sprijin financiar – precum alocațiile școlare). Modelele de includere pot lua forme precum:

a. **Crearea de rețele cu actori din afara școlii** permite școlilor să sprijine elevii și să facă față problemelor care pun copiii în dificultate, precum consumul de alcool, droguri, tulburări de somn, violență fizică și traume. În Irlanda, de exemplu, programe precum School Completion Programme favorizează abordările comunitare și

transsectoriale, școlile fiind în legătură cu agențiile printru tineri, cu agențiile de dezvoltare locală;

b. Țările de Jos au ca strategie implicarea mai puternică a regiunilor în elaborarea de **măsuri de combatere a părăsirii timpurii a școlii prin acordarea de sprijin financiar**.

c. Școlile deschise din Napoli, Italia, vizează să combată retragerea elevilor organizând o varietate de **proiecte în colaborare cu societatea civilă locală**. Activitățile sunt organizate în afara orelor de școală și sunt deschise tuturor copiilor și tinerilor, inclusiv celor care au abandonat învățământul tradițional.

2.2.3. Măsurile compensatorii

Măsurile compensatorii sunt cele care oferă oportunități de educație și formare pentru cei care au părăsit timpuriu școala. Ele pot lua forma sprijinului financiar, sau a programelor de tip a doua șansă. De reținut însă, că prevenirea părăsirii timpurii a școlii, are rezultate mult mai bune decât compensarea efectelor negative ale părăsirii timpurii a școlii, datorită faptului că experiența eșecului, lipsa încrederii în sine în materie de învățare și multiplicarea problemelor sociale și emoționale după părăsirea timpurie a școlii, reduc șansele de obținere a unei calificări și de absolvire cu succes a studiilor.

Reintegrarea în învățământul tradițional necesită o perioadă de tranziție între eșecul școlar anterior și un început mai reușit. Programele pot avea o durată de la trei luni la un an, în funcție de așteptările și de motivațiile participanților. În țări precum Slovenia și-au arătat rezultatele programe precum *Proiectul de învățare pentru tineri adulți*, pe când în Franța sau Belgia sunt programe care oferă posibilitatea tinerilor expuși riscului să își recâștige treptat încrederea în sine, să poată recupera ce au pierdut și să se reintegreze în învățământul general.

Astfel, statele membre, în cadrul documentului *Obiective pentru strategia Europa 2020* au convenit la cel mai înalt nivel politic să stabilească obiective naționale pentru reducerea părăsirii timpurii a școlii, ținând seama de situația de plecare și de realitatea națională a fiecărui stat membru. Pe baza obiectivelor naționale, statele vor favoriza elaborarea de măsuri în acest domeniu și vor accentua presiunea în favoarea politicilor eficiente și eficace. (Obiective pentru strategia Europa 2020, p.2).

Privind din perspectivă comparativă cu România, demersurile altor țări privind fenomenul de combatere a părăsirii timpurii a școlii sunt realizate luând în considerare alți parametri. Astfel, prevenția începe încă din primii ani ai preșcolarității, mai ales în zonele în care această problemă are o incidență crescută. De asemenea, personalul didactic este format pentru identificarea și tratarea unor comportamente educaționale disfuncționale ale elevilor. Altă practică diferită se referă la identificarea timpurie a copiilor cu o toleranță scăzută la efort intelectual și încadrarea lor într-un sistem adecvat în vederea corectării acelor carențe care pot afecta adaptarea ulterioară. O altă practică diferită, este cea întâlnită în sistemul american de educație care folosește învățarea activă prin implicarea

elevilor în munca în folosul comunității și prin rezolvarea problemelor comunitare (*service learning*). Astfel, crește atașamentul copiilor față de școală și față de comunitate. Specialiștii consideră că odată cu creșterea gradului de implicare civică a elevilor crește și nivelul lor de conștientizare și astfel, cresc șansele de a urma o educație adecvată. O altă metodă se referă la mentorat, ca o modalitate de sprijin pentru elevii care întâmpină dificultăți în adaptarea la viața școlară. Practica și experiența altor țări prezintă modelul în care, acolo unde există copii în situație de risc de abandon școlar să existe și unul sau mai mulți elevi mentori/elevi din clasele superioare care sa-i ajute la teme și să petreacă timp împreună cu ei un număr de ore pe săptămână făcând activități extrașcolare educative (practicarea unui sport outdoor, indoor, vizite la muzeu, la film).

Am listat toate aceste bune practici la nivel internațional, ca posibile suse de inspirație, la nivelul fiecărei comunități și școli.

2.3. Factori care determină fenomenul de părăsire a școlii.

În ultimii zece ani, rata de PTȘ în România a scăzut constant și România și-a propus să atingă ținta UE de 10% în 2017. Totuși, rata PTȘ a crescut, fapt ce a coincis cu criza financiară globală din 2008-2009, anulând progresul anilor anteriori. Rata PTȘ a fost de 17,4% în 2013, plasând România în urma a numai patru țări cu rate ale PTȘ mai mari: Italia, Portugalia, Spania și Malta (*Nota de fundamentare, la Hotărârea Guvernului nr. 417/2015 pentru aprobarea Strategiei privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România 2015*). Ținta stabilită în Programul Național de Reformă 2014 este de a atinge un nivel al PTȘ de 11,3% în 2020. Această țintă este mai mare decât ținta europeană de 10%, dar se bazează pe o evaluare mai realistă atât a perspectivelor de creștere economică, cât și a impactului așteptat al implementării măsurilor menite să reducă rata de părăsire timpurie a școlii (idem).

În România, părăsirea timpurie a școlii predomină mai ales în rândul anumitor grupuri aflate în situație de risc, în special tineri din comunitățile rurale, tineri provenind din familii cu venituri modeste, romi și alte minorități și elevi care au repetat cel puțin un an sau care au abandonat.

PTȘ este o problemă pregnantă mai ales în **mediul rural**. Peste 25% dintre persoanele din zonele rurale au finalizat doar învățământul primar sau nu au finalizat niciun ciclu de educație formală, în timp ce, în zonele urbane, numai 2,6% au niveluri similare de educație. Elevii săraci rămân în urma celor mai înstăriți, iar accesul lor la învățământul secundar superior și post-secundar este limitat. Această discrepanță conține și un factor spațial important, din moment ce o mare parte din familiile sărace provin din două dintre cele mai sărace regiuni: nord-estul și sud-vestul României.

Elevii de etnie romă se află în situație de risc din cauza condițiilor precare de trai și a sărăciei; situația este și mai gravă pentru fetele de etnie romă, în parte din cauza tradițiilor culturale. Cercetările recente au arătat că, din 597 de copii de etnie romă (cu vârste între 7-

11 ani) din familii cu cel puțin un copil în afara școlii, aproape jumătate dintre ei (44,2%) nu participă la niciun program de educație sau formare profesională.

Elevii cu dizabilități sunt, și ei, în situație specială de risc de părăsire timpurie a școlii. Conform datelor Ministerului Educației și Cercetării Științifice (MECS), există 5.191 de elevi cu certificare pentru învățământul special care nu primesc sprijin educațional individualizat (cel mai probabil din cauza numărului insuficient de cadre didactice de sprijin) și 1.137 de elevi care beneficiază de servicii educaționale la domiciliu. Cu toate acestea, nu există informații oficiale disponibile cu privire la numărul copiilor din această categorie care nu frecventează școala; prin urmare, este dificil de estimat numărul real al persoanelor cu cerințe educaționale speciale din rândul celor care părăsesc timpuriu școala.

Factori de influență care sunt cel mai des enumerați pentru părăsirea timpurie a școlii, includ:

- **factori socio-economici** – mediul de rezidență, nivelul de dezvoltare socio-economică a zonei de rezidență, stadiul de dezvoltare a regiunii, rata sărăciei;
- **factori de mediu familial** - nivelul de educație, ocupația și gradul de ocupare al părinților, situația financiară a familiei, condițiile de locuit, tipul familiei, sprijinul/indiferența părinților cu privire la educația și activitatea școlară a copiilor, modelul educațional oferit de alți membri ai familiei, gradul de comunicare în familie, migrația părinților în străinătate;
- **factori socio-psiho-individuali** - genul, etnia, starea de sănătate fizică și psihică, statutul marital, folosirea copiilor la muncă în gospodărie, anturajul, implicarea în activități aflate la limita legii, participarea la educația timpurie, capacitatea de utilizare a computerului și accesul la internet, gradul de încredere în educație, nivelul de informare cu privire la accesul la sistemul educațional, intrarea timpurie pe piața muncii;
- **factori școlari** - rezultatele școlare; integrarea în colectivul clasei de elevi; calitatea relațiilor cu profesorii și cu colegii; absenteismul; experiența repetenției; cultura calității educației etc.

Sunt foarte interesante referirile la factorii individuali din literatura care tratează subiectul PTȘ. *The Youth Research Centre*, citat în Raportul Comisiei Europene asupra părăsirii timpurii a școlii din 2005, identifică șase tipuri de categorii de persoane care părăsesc timpuriu școala, cu nevoi și motivații specifice. În funcție de profilul fiecăruia, școala poate interveni prin adaptarea/ajustarea programelor existente sau crearea de noi programe:

Pozitivii (*positive leavers*) sunt cei care se angajează, merg să învețe o meserie.

Oportuniștii (*opportune leavers*) nu s-au decis asupra unei cariere de urmat, dar trebuie să-și găsească un loc de muncă sau preferă să intre într-o relație, în loc să continue studiile. Ei sunt cei care ulterior pot avea nevoie de o a doua șansă.

Reticenții (*reluctant stayers*) sunt cei care nu găsesc oportunități după școală, iar aceștia au nevoie pentru a nu renunța de o altă relație dezvoltată cu profesorii sau cu colegii.

Circumstanțialii (*circumstantial leavers*) părăsesc școala din motive care nu țin neapărat de școală (pot fi nevoi ale familiei), iar aceștia au nevoie de flexibilitate, locuri de muncă part-time pentru a-și continua educația.

Descurajații (*discouraged leavers*) sunt elevii care au avut insucces în școală, performanțe și interes scăzut. În cazul lor, experimentarea succesului în școală este o soluție.

Alienații (*alienated leavers*) au nevoi asemănătoare categoriei anterioare, dar nivelul de descurajare și de neîncredere în școală este mult mai crescut. În aceste situații, programele de tip A doua șansă, foarte flexibile, pot să funcționeze (apud Jurcan D.M., 2011, p.14)

În Raportul final al Comisiei Europene asupra părăsirii timpurii a școlii, sunt menționați o serie de factori externi (individului) care duc la apariția fenomenului de abandon școlar, factori care țin de politicile publice naționale în ceea ce privește educația și includ: durata învățământului obligatoriu, raportul dintre numărul de elevi și cel al cadrelor didactice, numărul de copii în clasă, costurile (publice și private) în ceea ce privește educația, calitatea și eficiența cheltuielilor bugetare pentru educație (European Commission, 2005, p 68-118).

Deși toți acești factori sunt cunoscuți, complexul de măsuri necesar adresării lor, aduce în atenție un număr mare de limitări, precum următoarele:

- **limitări instituționale** - capacitatea instituțională limitată a școlilor de a răspunde nevoilor individuale și cerințelor socio-economice ale comunității, capacitatea instituțională limitată a instituțiilor centrale și locale de a implementa politici care susțin accesul și participarea la educație, precum și succesul școlar, oportunitățile reduse legate de educație și formare pe tot parcursul vieții, accesul inegal la informațiile referitoare la posibilitățile de învățare, în special formarea pe tot parcursul vieții, inexistența analizelor și studiilor relevante referitoare la impactul măsurilor de intervenție aplicate pentru susținerea participării școlare, alocarea neuniformă a resurselor umane calificate necesare pentru implementarea educației și formării pe tot parcursul vieții;
- **limitări bugetare** - efectele crizei economice care conduc la o insuficiență finanțare a domeniului educațional;
- **limitări legislative** - condiționarea de implementarea, în termenele stabilite, a măsurilor și mecanismelor promovate pentru susținerea participării la educație, precum și legislația incompletă în domeniul sprijinirii învățării pe tot parcursul vieții.

Dincolo de limitările instituționale, bugetare sau legislative se găsesc și riscuri care țin de mediul exterior și de evoluția societății, precum sunt: evoluția nefavorabilă a contextului economic, instabilitatea legislativă, creșterea instabilității mediului social, menținerea unor oferte de formare nediversificate, puțin flexibile, precum și necorelarea

intersectorială a măsurilor stabilite pentru atingerea noilor obiective naționale privind părăsirea timpurie a școlii din perspectiva Strategiei Europa 2020.

Concentrându-ne pe situația din România, conform studiului *Renunțarea timpurie la educație - posibile căi de prevenire*, cauzele abandonului sunt multiple, grupate în trei categorii de factori: elevul și familia sa, comunitatea și școala. Studiul arată că familia acționează ca un *factor declanșator al abandonului, contactul dintre școală și aceasta fiind de cele mai multe ori inexistent, debutul procesului fiind acumularea de absențe, apariția notelor slabe, retragerea integrării în colectul de elevi* (Voicu, B., 2010, p.23).

a. În cazul elevilor care părăsesc timpuriu școala, la nivelul elevului și al familiei acestuia se manifestă variați factori de influență și risc:

- dificultățile materiale (familii numeroase, dezorganizate, lipsa de resurse, probleme în asigurarea hainelor adecvate copiilor, nevoia de a lucra ca zilier) reprezintă factorul cu influența cea mai puternică în PTȘ, sărăcia fiind principala cauză directă și indirectă a fenomenului (idem, p.11);
- se constată reproducerea modelului educațional oferit de părinți, în sensul în care copiii care renunță la educație provin de cele mai multe ori din părinți care nu au mai mult de 8 clase;
- de asemenea, modelul educațional oferit de frați este unul mult mai influent, în sensul în care copiii reproduc modelul fraților care au renunțat la educație;
- dezorganizarea familiei, care atrage după sine dificultăți materiale (divorț, alcoolism, violența în familie) se înscrie printre factorii de risc crescut;
- se constată că implicarea în activități aflate la limita legii (prostituția, apartenența la găști de cartier, integrarea în rețele de cerșetorie) reprezintă factori demotivatori în special la trecerea de la clasa a VIII –a către liceu;
- intrarea pe piața muncii prin desfășurarea unor activități aducătoare de venit în timpul semestrelor școlare reprezintă un factor de risc, întrucât câștigurile în domenii precum barman, cerșetorie, prostituție, se soldează de multe ori cu renunțarea prematură la educație;
- încrederea scăzută în educație este deseori infirmată de realitate, întrucât elevii care au abandonat studiile privesc școala ca pe un bun pierdut, unde ar vrea să revină, dar de multe ori consideră că este prea târziu, sau nu întotdeauna, programele de ADȘ răspund nevoilor vieții adulte. Încrederea scăzută aparține mai mult elevilor în perioada de preabandon;
- migrația circulatorie nu este considerată în sine un factor de risc, dar când este asociată cu familiile dezorganizate și lipsa resurselor, devine un risc;
- pentru mulți elevi se constată probleme importante de reintegrare la întoarcerea din alte sisteme de învățământ, frecventate odată cu mobilitatea părinților. La întoarcerea copiilor de vârste mai mari în sistemul de învățământ românesc, integrarea poate fi dificilă, date fiind diferențele dintre sisteme;

-
- lipsa resurselor se asociază și cu alți factori. Conform statisticilor, cei mai mulți elevi care abandonează studiile sunt de etnie roma, dar renunțarea nu depinde de etnie, cât mai ales de lipsa resurselor materiale.
- b. O categorie largă de factori de risc, se referă la **comunitate** - foarte importantă prin modele pe care le prezintă.
- Norma mariajului timpuriu este un factor care stopează continuarea educației, iar acesta se leagă uneori și de obiceiul furtului de fete. Totuși, în lucrarea *O școală pentru toți?* autorii formulează ca o concluzie a studiului, lipsa de fundamentare a stereotipului conform căruia romii abandonează școala din cauza căsătoriilor timpurii: doar 4% din cei care au abandonat școala invocă motivul mariajului, ceea ce denotă că fenomenul de căsătorie timpurie este mult mai puțin răspândit la romi decât o afirmă opinia publică (Duminică, G. & Ivasiuc A, 2010, p.9).
 - Apariția unui copil reprezintă un factor determinant al renunțării la educație, constatându-se de multe ori existența unor modele în comunitatea din care provin, mai mult decât un act individual.
 - Lipsa de securitate în zonă se referă în principal la comunitățile cu infracționalitate crescută și unde interacțiunea dintre cadrele didactice și părinții este foarte redusă.
 - Norma necontinuării educației după clasa a VIII-a reprezintă situații izolate, așa cum se arată în lucrarea *Renunțarea timpurie la educație*, posibile căi de prevenire, cu argumentul lipsei colegilor alături de care să se continue studiile (Voicu, B., 2010, p.23).
- c. Deși **școala** nu este considerată factorul determinant al PTȘ, se constată că intervenția acesteia ar putea fi mai promptă și prin diverse mijloace și forme. Ce îi influențează pe elevi să renunțe/să nu renunțe la școală poate include:
- Discuțiile centrate pe orientarea școlară și profesională reprezintă un factor important care îi convinge pe elevi să nu abandoneze școala imediat după intrarea în clasa a IX-a.
 - Repetenția repetată și frecventă reprezintă un factor important de risc, ea fiind asociată cu rate mari ale abandonului în clasele a V-VIII și cu necontinuarea educației la ciclul următor.
 - Integrarea insuficientă în colectivul clasei este un factor de risc asociat, de asemenea, pentru elevii care au repetat clasa, date fiind diferențele de vârstă dintre elevi. La această categorie de riscuri apare și imposibilitatea reintegrării pentru persoanele mult prea în vârstă față de colegi, mai ales acolo unde nu există organizate în școală programe de tip ADȘ.
 - Familiaritatea mediului școlar reprezintă un factor de risc acolo unde calitatea relațiilor cu colegii și cu profesorii este una deficitară și îndepărtează elevii care au nevoie de sprijin la școală. Argumentele invocate de cei care abandonează

școala se referă la cazurile de discriminare pe baza mediului de proveniență (urban, rural, la periferia orașului), a etniei sau a situației materiale ale familiei.

2.4. Educația timpurie și rolul ei în prevenirea părăsirii timpurii a școlii

Din ce în ce mai multe studii subliniază faptul că educația timpurie contează foarte mult pentru devenirea ulterioară a adultului. Astfel, în studiul *Studiul implementării strategiei privind educația timpurie și analiza practicilor promițătoare în educația timpurie din România*, se evidențiază următoarele: *copiii care sunt cuprinși în programe de educație antepreșcolară și preșcolară de calitate au un parcurs școlar mai lung, au un coeficient de inteligență mai ridicat, sunt mai sănătoși și adoptă un stil de viață mai sănătos mai târziu în viață și au abilități mai bine dezvoltate în comparație cu copiii care nu au beneficiat de astfel de experiențe de învățare la vârstele mici.* (Nedelcu, A. & Ulrich, C, 2015, p.11). Dincolo de importanța și de impactul educației timpurii pentru copil și familia acestuia, este recunoscută importanța frecventării programelor de educație timpurie pentru dezvoltarea economică a unui stat, iar investiția în dezvoltarea și educația timpurie a copilului este în relație direct cu creșterea economică.

Așa cum precizează autoarele studiului anterior, în cazul României, evoluția educației timpurii a fost influențată de factori contextuali naționali, dar și de cei de la nivel european și internațional. Astfel, la începutul anilor 90 specialiștii în educație s-au concentrat asupra construirii unui cadru conceptual convergent cu reperatele teoretice și politicile de la nivel internațional. Recunoașterea importanței educației timpurii a venit odată cu deconstruirea ideii conform căreia educația începe la școală, recunoscând în același timp faptul că educația începe de la naștere, iar învățarea și dezvoltarea au loc foarte devreme, cu un impact decisiv asupra evoluției ulterioare a individului. Anii 2000 au adus cu sine concentrarea asupra grupurilor dezavantajate, categoriilor defavorizate, în special minorități etnice (romi), ulterior și problematica copiilor cu cerințe educaționale speciale sau alte persoane aflate în situație de risc. De la problematica accesului la învățământul preșcolar a grupurilor dezavantajate s-a trecut apoi la creșterea calității serviciilor de educație, cu focalizare asupra programelor de formare a personalului grădinițelor ca întreg, pornind de la ideea că orice interacțiune este o experiență de învățare pentru copil. Un moment cheie în poziționarea educației timpurii a adus-o Legea Educației Naționale (Legea nr. 1/2011) cu modificările și completările ulterioare care promovează și clarifică conceptul de educație timpurie – ca parte a învățământului preuniversitar, deci implicit a învățării pe tot parcursul vieții. Aceste completări legislative vizează Legea nr.90/2014 privind înființarea, organizarea și funcționarea creșelor, dar și H.G. nr.1252/12.12.2012 privind aprobarea Metodologiei de organizare și funcționare a creșelor și a altor unități de educație timpurie antepreșcolară. Odată cu găzduirea celei de-a șaptea Conferință a Educației, în 2014, cu tema *Consolidarea sistemelor de educație timpurie a copiilor, pentru asigurarea unui proces de învățare eficient*, prioritățile asumate la nivel național, au cuprins:

- generalizarea treptată a grupelor de învățământ preșcolar, până în 2020;
- creșterea nivelului de calificare a personalului din educația timpurie; dezvoltarea și creșterea calității sistemului de formare inițială și continua a personalului didactic din educația timpurie și stimularea derulării de cercetări cu efecte vizibile în planul practicilor curente de la clasă;
- stimularea paracticii reflexive prin extinderea și dezvoltarea programulu de mentorat, îmbunătățirea statutului și a condițiilor de lucru pentru personalul din educația timpurie;
- valorificarea potențialului comunităților locale și asumarea responsabilității pentru calitatea educației, focalizate pe starea de bine a copilului, inclusiv sprijin material și socioemotional pentru copiii din grupuri sociale defavorizate (Nedelcu, A. & Ulrich, C, 2015, p.17).

Deși legislația națională existentă în acest moment recunoaște statutul și importanța educației timpurii și se constată progrese în acest domeniu, *Studiul implementării strategiei privind educația timpurie și analiza practicilor promițătoare în educația timpurie din România* atrage atenția asupra unor vulnerabilități cu impact asupra sistemului de educație și a actorilor ei:

- serviciile de educație timpurie nu sunt încă servicii integrate și nici universale, ceea ce ar putea deveni prin atribuirea statutului de învățământ obligatoriu grupei mari de grădiniță (copiii de 5-6 ani);
- programele educative pentru copiii de la naștere la 3 ani sunt încă insuficiente.
- Lipsește finanțarea de bază pentru antepreșcolari, ceea ce impune revizuirea legislației;
- este necesară existența unei legislații secundare pentru asigurarea coerenței dintre diverse ministere și instituții implicate în domeniul educației timpurii (sănătate, educație, muncă, protecția copilului);
- gradul de cuprindere în învățământul preșcolar a cunoscut o creștere semnificativă (de la 65,2% în anul școlar 1999 – 2000, la 78,5% în anul școlar 2011 – 2012, conform INS). Totuși se constată existența unor diferențe de cuprindere pe medii de rezidență, vârstă, apartenență etnică a copiilor din educația timpurie, printre care: discrepanțe între urban și rural, în defavoarea mediului rural. De asemenea, se constată discrepanțe pe grupe de vârstă, în devafoarea cuprinderii în instituțiile de educație a copiilor de 3 ani, față de cei mai mari. Cele mai mari discrepanțe sunt pe criterii de apartenență etnică. Astfel, conform raportului Băncii Mondiale, rata de înscriere la grădiniță a copiilor romi între 3-6 ani este mult sub cea a populației; 37% participare la copiii romi și 77% la copiii ne-romi (apud Nedelcu, A. & Ulrich, C, 2015, p. 36). Situația copiilor de până la vârsta de 3 ani aflați în creșe, conform Institutului Național de Statistică, arată pașii pe care îi mai are de făcut România de la Strategia de Educație Timpurie, la realitate, în sensul în care INS vorbește

despre 303 creșe, în care sunt înscriși aproximativ 16587 copii din care 89% sunt români, 7% maghiari, 3% roma și 1% alte naționalități (MEN, 2014, p.5);

- ameliorarea calității serviciilor din instituțiile pentru educație timpurie se impune prin dezvoltarea/revizuirea standardelor instituționale pentru serviciile de educație timpurie, în special pentru domeniul 0-3 ani.

În concluzie, *educația timpurie de calitate presupune schimbări sistemice, cu caracter comprehensiv, la nivel de creșă, grădiniță, grupă, în interpretarea cadrului curricular, în practicile educaționale, în responsabilitățile practicienilor, în organizarea creșelor/grădinițelor, în atitudinea educatorilor și a altor profesioniști cu privire la participarea la educație a grupurilor dezavantajate, în adaptarea materialelor didactice, în modul de alocare al resurselor, în relația instituțiilor educaționale cu părinți și comunitatea, în elaborarea și conținutul politicilor publice* (Nedelcu, A & Ulrich C, 2015, p 65).

Pentru a avea impactul așteptat asupra individului și ulterior asupra vieții economice și sociale, educația timpurie în România trebuie să ia în considerare câteva probleme, printre care:

- focalizarea atenției pe familiile în situație de risc și a grupurilor dezavantajate, privind accesul copiilor la servicii de educație timpurie de calitate;
- înlocuirea perspective asupra serviciilor de educație timpurie, de la focalizarea pe o perspectivă medical și de îngrijire, pe o abordare integrate, în care se regăsește educația, sănătatea, protecția drepturilor copilului;
- nevoia de pregătire sistematică a întregului personal care lucrează cu copiii pentru a realiza stimularea dezvoltării lor în toate domeniile dezvoltării, dar și de a flexibiliza programele de formare și a introduce rezultatele noilor cercetări;
- continuarea derulării unor programe de educație parentală pentru a cultiva autonomia copiilor, a furniza o hrană de calitate, dar și pentru a contribui la dezvoltarea lor socio-emoțională.

Aceeași lucrare realizează o listă a practicilor recunoscute în domeniul educației timpurii, transpuse prin intermediul inițiativelor de la nivel național, având caracter sistemic, alături de cele implementate de diverse organizații și instituții (având susținerea MECS), la care se adaugă bune proiecte inițiate de ONG-uri, grădinițe sau universități. Vom lista top 10 exemple de proiecte care au creat bune practici și autorii lor:

- Phare – grădinița de vară, educație incluzivă
- Program de educație incluzivă RENINCO, UNICEF
- PRET ghiduri de formare a personalului
- PRET mentorat
- Centru Multifuncțional CEDP Step by Step, UNICEF
- Educația parentală Holt, UNICEF
- Programul național de educație parentală în învățământul preșcolar, FCN, MECS, UNICEF
- Fiecare Copil în Grădinița OvidiuRo

-
- RODACIE, DGASPS, UB, VIA DK
 - Grădinița bilingvă Amare Romenza, UNICEF (idem, p 115).

2.5 Analiza fenomenului pornind de la situațiile concrete din comunitate

2.5.1. Comunitățile de romi

O analiză profundă a fenomenului părăsirii timpurii a școlii în contextul accesului copiilor romi la o educație de calitate o regăsim în raportul de cercetare O școală pentru toți? Autorii Duminică și Ivasiuc (2010) constată astfel că terminarea a opt clase reprezintă pentru multe familii de romi nivelul de studii pe care copiii nu-l pot depăși, motivele fiind cele materiale. Studiul celor 100 de școli cu ponderi diferite de elevi romi, evidențiază faptul că, în special în mediul rural, familia nu dispune întotdeauna de mijloacele materiale necesare pentru a-și trimite copiii într-un liceu urban, iar forța de muncă a tinerilor este necesară pentru asigurarea unui nivel minim de subzistență. Astfel, problema finalizării studiilor și implicit a părăsirii timpurii a școlii nu este specifică populației roma, deoarece și în rândul familiilor de neromi cu nivel socio-economic scăzut, mulți copii sunt nevoiți să se oprească la nivelul a opt clase.

Un alt motiv evidențiat de cercetare pentru decizia de a nu continua studiile dincolo de nivelul minim obligatoriu este lipsa de modele de reușită datorate educației, la nivelul comunității. De asemenea, în multe familii părăsirea timpurie a învățământului este rezultatul unui calcul prin care se pune în balanță investiția necesară pentru ca un copil dintr-un mediu defavorizat să continue școala, versus beneficiile bănești pe care le va putea obține, mai târziu, datorită unui nivel crescut de educație. Astfel sunt invocate în cadrul interviurilor cu părinții argumente precum inadecvarea școlii românești la cerințele pieței muncii, situația economică dificilă, dar mai ales lipsa de speranță că școala este garanția unui trai mai bun.

Raportul de cercetare menționat anterior consacră ultimul capitol identificării unor măsuri pozitive, care ar putea fi integrate în intervenții viitoare și adoptate ca elemente ale politicilor publice în domeniul învățământului, exemple de bune practici care merită replicate cu garanția unor schimbări pozitive și în alte școli și comunități. Printre acestea, sunt enumerate:

- a. **Elaborarea unor strategii de prevenire a fenomenului de abandon școlar la nivelul fiecărei școli.** Autorii studiului constată tendința ca școlile să nu dețină strategii structurate de prevenire și combatere a fenomenului de abandon școlar. Sunt însă și școli care au redus abandonul plecând de la o înțelegere profundă a cauzelor acestuia și a realizării unor anchete sociale pentru a înțelege situația familială care a provocat abandonul, urmată de personalizarea intervenției pentru elevul respectiv.

-
- b. O altă măsură de succes se referă la **educația remedială** desfășurată în vacanțele școlare, activități cu o atractivitate crescută și prin care școala este percepută ca un mediu prietenos. Mai mult decât atât, pentru a recompensa elevii participanți la activitățile remediale din vacanță, o școală din Covasna organizează **o excursie** pe perioada verii. Un rol important în prevenirea fenomenului îl au **resursele de sprijin**, anume profesorul itinerant, consilierul sau psihologul școlii – resurse care pot transpune în practică obiectivele și strategiile școlii.
- c. **Sprijinul material acordat familiilor nevoiașe spre a putea face față costurilor colaterale ale educației** prin sponsorizarea lor cu rechizite, materiale educaționale, alături de acordarea unei mese calde pe zi copiilor.
- d. **Implicarea activă a părinților și a comunității în viața școlară a copiilor**, inclusiv implicarea persoanelor resursă din fiecare comunitate. Pentru aceasta se pune problema responsabilității profunde a corpului profesoral pentru cunoașterea comunitatea în integralitatea ei, cu persoanele ei resursă, nu numai elevii în situație de risc. Astfel, orele de educație remedială pot fi desfășurate și cu sprijinul unor persoane resursă din comunitate. De asemenea, relația bazată pe respect dintre cadrele didactice și părinți reprezintă fundamentul pentru aplicarea oricărei strategii pentru combaterea părăsirii timpurii a școlii. Poziția de egalitate precum și atitudinea lipsită de discriminare cresc șansele de implicare ale părinților. De asemenea, valorizarea copiilor și a părinților în momente de serbare, celebrare, spectacole prin documentarea și promovarea acelor situații, cresc încrederea în școală, odată cu stima de sine a actorilor sociali.
- e. **Organizarea de activități extrașcolare cu caracter incluziv** și de natură a spori motivația copiilor pentru cunoaștere, prin contribuția personalului didactic împreună cu sponsori din partea consiliului local sau a altor agenți economici de la nivel local s-a dovedit o practică de succes. Excursiile reprezintă un stimulent foarte puternic pentru copiii proveniți din familii cu venituri limitate. Acestea reușesc să-i motiveze pe copii pentru a depune eforturi susținute în procesul de educație.
- f. Un mai mare accent asupra **formării inițiale și continue a cadrelor didactice** în domeniul educației incluzive, educației interculturale, combaterii discriminării, rasismului și intoleranței reprezintă atât o nevoie, dar și o modalitate de sporire a șanselor de îmbunătățire a calității serviciilor de educație, cu efecte benefice asupra fenomenului studiat.
- g. Alte exemple de bune practici au fost alese din cadrul școlilor participante în cadrul **proiectelor PHARE Acces la educație pentru grupuri dezavantajate**, odată cu formările continue la care au participat cadrele didactice împreună cu resursele documentare de care au beneficiat. Se recunosc schimbări atât în mediul școlar, calitatea interacțiunilor și a comunicării dintre actorii din școală și între școală și

comunitate, ca și la nivelul accesibilizării ofertei educaționale a școlilor pentru a răspunde beneficiarilor direcți sau indirecti.

- h. Contribuția **mediatorilor școlari** este una benefică în abordarea fenomenului de părăsire timpurie a școlii, prin diseminarea informației legate de demersurile necesare înscrierii copiilor la școală, sprijin concret în vederea înscrierii lor, precum și diseminarea informațiilor privind programul *A doua șansă*.

2.5.2. Mediul rural

În cadrul proiectului *Parte de carte, Studiul Diagnostic privind situația abandonului școlar și părăsirea timpurie a școlii în mediul rural*, autorii aduc în atenție bunele practici pentru prevenirea abandonului școlar în mediul rural:

- *parteneriatele dintre școală, familie, comunitate, parteneriate bazate pe colaborare, implicare și sprijin;*
 - *echipe formate din membri ai comunității care intervin în reintegrarea școlară a copiilor;*
 - *activități extrașcolare (excursii, spectacole, vizite la muzee, concursuri tematice, tabere de vacanță etc.);*
 - *responsabilizarea la nivelul clasei, relații deschise și de sprijin între colegi;*
 - *valorizarea elevilor aflați în dificultate prin activități educative extracurriculare pentru a crește atașamentul față de școală;*
 - *informarea și consilierea părinților cu privire la nevoile copiilor; creșterea gradului de conștientizare a beneficiilor aduse de o educație corespunzătoare;*
 - *implementarea unor programe alternative de tip a doua șansă pentru cei care au abandonat școala:*
 - *consilierea elevilor și a părinților în vederea accesării fondurilor legale (burse, alocații, rechizite, bani pentru calculator), în vederea obținerii actelor de identitate.*
- (Jurcan, D.M. 2011, p.18).

Toate practicile menționate au o aplicabilitate largă, putând fi adaptate atât mediului rural cât și celui urban. Aplicarea lor nu poate genera succes decât în măsura în care este implicată comunitatea, autoritățile locale, împreună cu părinții și școala – care rămân ocupanții primelor locuri. Practic, acești actori sunt cei care îi implică pe ceilalți, ei sunt cei care atrag atenția și cer sprijin (organizațiilor neguvernamentale, autorităților, specialiștilor).

2.6 Costurile abandonului școlar

Conform Eurostat în 2013, produsul intern brut pe cap de locuitor în România (exprimat în PPP *Purchasing Power Parity* – paritatea puterii de cumpărare) a fost de 54%, comparativ cu media din Uniunea Europeană, făcând din țara noastră a doua cea mai săracă membră a

Uniunii, după Bulgaria (unde PPP se situează la 47%), conform studiului *Cost on Non-investment în Education in Romania* (Varly.P, 2014, p.13).

Aceleași statistici Eurostat arată că România cheltuie doar 4,1% din produsul intern brut pe educație, comparativ cu 4,7% media țărilor din Europa de Est și 5,4% în cazul țărilor din Uniunea Europeană. În cazul țării noastre, se constată existența unei schimbări în prioritățile de finanțare, în sensul în care, începând cu 2005 se acordă o importanță crescută educației secundare și terțiare, în defavoarea cheltuielilor pentru domeniul preșcolar și primar (idem, p.13). În România finanțarea sistemului de educație depinde în cea mai mare măsură de fonduri publice, iar contribuția din fonduri private a fost doar 0,12% din PIB în 2010 în comparație cu 0,82% ca medie în țările Uniunii Europene.

În ceea ce privește participarea la educație, în România se constată schimbări importante. Conform statisticilor Institutului Național de Statistică, mai puțin de 60% din populația școlară de vârstă învățământului primar și gimnazial nu sunt înscriși la școală. Conform aceluiași surse, 17,5% din populația între 18 – 24 ani părăsește timpuriu școala, înainte de finalizarea studiilor secundare de educație. Conform studiilor UNICEF, cele mai vulnerabile grupuri în termeni de acces la educație, rămânere în sistemul de educație și acces către nivelul superior de educație, sunt copiii și tinerii din comunități sărace, etnici romi, populația care locuiește în zonele rurale și copiii cu cerințe educaționale speciale. Aceste categorii dezavantajate de multe ori se suprapun, ceea ce crește riscul de excluziune socială.

Conform analizei coordonate de Varly în legătură cu costurile lipsei de investiții în sistemul educational, fiecare an de studii finalizate reduce probabilitatea de a rămâne neangajat cu 8%. De asemenea, fiecare an de educație reduce posibilitatea de a suferi de o boală cronică cu 8,2%. Întoarcerea investiției în educație se constată a fi și mai mare în cazul populației roma, decât ne-roma. De exemplu, finalizarea studiilor de educație crește posibilitatea de angajare cu 5,6% pentru ne-roma și cu 16% pentru populația roma. Un alt câștig important este cel economic realizat prin creșterea proporției populației între 25 – 64 ani care finalizează educația terțiară, cu impact direct asupra creșterii produsului intern brut (Varly.P, 2014, p.14).

Același studiu analizează și costul lipsei de investiții în domeniul educațional. În cazul în care, până în anul 2025 procentul produsului intern brut investit în educație rămâne același, pierderea estimate se situează între 12 -17 bilioane de euro în perioada analizată, echivalentul a 7-9% din produsul intern brut în 2015. Cu alte cuvinte, mai multe resurse alocate în viitor în domeniul educațional creează condiții pentru dezvoltarea și creșterea economică, garantând un buget public mai mare care să susțină politicile sociale din România.

Creșterea investiției în educație la 6% din produsul intern brut nu rezolvă situația atâta timp cât nu sunt vizate domeniile cele mai vulnerabile ale sistemului, precum numărul de copii neînscrisi la școală sau părăsirea timpurie a școlii. Așa cum am arătat, statisticile vorbesc despre un procent de 17,5% de părăsirea timpurie a școlii pentru anul 2012 și aduc

în atenție obiectivele stabilite prin documentele asumate, anume scăderea la 15% până în 2017, la 11,3% până în 2020 și la 10% până în 2025, greu de atins atunci când ne gândim la zonele rurale sau populația roma.

Recomandările de la nivel european vobesc atât de îmbunătățirea accesului, dar și a calității educației, acordând prioritate învățământului primar și educației obligatorii, pentru a reduce disparitățile și a îmbunătăți capitalul uman.

Având în vedere cercetările internaționale în termeni de reducerea disparităților și creșterea calității educației, **educația timpurie ar fi necesar să constituie prioritate**, deoarece aceasta oferă impactul decisiv, spre deosebire de celelalte intervenții. Finanțarea programelor de educație timpurie ar putea securiza și reprezenta o prioritate în bugetul național, considerând ca actual obiectivul pe termen mediu extinderea acoperirii educației timpurii. Alte recomandări se referă la creșterea investițiilor în educația de nivel primar pentru a compensa investiția insuficientă din 2001 și pentru a ajunge la nivelul mediu al investiției din Uniunea Europeană. O altă recomandare vizează școlile care înscriu populație școlară dezavantajată (elevi cu cerințe educaționale suplimentare/speciale, proveniți din medii defavorizate, sau care aparțin minorităților etnice) și care ar trebui încurajate financiar prin politici transparente de alocare bugetară, în concordanță cu specificul școlii.

În concluzie, situația și costul părăsirii timpurii a școlii în România reprezintă o provocare, cu un specific aparte față de țările din Uniunea Europeană. Astfel, dacă în 2012 numărul persoanelor între 18 – 24 ani care părăsiseră timpuriu educația se ridica la 5,5 milioane în Uniunea Europeană, în România vorbim pentru aceeași perioadă de 17,4% comparativ cu 12,7% ca medie în Uniunea Europeană. Costul părăsirii timpurii a școlii este echivalent cu 0.9 % din produsul intern brut în România. Costul unei persoane neangajate și care nu frecventează programe de educație sau formare se ridică la 1624 euro pentru fiecare persoană, în România, fără a fi luate în considerare costurile legate de lipsa locuinței, implicațiile stării de sănătate sau cele din justiție, sau neplata taxelor (idem, p.23).

2.7. Prevenirea abandonului școlar – forme și mijloace

Deși dintre cauzele abandonului și părăsirii timpurii a școlii sunt invocate împreună familia, comunitatea și școala, se consideră că principalii factori de creștere a posibilității de a renunța la educație sunt localizați la nivelul familiei și al comunității. Pentru că școala este unul dintre motoarele pe care le putem activa pentru prevenirea fenomenului PTȘ, vom completa practicile de succes amintite până în prezent cu altele verificate în experiența diferitelor școli și care răspund multiplelor cauze ale fenomenului.

Formele și mijloacele propuse mai jos, răspund unor importante direcții de acțiune ale **Strategiei privind reducerea părăsirii timpurii a școlii**, document programatic ce conține mecanisme și măsuri care urmează să fie implementate până în 2020, în scopul reducerii procentului tinerilor cu vârsta între 18-24 de ani care au finalizat cel mult clasa a opta și nu

urmează nicio altă formă de școlarizare sau formare profesională. Reamintim cei patru piloni strategici, împreună cu forme și măsuri asociate acestora.

Pilonul 1 - Asigurarea accesului la educație și o educație de calitate pentru toți copiii, prin creșterea accesului la îngrijire și educație timpurie a copiilor, asigurarea unui învățământ primar și gimnazial de calitate, se asociază măsurilor care privesc monitorizarea stării sistemului și creșterea responsabilizării cadrelor didactice.

Creșterea atractivității școlii reprezintă un important exemplu de bună practică și de direcție pentru diminuarea părăsirii timpurii a școlii și răspunde unor importante obiective, precum creșterea sentimentelor de apartenență la spațiul școlar, creșterea comunicării dintre profesori și elevi, precum și dintre elevi, precum și a sentimentelor de responsabilitate față de destinele elevilor. Această direcție poate îmbrăca forme diferite, precum:

- **Organizarea de activități extrașcolare periodice.** Ele pot fi desfășurate în școală prin acțiuni de redecorare a școlii/clasei, curățire a spațiilor școlii/inclusiv cele exterioare, concursuri sportive și de creație artistică, activități ecologice în comunitate. Este importantă atât periodicitatea organizării acestor evenimente, dar și a valorizării participanților prin acordarea de premii simbolice. De asemenea, organizarea acestor activități se poate face la inițiativa școlii, dar și cu participarea autorităților locale. Și în situațiile de organizarea a activităților sportive sau artistice implicarea voluntarilor, a asociațiilor nonguvernamentale de profil din localitate sau a unor persoane modele de succes (mai ales în cazul sportivilor sau a artiștilor din domeniul muzical), reprezintă elemente care pot contribui la creșterea motivației elevilor de a finaliza studiile. Aceste mutații la nivelul organizării activității în școală și a implicării elevilor în decizii sau produse care reprezintă școala, pot fi doar începutul unor activități comune, cu efecte pozitive la nivelul elevilor.
- **Organizarea în școală a unor activități de petrecere a timpului liber.** Această activitate are ca obiectiv atât creșterea sentimentelor de apartenență la spațiul școlar, precum și creșterea responsabilizării profesorilor față de elevi. Aceste activități se pot baza pe resursele existente în școală, precum: baza sportivă (pentru organizarea de meciuri de baschet, fotbal), cabinetul de informatică (pentru utilizarea computerului), precum și alte resurse (seturi pentru jocul de șah). Este de menționat totuși o situație des întâlnită în școlile cu un număr mare de elevi aflați în situația de risc privind părăsirea timpurie a școlii. În primul set de concluzii al lucrării *O școală pentru toți?*, autorii studiului subliniază corelațiile dintre calitatea dotărilor materiale ale școlilor și procentul de elevi romi care le frecventează. Astfel, *analiza statistică a datelor demonstrează faptul că pe măsură ce crește ponderea de copii romi dintr-o școală, descrește calitatea dotărilor materiale de care dispune aceasta. Mai concret, odată cu creșterea procentului de elevi romi,*

scade probabilitatea ca școala să dispună de laboratoare de specialitate (chimie, fizică, biologie, limbi străine, etc.), precum și de o sală sau un teren de sport amenajate. De asemenea, cu cât crește procentul de copii romi dintr-o școală, descrește probabilitatea ca școala să dispună de propria bibliotecă, iar atunci când aceasta există, numărul de volume pe elev din biblioteca școlii descrește odată cu creșterea ponderii de elevi romi din școală. Aceeași tendință se observă și în privința dotării școlilor cu calculatoare la care elevii au acces. (Duminică, G. & Ivăsiuc A, 2010, p.8) Multe școli care au avut încredere în această modalitate de atragere a elevilor și a foștilor elevi către școală, au inițiat cursuri de dansuri populare, tradiționale sau chiar break-dance. Acestea au avut ca efect creșterea încrederii elevilor în școală, consolidarea comunicării cu cadrele didactice, creșterii încrederii în sine și diminuarea ratei de renunțare la educație.

- **Implicarea personalului didactic în combaterea părăsirii timpurii a școlii** reprezintă un important pas pentru scăderea riscului de părăsirea timpurie a școlii și poate lua variate forme:
 - acordarea unei atenții mai mari în programele de formare inițială, dar mai ales în cele de formare continuă a domeniului orientarea școlară și profesională;
 - folosirea unor platforme de împărtășire a bunelor practici în domeniu, dobândite atât în cadrul cursurilor de formare continuă, dar și prin publicațiile de specialitate;
 - abordarea în cursurile de formare ale cadrelor didactice a temelor precum: modalități de implicarea elevilor în activități extrașcolare, modalități de extindere a comunicării cu părinții elevilor, modalități de reintegrare a elevilor în școală, modalități de colaborare dintre școală și alți agenți cu responsabilitate crescută în reintegrarea elevilor (direcțiile de asistență socială, consiliul local). De asemenea, studiile care au în vedere școlile din comunitățile multietnice subliniază nevoia intensificării cursurilor de educație incluzivă și educație interculturală în rândul cadrelor didactice, cu accent pe conștientizarea stereotipurilor discriminatorii și pe consecințele acestora asupra calității educației.

Aceste modalități nu sunt consumatoare de resurse financiare importante dacă se colaborează cu casele corpului didactic și se ajustează programul de formare continuă prin analiza de nevoi de la începutul anului școlar.

O mare problemă constatată în aceeași lucrare *O școală pentru toți?*, se referă la calitatea cadrelor didactice din școli cu populație școlară de etnie roma. *Astfel, școlile cu ponderi importante de elevi romi dispun în mai mică măsură de cadre didactice calificate și de consilieri școlari încadrați. Alți indicatori de resurse umane nu corelează în mod statistic semnificativ cu ponderea de elevi romi, însă se pot observa tendințe îngrijorătoare generalizate la nivelul tuturor unităților de învățământ: procentul de cadre didactice*

navetiste se ridică la 60%, iar fluctuația cadrelor didactice pe anul 2008-2009 se cifrează la 9,2%. Un alt indicator care ridică semne de întrebare asupra calității învățământului la care au acces romii este numărul de ore de formare continuă urmate de cadrele didactice. Pentru a acumula numărul de credite stipulat de lege, cadrele didactice ar trebui să urmeze în medie aproximativ 50 de ore de formare continuă pe an. Valoarea medie a acestor ore calculată pentru școlile incluse în studiul de față este însă de 7 ori mai scăzută: cadrele didactice au urmat, în medie, doar 7 ore de formare continuă în anul 2008- 2009 (Duminică, G. & Ivasiuc A, 2010, p.8).

În comunitățile cu risc mare de părăsire timpurie a școlii dar unde există mediator școlar /mediator social, se constată o implicare benefică a acestuia în susținerea demersurilor corpului profesoral și o apropiere a părinților de școală (ca urmare a vizitelor, discuțiilor de convingere privind importanța participării la programul de educație). Este de reținut, în multe situații, rolul mediatorului școlar care compensează absența părinților, aflați la lucru în străinătate.

Alte măsuri, dar de natură administrativă și cu costuri asociate, o reprezintă prezența profesorului itinerant în clase, însoțind copiii cu cerințe educaționale speciale, copil care se poate afla în risc de abandon, de asemenea.

Creșterea atractivității școlii ia forma creșterii performanțelor elevilor, în multe cazuri. Vorbind despre rata de nepromovare (repetenția), aceasta tinde să crească odată cu ponderea de elevi romi din școală, conform testelor statistice efectuate pe datele colectate. Un semnal de alarmă este faptul că în școlile cuprinse în studiul *O școală pentru toți?*, 76% din elevii nepromovați în 2008-2009 sunt de etnie romă, ceea ce tinde să confirme inadecvarea conținuturilor pedagogice și a strategiilor de predare la un mediu intercultural și interetnic. Rata crescută a repetenției în rândul romilor reprezintă un risc crescut de abandon școlar, deoarece a doua cauză de abandon școlar o reprezintă obținerea unor rezultate nesatisfăcătoare la învățătură. În lumina noilor teorii referitoare la cauzele insuccesului educațional, școala trebuie să-și asume responsabilitatea pentru neîndeplinirea misiunii sale în mod incluziv, consideră autorii studiului (Duminică, G. & Ivasiuc A, 2010, p. 10 - 14).

Pilonul 2 - Asigurarea finalizării învățământului obligatoriu de către toți copiii, se asigură prin dezvoltarea sistemelor de avertizare și de intervenție timpurie pentru a identifica copiii aflați în situații de risc de a abandona școala, precum și consolidarea și extinderea măsurilor de prevenire și remediere, inclusiv a programului *Școală după școală* și prin creșterea atractivității, calității și relevanței învățământului profesional și tehnic, inclusiv prin extinderea oportunităților de învățare la locul de muncă.

Acestea pot fi realizate prin:

- Facilitatea întâlnirilor dintre elevii înscriși în sistemul de educație și cei care au abandonat, pentru a învăța din experiența de viață a acestora. Aceste tipuri de întâlniri, pe care le poate facilita școala, fără ca discuțiile să fie neapărat moderate

de profesori, pot avea ca efect sensibilizarea și motivarea intrinsecă a elevilor de a nu abandona școala. Obiectivele unor astfel de acțiuni cuprind creșterea încrederii elevilor în sistemul educațional, dar și informarea elevilor cu privire la integrarea lor în societate.

- Participarea școlilor gimnaziale și mai ales a liceelor cu elevi în situație de risc ridicat de natalitate la părinți adolescenți, la programe de educație sexuală. Aceste programe pot fi costisitoare, dar școlile care constată această nevoie pe baza diagnosticului realizat, pot accesa fonduri prin proiectele europene.
- Pregătirea colectivă cu elevii cu rezultate școlare slabe, mai ales la clasele a VII-a și a VIII-a, prin alocarea unor ore pe săptămână pentru recuperare și a altora pentru pregătirea suplimentară a elevilor. Multe școli care s-au confruntat cu această problemă au avut efecte pozitive prin această modalitate, dificil totuși de aplicat atâta timp cât motivarea/premierea profesorilor care susțin această pregătire este doar la nivel intrinsec și a aprecierii lor în școală.
- Secțiunea a 15-a a Legii Educației Naționale 1/2011 prezintă programul *Școala după școală*, cu următoarele precizări la articolul 58: (1) *Unitățile de învățământ, prin decizia consiliului de administrație, pot să își extindă activitățile cu elevii după orele de curs, prin programe "Școala după școală".* (2) *În parteneriat cu autoritățile publice locale și cu asociațiile de părinți, prin programul "Școala după școală", se oferă activități educative, recreative, de timp liber, pentru consolidarea competențelor dobândite sau de accelerare a învățării, precum și activități de învățare remedială. Acolo unde acest lucru este posibil, parteneriatul se poate realiza cu organizații nonguvernamentale cu competențe în domeniu.* (3) *Programele "Școala după școală" se organizează în baza unei metodologii aprobate prin ordin al ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului.* (4) *Statul poate finanța programul "Școala după școală" pentru copiii și elevii din grupurile dezavantajate, potrivit legii.* Acest context legislativ, completat de Metodologia pentru organizarea programului Școală după școală, aduce în atenție noi forme de creșterea atractivității școlii și instrumentarea elevilor pentru obținerea unor rezultate școlare mai bune.

Pilonul 3: Reintegrarea în învățământ a persoanelor care au părăsit timpuriu școala

Conform Legii Educației Naționale nr. 1/2011, la articolul 30 secțiunea a 5 a:

(1) Învățământul gimnazial se organizează și funcționează, de regulă, cu program de dimineață. (2) Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, în colaborare cu autoritățile administrației publice locale, prin inspectoratele școlare, poate organiza programe educaționale de tip "A doua șansă", în vederea promovării învățământului gimnazial pentru persoane care depășesc cu peste 4 ani vârsta corespunzătoare clasei și care, din diferite motive, nu au absolvit învățământul secundar, gimnazial. (3) Absolvenții învățământului gimnazial care nu continuă studiile în învățământul liceal pot să finalizeze,

până la vârsta de 18 ani, cel puțin un program de pregătire profesională care permite dobândirea unei calificări corespunzătoare Cadrului național al calificărilor.

În acest context legislativ, reintegrarea poate folosi ca modalitate de succes (așa cum a dovedit-o experiența unor școli și comunități) **asigurarea accesului și participării la Programul "A doua șansă", dar și îmbunătățirea calității însăși a Programului "A doua șansă"**. Acestea se pot realiza prin:

- Flexibilizarea programelor de tip *A doua șansă* pe grupe de vârstă. Acesta modalitate ar asigura participarea preadolescenților și adolescenților între 12 - 16 ani și reîntoarcerea lor în sistemul de educație. De multe ori, pentru elevii de această vârstă, reîntoarcerea la școală în programele de tip *A doua șansă* este demotivantă, în condițiile în care elevii majoritari au peste 20 de ani. În alte comunități, este nevoie de înființarea programului pentru tinerele mame, cu programe flexibile, care să vină în întâmpinarea responsabilităților acestora. În școlile unde programul *A doua șansă* se derulează deja, nu sunt necesare decât eforturi de organizare a claselor de elevi diferențiat în funcție de vârstă sau de responsabilitățile complementare de acasă.
- Calitatea programului *A doua șansă* include echivalarea materiilor deja absolvite, timpul fiind foarte prețios pentru cursanți, precum și o atestare a abilităților profesionale dobândite în câmpul muncii, în afara școlii.

Pilonul 4: Dezvoltarea sprijinului instituțional adecvat care să sprijine crearea unui mediu favorabil implementării, monitorizării și evaluării strategiei, poate fi realizată și prin implementarea unui sistem de urmărire a evoluției generațiilor școlare pentru a monitoriza factorii care determină abandonul școlar.

Pentru a oferi câteva instrumente utile monitorizării acestui proces, ne vom opri asupra studiului *Ghid de lucru pentru prevenirea și combaterea abandonului școlar, dezvoltat în cadrul proiectului Extinderea sistemului ZEP în 24 de școli (2010 - 2011)* implementat de Institutul de Științe ale Educației, cu sprijin financiar UNICEF, având ca principal obiectiv reducerea abandonului școlar. Aici se regăsesc instrumente utile pentru a sprijini eforturile școlii, atât la clasă, dar și pentru dezvoltarea unor strategii aplicabile de intervenție. Concluzia studiului este următoarea - *cu cât numărul elevilor cu oportunități reduse este mai mare, cu atât este mai dificil pentru o școală să atingă rezultatele școlare dorite și, implicit, să ofere servicii educaționale de calitate* (Costache, L, 2012, p.4).

Conform studiului, copiii care constituie principalul factor de risc pentru educație includ: elevii din familii sărace, cu un nivel minim al veniturilor, asociat cu un nivel redus de educație și cu lipsa unui loc de muncă a părinților, populația roma, copiii cu CES precum și cei care provin din familii dezorganizate.

Astfel, devine foarte important pentru fiecare școală să identifice elevii cărora li se asociază un număr mai mare sau mai mic de factori de risc, de a monitoriza situația și de a avea inițiativa unor măsuri care să sprijine aceste categorii de elevi.

Studiul *Ghid de lucru pentru prevenirea și combaterea abandonului școlar* (idem, p.5) subliniază faptul că activitățile de prevenire au un mai mare succes în privința participării școlare decât cele de intervenție. Reîntoarcerea este mult mai dificilă odată cu renunțarea la școală, ceea ce pune o presiune mai mare asupra școlii.

Câteva bune practici în momentul identificării elevilor și a factorilor de risc privind PTȘ cuprind:

- Abordarea personalizată a copiilor/elevilor, pentru a reduce impactul negativ al unor factori precum lipsa de susținere și stimulare a familiei, lipsa condițiilor necesare pentru studiu, dar și compensarea unor experiențe școlare anterioare negative (lipsa de integrare în colectiv, solicitările ridicate ale curriculumului).
- Utilizarea **fișei copilului în situația majoră de risc de abandon școlar** (ibidem p.6) la începutul anului școlar pentru realizarea identificării copilului în situație de risc, prin inventarierea acelor elemente specifice, care pot conduce ulterior la elaborarea de strategii, programe, activități specifice la nivelul școlii.

Câteva bune practici privind monitorizarea elevilor în situație de risc de absenteism și de PTȘ, cuprind:

- Monitorizarea sistematică. Aceasta are rolul de a urmări situația copiilor pe parcursul anului școlar, dar și de a afla măsura în care strategia școlii are efecte asupra prevenirii PTȘ. Pentru aceasta se pot folosi periodic (lunar sau la două luni) diferite instrumente, ca cel redat în continuare:

Nr. Crt.	Nume și prenume elev	sex	clasa	Număr de absențe nemotivate	Număr de zile la care a lipsit la toate orele	Număr de discipline la care e în situație de corigență	Număr de discipline la care a rămas corigent	Implicare în activități extracurriculare	Observații
1									
2									
3									

- De asemenea, în lucrarea citată, se găsesc sugerate instrumente pentru a fi radiografia situația PTȘ la nivelul școlii (ibidem p.14 - 17).

Câteva bune practici pentru culegerea și sistematizarea informațiilor în procesul de monitorizarea elevilor aflați în situație de PTȘ:

- centralizarea absențelor nemotivate și corelarea lor cu informații precum: disciplina/cadrele didactice care predau, perioada de timp, nivel de studiu, apartenență etnică;
- discuții cu elevii care absentează și identificarea motivelor absențelor;

-
- discuții cu profesorii de la orele cărora se absentează, pentru identificarea dificultăților elevilor sau a aspectelor care țin de comunicarea dintre elevi și personal;
 - discuții cu părinții elevilor care absentează pentru a le prezenta situația și a explora motivele, dar și a cunoaște și înțelege mediul familial;
 - discuții cu consilierul școlar sau psihologul, acolo unde există pentru a stabili formele de intervenție cele mai potrivite;
 - discuții, interviuri și chestionare pentru elevi, cu scopul de a determina interacțiunile în cadrul mediului școlar (relațiile cu colegii, cu profesorii, disciplinele la care absentează, starea trăită la școală).

Pentru orice școală este foarte important ca procesul de urmărire al evoluției școlare a elevilor să nu se limiteze doar la copiii aflați în situație de risc, ci să se extindă la întregul efectiv de elevi al școlii, pe baza câtorva argumente: în cadrul parcursului școlar pot apărea diverse incidente, ceea ce poate plasa noi elevi în situația de risc. Datele statistice obținute prin urmărirea evoluției școlare a tuturor elevilor permit o diagnoză asupra participării școlare și rezultatelor tuturor, foarte utilă pentru evaluarea calității serviciilor din școală și ameliorarea PDI. Astfel, pe baza datelor statistice obținute la nivelul școlii, se pot calcula: rata de promovare, rata repetenției, rata absenteismului, rata de abandon. Lucrarea menționată anterior Ghid de lucru pentru prevenirea și combaterea abandonului școlar propune ca instrument Situația privind fluxurile de elevi pe parcursul anului școlar.

Datele obținute prin activitățile de monitorizare a absenteismului și abandonului școlar oferă o imagine de ansamblu asupra fenomenelor atât într-un anumit moment cât și în evoluție, de la un an școlar la altul. Datele pot pune în evidență situația din propria școală și a celor din comunitate, pot fundamenta formularea unor obiective în planul de dezvoltare instituțională, dar mai ales, pot veni în sprijinul familiilor și elevilor prin demersuri personalizate.

Capitolul 3 – Roluri și responsabilități ale factorilor din comunitate implicați în educație

3.1. Educația în școală și educația în afara școlii.

Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii, elaborată prin documentele programatice din 2015, aduce în atenție importanța colaborării între actorii interesați, cu accent pe rolul școlii.

Documentele de politică subliniază faptul că implementarea cu succes a Strategiei PTȘ se bazează pe considerarea părăsirii timpurii a școlii ca **o problemă națională și nu ca o problemă educațională**. În această re poziționare, se pune problema unei colaborări disciplinate și controlată între actorii interesați guvernamentali și nonguvernamentali pentru implementarea acestei strategii.

Ministerul Educației și Cercetării Științifice joacă rolul de organism de coordonare prin intermediul unei unități specializate la nivelul său, responsabile cu asigurarea cooperării transsectoriale la nivel național, considerându-se important ca în faza inițială să existe o abordare de sus în jos a unei colaborări controlate. Ministerul, de asemenea, va facilita cooperarea între actorii interesați, va crește gradul de conștientizare, va promova oportunitățile de formare privind PTȘ și va menține implicarea politică pe termen lung față de PTȘ. Intervine aici o schimbare de perspectivă și importanța responsabilizării actorilor interesați, care trebuie să privească rezultatele în termeni de cerințe ale clienților și ale cetățenilor. O responsabilitate importantă aparține directorilor de școală și inspectorilor școlari, agenți cu un rol activ în implementarea strategiei la nivel local.

De cele mai multe ori, decizia optimă poate fi identificată numai după consultarea și implicarea în procesul decizional a tuturor părților interesate. Așa cum s-a menționat, la nivelul școlii, părțile interesate includ: elevii, părinții, angajatorii, administrația locală, alte grupuri și instituții (biserica, ONG, agenți economici etc.). Procesul participării nu se referă numai la realizarea concretă a sarcinilor de serviciu, ci vizează explicit și direct nivelul decizional. Aceasta are atât un pol obiectiv (solicitarea, din partea managementului, a implicării personalului în luarea deciziilor) și un pol subiectiv (dorința celor interesați să participe la luarea și ducerea la îndeplinire a deciziilor).

Dintre avantajele deciziei participative, enumerăm câteva: calitatea superioară a deciziei, înțelegerea superioară a schimbării și familiarizarea mai rapidă cu noile sisteme și proceduri; crearea sentimentului apartenenței (școala noastră), etc.; eliminarea multor bariere în calea schimbării – care pot fi induse prin necunoaștere, nesiguranță etc., de existența unui deficit de participare; exprimarea clară și cunoașterea explicită a diferitelor puncte de vedere. Există însă și o serie de dezavantaje ale utilizării stilurilor participative de decizie, printre care enumerăm: consumul mai mare de efort și timp, mai ales în stadiile

timpurii ale schimbării (cele de diagnoză, sensibilizare, proiectare etc.), posibilitatea ca oamenii să se implice pentru a se opune schimbării sau deciziei în cauză, posibilitatea creșterii instabilității organizației și a sentimentului de nesiguranță (mai ales în cazul schimbărilor majore).

Procesul de decizie, proiectare și planificare la nivelul comunității și al școlii presupune implicarea în primul rând a **cadrelor didactice, părinților, autorităților locale și altor parteneri din cadrul comunității**. Există, însă, o serie de probleme care pot stânjeni această participare pe care le expunem împreună cu modalitățile prin care aceste bariere pot fi depășite.

Printre problemele legate de participarea cadrelor didactice recunoaștem: **cadrul legislativ** încă neclar, **resursele și posibilitățile** concrete ale școlii, **competențele** existente la nivelul managementului și al colectivului respectiv, **tradiția și mentalitățile** care încurajează sau nu implicarea și participarea, **sprijinul comunitar** și al nivelurilor ierarhice superioare.

Și participarea părinților se confruntă cu diferite obstacole, precum: strategiile inadecvate ale școlii și barierele în comunicarea dintre școală și familie (de exemplu, părinții sunt solicitați să vină la școală de regulă pentru evenimente neplăcute cum ar fi absențe ale copiilor, note proaste, probleme de comportament, achitarea fondului clasei și mai puțin pentru evenimente cu încărcătură pozitivă), lipsa de interes din partea unor părinți în raport cu educația și, în particular, în raport cu evoluția propriilor copii, deficiențele de atitudine ale părinților dar și ale profesorilor (de exemplu, atitudinea de superioritate sau folosirea, de către cadrele didactice, a unui limbaj neînțeles de către părinți), problemele severe cu care se confruntă unele familii (sărăcia extremă, alcoolismul, marginalizarea, dizabilitatea unui/unor membri) sau restricțiile care țin de timpul limitat și de lipsa informației.

Autoritățile locale întâmpină și ele o serie de probleme legate de participare, precum: existența unui cadru legislativ – încă neclar și incoerent, lipsa de comunicare între diferitele instituții, conflicte între diverse persoane și grupuri cheie, lipsa de informare reciprocă în legătură cu inițiativele și deciziile luate, absența educației pentru colaborare, presiunea problemelor curente – care nu lasă timp pentru întâlniri și lucru împreună, atitudini necorespunzătoare de ambele părți, lipsa resurselor financiare și materiale.

Depășirea acestor blocaje și rezolvarea problemelor participării la luarea deciziei se pot realiza printr-o serie de inițiative prioritare la nivelul Consiliului de Administrație, care va fi amplu analizat și în capitolul următor.

Pentru creșterea nivelului de participare a părinților se recomandă: creșterea inițiativei și implicării directe a directorilor școlii în atragerea părinților, elaborarea și aplicarea sistematică a unor proiecte centrate pe parteneriatul dintre școală și familie, transformarea comitetelor de părinți în structuri active și dinamice care își pot asuma rolul de mediator în relația dintre școală și ceilalți părinți, crearea unor asociații comune care să unească părinți ai elevilor și cadre didactice, ameliorarea informării părinților și diseminarea unor

informații clare cu privire la școală, activitățile și problemele ei, organizarea unor activități extrașcolare diversificate cu implicarea părinților, ca și oferirea de către școală a unor servicii educaționale (cursuri de pregătire, consiliere etc.) adresate părinților.

Pentru creșterea nivelului de participare a autorităților locale se recomandă: ameliorarea modalităților de informare adresate autorităților locale, elaborarea unor programe de educație la cererea autorităților locale, asigurarea participării reprezentanților autorităților locale la întâlniri cu personalul școlii, cu părinții elevilor, cu reprezentanți ai altor instituții din comunitat și din afara ei etc., încurajarea inițiativei comitetului de părinți, ca posibil mediator între unitatea școlară și autoritățile locale, organizarea unor activități extrașcolare prin colaborarea cu autoritățile locale, organizarea unor acțiuni de interes comunitar în colaborare cu autoritățile locale și cu alte instituții ale comunității.

Pentru creșterea nivelului de participare a agenților economici se recomandă: valorificarea prevederilor legislative, identificarea agenților economici cu valoare de posibili parteneri ai școlii, identificarea problemelor, nevoilor concrete și cererii de educație la nivelul partenerilor potențiali, precizarea finalităților comune care pot sta la baza parteneriatului, stabilirea priorităților pe care școala dorește să le acopere prin intermediul parteneriatului, clarificarea condițiilor concrete pentru derularea efectivă a parteneriatului, informarea, sensibilizarea și atragerea agenților economici, conceperea și valorificarea unor activități / proiecte comune.

Un rol din ce în ce mai important îl au, în ultimul timp organizațiile nonguvernamentale. De obicei, aceste organizații au fost create pentru a rezolva niște probleme comunitare specifice dar, în foarte multe cazuri, activitatea lor se poate realiza în parteneriat cu școala, în beneficiul reciproc.

Este important ca întreaga comunitate să considere școala ca partener privilegiat al tuturor organizațiilor, proiectelor și programelor cu conținut educațional.

Printre direcțiile de colaborare dintre școală și organizațiile nonguvernamentale se pot înscrie: identificarea nevoilor / problemelor la nivelul diferitelor comunități, facilitarea obținerii unor resurse financiare / materiale la dispoziția comunității, stimularea dezvoltării comunităților, mai ales a celor tradiționale, pregătirea unor categorii de resurse umane specifice (moderatori, facilitatori, mediatori, negociatori etc.) în cadrul și pentru uzul comunităților, stimularea și medierea parteneriatelor la nivel local cu alte instituții din țară și străinătate, construirea unor rețele specializate pe diverse domenii, consiliere și orientare vocațională, consilierea și educația părinților și familiei, formarea formatorilor pentru domenii specifice, sensibilizarea opiniei publice și, în particular, a agenților economici față de educație și față de problemele școlii.

În afara acestor parteneri tradiționali școala trebuie să aibă în vedere și **participarea elevilor** și considerarea lor ca parteneri în educație – cu atât mai mult cu cât este vorba de propria lor dezvoltare. În acest sens, încurajarea consiliilor consultative ale elevilor și respectarea (pe cât posibil) a inițiativelor și deciziilor acestora constituie pași obligatorii.

3.2. Consiliul de administrație al școlii – cadrul legal de funcționare

Regulamentului de organizare și funcționare a unităților de învățământ preuniversitar aprobat prin Ordinul nr. 5.115/2014, publicat în Monitorul Oficial al României, nr. 23 din 13 ianuarie 2015 stabilește rolul Consiliului de administrație ca principalul organ de conducere al unității școlare.

Astfel, prin art. 19 este definit consiliul drept organul de conducere al instituției de educație: *(1) Consiliul de administrație este organ de conducere al unității de învățământ. (2) Consiliul de administrație se organizează și funcționează conform Metodologiei-cadru de organizare și funcționare a consiliului de administrație din unitățile de învățământ, aprobată prin ordin al ministrului educației naționale. (3) Directorul unității de învățământ de stat este președintele consiliului de administrație. Pentru unitățile de învățământ particular și confesional, conducerea consiliului de administrație este asigurată de persoana desemnată de fondatori.*

Articolul 20 definește participarea actorilor interesați la sesiunile consiliului, reprezentanții sindicatelor, dar și elevii, astfel: *(1) La sesiunile consiliului de administrație participă de drept, reprezentanții organizațiilor sindicale reprezentative la nivel de sector de activitate învățământ preuniversitar din unitatea de învățământ, cu statut de observatori. (3) La sesiunile consiliului de administrație în care se dezbate aspecte privind elevii, președintele consiliului de administrație are obligația de a convoca reprezentantul elevilor, care are statut de observator.*

În privința participării elevilor în structurile de conducere, studiile precum O școală pentru toți? consideră ca un posibil indicator de discriminare a romilor în școli chiar slaba lor reprezentare în structuri organizaționale precum consiliile elevilor și comitetele de părinți. În acest sens se pune problema folosirea cadrului instituțional al consiliului de administrație pentru a lărgi participarea la luarea deciziei și nu pentru a o restrânge.

Conform Legii Educației Naționale, 1/2001, atribuțiile consiliului de administrație includ: *(7) a) adoptă proiectul de buget și avizează execuția bugetară la nivelul unității de învățământ; b) aprobă planul de dezvoltare instituțională elaborat de directorul unității de învățământ; c) aprobă curriculumul la decizia școlii, la propunerea consiliului profesoral; d) stabilește poziția școlii în relațiile cu terți; e) organizează concursul de ocupare a funcțiilor de director și de director adjunct; f) aprobă planul de încadrare cu personal didactic și didactic auxiliar, precum și schema de personal nedidactic; g) aprobă programe de dezvoltare profesională a cadrelor didactice, la propunerea consiliului profesoral; h) sancționează abaterile disciplinare, etice sau profesionale ale cadrelor didactice, conform legii; i) aprobă comisiile de concurs și validează rezultatul concursurilor; j) aprobă orarul unității de învățământ; k) își asumă răspunderea publică pentru performanțele unității de învățământ, alături de director; l) îndeplinește orice alte atribuții stabilite prin ordine și metodologii ale ministrului educației, cercetării, tineretului și sportului, respectiv ale Ministerului Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului.*

Dintre atribuțiile menționate, în contextul preocupării noastre, consiliul de administrație are un rol decisiv în:

- realizarea unei diagnoze corecte și reale a situației școlii și a comunității cu implicații asupra planului de dezvoltare instituțională, cu efecte și asupra beneficiarilor elevi, dar și a cadrelor didactice (de exemplu, pentru a răspunde nevoilor de formare continuă ale acestora);
- promovarea colaborării cu colegii – nu numai cooptarea lor la diferite activități, pentru transpunerea în viață a planului de dezvoltare instituțională;
- conceperea și oferirea posibilităților alternative de acțiune – nu numai a unor soluții unice în cazul identificării problemelor cu care se confruntă elevii sau comunitatea.

Regulamentul de Organizare și Funcționare a Unităților de Învățământ Preuniversitar aduce în atenție la titlul IX. *Partenerii educaționali*, în primul rând părinții.

Capitolul 2. Îndatoririle parintilor, tutorilor sau sustinatorilor legali, precizează la articolul 243 următoarele aspecte interesante pentru analiza de față:

(1) *Potrivit prevederilor legale părintele, tutorele sau susținatorul legal are obligația de a asigura frecvența școlară a elevului în învățământul obligatoriu și de a lua măsuri pentru școlarizarea elevului, până la finalizarea studiilor.*

(2) *Părintele, tutorele sau susținatorul legal care nu asigură școlarizarea elevului, pe perioada învățământului obligatoriu, poate fi sancționat cu amenda cuprinsă între 100 lei și 1000 lei ori este obligat să presteze muncă în folosul comunității.*

(3) *Constatarea contravenției și aplicarea amenzilor contravenționale prevăzute la alin.(2) se realizează de către persoanele împuternicite de primar în acest scop, la sesizarea consiliului de administrație al unității de învățământ.*

(4) *Conform legislației în vigoare, la înscrierea copilului/elevului în unitatea de învățământ, părintele, tutorele sau susținatorul legal are obligația de a prezenta documentele medicale solicitate, în vederea menținerii unui climat sănătos la nivel de grupă /clasă / pentru evitarea degradării stării de sănătate a celorlalți elevi/preșcolari din colectivitate/ unitatea de învățământ.*

(5) *Părintele, tutorele sau susținatorul legal al elevului are obligația ca, cel puțin o dată pe lună, să ia legătura cu profesorul pentru învățământ preșcolar/învățătorul/institutorul/profesorul pentru învățământ primar/profesorul diriginte pentru a cunoaște evoluția copilului/elevului. Prezența părintelui, tutorelui sau susținătorului legal va fi consemnată în caietul educatorului-puericultor/ educatoarei/învățătorului/institutorului/profesorului pentru învățământ preșcolar/primar, profesorului diriginte, cu nume, dată și semnătură.*

ROFUIP aduce astfel în atenție o perspectivă mai puțin discutată a problemei abandonului și a părăsirii timpurii a școlii, anume *faptul că în marea lor majoritate, școlile nu dispun de strategii eficiente de prevenire și combatere a abandonului școlar. Atunci când acționează în cazul unui elev care a încetat să mai frecventeze cursurile, școala acționează*

când este deja prea târziu, și prin mijloace nepotrivite (prin dialog unilateral cu părinții, fără efortul de a înțelege cauzele reale ale abandonului școlar, sau chiar prin apelare la organele poliției pentru soluționarea cazului). Din aceste „strategii” se desprinde faptul că abandonul școlar nu este înțeles ca un fenomen psihologic de desprindere și demotivare progresivă a elevului, ci ca fenomen de devianță comportamentală. Prin urmare, victima abandonului școlar este blamată, în loc de a fi înțeleasă și sprijinită psihologic (Duminică, G, Ivasiuc A., 2010, p.10).

3.3. Cadrul legal de susținere a școlii de către administrația locală

Aspecte privind finanțarea sistemului de învățământ preuniversitar

Pentru a aborda problema susținerii școlii de către administrația locală, sunt necesare câteva referiri privind finanțarea de bază a unităților de învățământ din sistemul de stat, informații puse la dispoziție prin Hotărârea nr. 72/2013 privind aprobarea normelor metodologice pentru determinarea costului standard per elev/preșcolar și stabilirea finanțării de bază a unităților de învățământ preuniversitar de stat. Astfel, conform articolului 1, *finanțarea de bază a acestor instituții se asigură din bugetul de stat, din sume defalcate din taxa pe valoarea adăugată, prin bugetele locale ale unităților administrativ teritoriale de care aparțin unitățile de învățământ preuniversitar de stat.* Același articol, punctul 2 introduce în atenție sintagma cost standard per elev, în sensul în care *Finanțarea cheltuielilor cu salariile, sporurile, indemnizațiile și alte drepturi salariale în bani, stabilite prin lege, precum și contribuțiile aferente acestora, se face pe baza costului standard per elev/preșcolar.* Acest cost se determină pentru fiecare nivel de învățământ, filieră, profil, specializare, domeniu, în funcție de numărul de elevi/preșcolari, de limba de predare, de alți indicatori specifici de învățământ și de mediul urban/rural.

Lucrarea *Finanțarea sistemului de învățământ preuniversitar pe baza standardelor de cost: o evaluare curentă din perspectiva echității* (Fartușnic, C., 2014) analizează din perspectiva echității tranziției la noul sistem de finanțare și identifică în ce măsură alocarea per-capita oferă un sprijin adecvat celor mai dezavantajate categorii de elevi. Astfel, principalele rezultate ale cercetării care răspund capitolului nostru de față, aduc în atenție următoarele idei:

- veniturile de care dispun 47% din școlile investigate nu sunt suficiente pentru a acoperi nevoile lor;
- în 2013 a crescut ușor numărul celor care consideră veniturile școlii ca fiind insuficiente în comparație cu anii precedenți, cât și numărul celor care consideră că veniturile sunt total insuficiente în comparație cu nevoile școlii;
- 60% dintre directorii chestionați apreciază că nivelul general actual al veniturilor asigurat prin formula de finanțare pe bază de cost standard per preșcolar/elev este insuficient;

- dificultățile școlilor țin de toate categoriile principale de cheltuieli: de personal, cu formarea continuă a cadrelor didactice din școală: bunuri și serviciile; curățenia și reparațiile; programe naționale pentru categorii specifice de elevi (rechizite, EURO 200, Bani de liceu); consumabile și materiale didactice de bază;
- un procent de 80% dintre școli consideră că fondurile pentru derularea activităților extracurriculare sunt parțial sau total insuficiente;
- școlile nu dispun de resurse pentru demararea sau finalizarea unor lucrări de investiție;
- *școlile din mediul rural sunt dezavantajate de mecanismul actual deoarece costurile standard per elev pentru cheltuielile cu bunuri și servicii (unde pot fi, de exemplu finanțate programe de educație remedială sau activități extracurriculare pentru categoriile de elevi în risc de abandon) sunt mici în comparație cu cele din mediul urban (idem, p. 7-8).*
- pentru școlile din mediul rural diferențele se măresc și pentru că acestea sunt mai puțin dotate și au un număr mai mic de elevi. *Astfel, majoritatea cheltuielilor rurale investigate reclamă faptul că au fonduri insuficiente pentru cheltuielile curente (inclusiv cele care privesc decontarea transportului, reparații curente) iar autoritățile locale reușesc doar în cazul unor școli să compenseze aceste dificultăți (ibidem p.8).*
- un procent de 39% dintre școlile investigate au indicat faptul că autoritățile locale au suplimentat bugetul obținut prin finanțarea de bază, pe când majoritatea școlilor au funcționat doar cu finanțarea de bază, fiind nevoie să renunțe la anumite activități sau cheltuieli programate ca să nu întârzie anumite plăți.
- majoritatea directorilor chestionați se tem de scăderea veniturilor școlii în perioada următoare, dată fiind evoluția demografică, dar și dificultățile de a asigura plata salariilor cadrelor didactice respectând alocarea fondurilor prin formula actuală. Tot directorii invocă și alte argumente pentru evoluția negativă așteptată: *lipsa unui sprijin adecvat din partea autorităților locale, lipsa unor programe focalizate pe sprijinul unor categorii de elevi în risc și capacitatea redusă a școlii de a atrage venituri proprii, în condițiile în care numrul organizațiilor dispuse să ajute școala este din ce în ce mai redus, iar contribuțiile părinților sunt foarte limitate (ibidem p.7).*
- *școlile care au dimensiuni reduse (sub 300 de elevi) și care funcționează în comunități dezavantajate socio-economic au în prezent situația cea mai vulnerabilă în ceea ce privește finanțarea. Aceste școli trebuie să își îmbunătățească situația curentă (în ceea ce privește prevenirea abandonului și absenteismului, rezultatele școlare, dezvoltarea profesională a profesorilor etc.) însă dispun în prezent de un buget foarte redus în comparație cu nevoile (ibidem p.10).*
- cel mai ridicat grad de risc privind sub-finanțarea îl au școlile care în ultimii ani și-au pierdut statutul de școală independentă, având un efectiv total de elevi sub cel

minim pentru a-și păstra personalitatea juridică. Comasările școlilor face să se considere dezavantajați atât școala coordonatoare (finanțarea primită în acest caz, prin formulă, fiind mai mică), dar și școala structura întrucât fondurile alocate acestora sunt minime.

Concluziile analizei rezultate din studiul de față argumentează nevoia unor revizuirii ale finanțării de bază, pentru a ține seama de *factorii specifici elevilor (statut socio economic, dificultăți în exprimare în limba în care se face predarea, frecvența redusă, dificultăți de învățare/dizabilitate (în învățământul de masă), de factori specifici școlilor (număr redus de copii/densitatea populației, zonă rurală sau zonă dezavantajată socio-economic, mai multe corpuri de clădiri) și de adaptări /dezvoltări curriculare: de exemplu, pentru predarea anumitor discipline opționale (ibidem p.12).*

Printre recomandările de intervenție susținute de autori, *în lipsa unei formule de finanțare care reușește în mod adecvat să ofere resurse suplimentare unităților școlare din mediile dezavantajate, alegerea unui mecanism de finanțare prin formulă pentru acoperirea nevoilor de bază trebuie completată în mod necesar cu un buget special destinat asistării acestor școli (ibidem p.81).* Sugestiile autorilor cuprind sprijinul financiar integrat sau finanțarea anumitor categorii de activități (de exemplu programe extracurriculare pentru elevii în risc de abandon, sau a unor programe de tip școală după școală etc.). Este de asemenea foarte important să se ajungă la mecanisme de finanțare care stimulează calitatea și apreciază școlile care înregistrează progres în educația copiilor aparținând grupurilor vulnerabile.

În aceste condiții de finanțare de bază a sistemului de învățământ, o responsabilitate mare revine consiliului local, autoritatea locală fiind cea care poate decide completarea costului standard cu necesarul real de fonduri al școlii. De asemenea, tot autoritatea locală este cea mai în măsură să decidă privind oportunitatea de a introduce schimbări la nivelul rețelei de învățământ, privind dezvoltarea unor programe de modernizare și concentrare a spațiilor de învățământ, precum și a inițierii sau derulării unor programe pentru categoriile de elevi aflați în situație de risc de abandon (programe de educație remedială, programe de tip Școală după Școală sau A doua șansă, anjagarea unui mediator etc).

Legea 248/2015 cu referire la stimularea participării în învățământul preșcolar a copiilor provenind din familii defavorizate reprezintă o inițiativă recentă, care sprijină participarea la educație încă din etapa de start.

Astfel, în articolul 2 sunt definite stimulentele educaționale care se acordă copiilor din familii defavorizate în condițiile în care sunt îndeplinite, cumulativ, următoarele criterii:

- a. *vârsta minima a copilului este de 3 ani, împlinită oricând pe parcursul anului școlar curent - copiii pot fi înscriși la grădiniță și înainte să împlinescă vârsta de 3 ani, dacă spațiul o permite, dar devin eligibili în luna în care împlinesc vârsta de 3 ani;*
- b. *vârsta maxima a copilului este de 6 ani, împliniți după data de 1 septembrie a anului școlar curent, în conformitate cu prevederile Legii Educației Naționale nr.*

1/2011, cu modificările și completările ulterioare, și ale metodologiei de înscriere în învățământul primar;

- c. *venitul lunar pe membru de familie este de până la de doua ori nivelul venitului minim garantat pentru o persoană singură, prevazut de Legea nr. 416/2001 privind venitul minim garantat, cu modificările și completările ulterioare.*

Articolul 5 definește și alte condiții pentru acordarea stimulentei, cu referire la frecventarea grădiniței, ca prim factor pentru asigurarea șanselor de succes în procesul de educație:

(1) Acordarea stimulentei educaționale este condiționată de frecvența regulată la grădiniță a copiilor din familiile beneficiare ale stimulentei educaționale prevăzută de prezenta lege. (2) În sensul prezentei legi, prin frecvență regulată se înțelege prezența zilnică a copilului la grădiniță în luna monitorizată, cu excepția absențelor motivate. (3) Se consideră absențe motivate, ce nu afectează acordarea tichetelor sociale, următoarele cazuri, cu condiția ca acestea să nu depășească 50% din zilele de grădiniță: a) absențe medicale: motivate, numai dacă părinții aduc scutiri medicale corespunzătoare perioadelor în care au lipsit copiii, la revenirea acestora la grădiniță. În caz exceptional, o singură dată pe an școlar, copiii pot beneficia de tichete sociale și dacă în luna monitorizată au lipsit mai mult de 50% din zilele de grădiniță, din motive medicale; b) învoiri: copiii pot fi învoiți de către părinți în limita a 3 zile pe lună, cu condiția anunțării cadrelor didactice.

3.4. Identificarea altor factori cu rol determinant în susținerea educației.

3.4.1. Centrele comunitare de învățare permanentă

Caracterul determinant al educației implică organizarea și conceperea activității într-un context situațional deschis, luând în considerare raporturile ei cu ereditatea și cu mediul. În acest context, valorificarea educabilității reprezintă o direcție fundamentală de evoluție a educației care angajează raporturile existente între cei trei factori implicați în dezvoltarea ființei umane: ereditate – mediu – educație. Astfel, folosind conceptul de educabilitate, se desemnează potențialul de formare umană sub influența factorilor de mediu sau educaționali. Toți acești factori acționează simultan, corelat, prin împletirea funcțiilor lor și nu independent, izolat. Important este că între aceste instanțe ale educației să se instaureze relații de congruență și coerență acțională și nu raporturi de concurență sau inconsecvență valorică.

3.4.1.1. Instituțiile de cultură

Împreună cu școala, ca factori de educație acționează instituțiile culturale, reprezentate prin: muzee, case memoriale, teatre și case de cultură, palate ale copiilor. În cadrul acestor instituții se organizează deseori programe eficiente de îmbogățire a culturii generale și de petrecere a timpului liber, susținând astfel ce se întâmplă în cadrul școlii și crescând atractivitatea acesteia, mai ales atunci când activitățile se realizează în parteneriat.

Multe astfel de instituții de cultură au un program adecvat și gândit tocmai pentru a răspunde publicului școlar. Este cazul, de exemplu, al Muzeului Național al Țăranului Român cu un program extrem de bogat pentru publicul școlar, completat de ateliere interactive de promovare a meseriilor tradiționale. O bogăție similară de activități destinate copiilor/elevilor se regăsesc la palatele copiilor, dar acestea se găsesc în mediul urban, ceea ce limitează participarea multor grupuri vulnerabile. Aceste instituții organizează cluburi variate precum cercurile culturale (de literatură, cultură și civilizație românească sau din alte spații, redacție de presă), complete de cercurile de arte (design vestimentar, ceramică, modelaj, sticlărie, pictură pe sticlă, sculptură, teatru, tapiserie, tapiserie-țesătorie, machete artizanat, creație de confecții), de cele sportiv-turistice (karate, tenis, dans modern/sportiv/popular, gimnastică sportivă sau ritmică, orientare-turistică, șah) sau de cele de știință și tehnică aplicată (informatică, robotică, fizică aplicată, jocuri logice, arheologie, geologie, legumicultură, construcții de mașini, ecologie, machete, karting). Astfel, constatăm că, la nivel național, pot fi o varietate de oportunități privind extinderea învățării, dar la nivel local trebuie identificate acele resurse care pot desfășura cursuri motivatoare în cadrul școlii. În multe comunități însă, serviciile educaționale, dincolo de școală, sunt limitate. Pentru a beneficia de resursele existente în comunitate, școala trebuie să le identifice și să le propună forme de parteneriat.

3.4.1.2. Mass-media

Impactul mass-mediei asupra fiecăruia dintre noi este puternic, ceea ce implică o bună cunoaștere a efectelor acesteia asupra felului nostru de a fi și de acționa. Mass-media este de multe ori și o veritabilă sursă de educație, prin conținutul propus de multe emisiuni sau chiar posturi specializate de televiziune sau radio, deși mulți cercetători văd multe efecte nocive din contactul frecvent cu televiziunea, cinematograful și celelalte mijloace media. Acestea se referă la incitarea la violență, brutalitate, erotism, lipsa alegerii unor modele veritabile, alocarea unui timp diminuat lecturii, consumarea emisiunilor într-o stare pasivă etc. Pentru contrabalansarea acestor efecte, școala și mijloacele de informare în masă au nevoie să fie complementare, cu alegeri corecte, pornind de la promovarea valorii și a competenței. În noul context, în care informația este la îndemâna elevului prin intermediul mijloacelor media, rolul școlii se reconfigurează, de la acela de a transmite informații, la cel de a forma, de a dezvolta gândirea critică pentru educarea capacității de selecție, de discernământ, structurare, sistematizare, aplicare a informațiilor.

3.4.1.3. Proiecte europene

În fenomenul prevenirii și combaterii abandonului școlar sunt implicate nu numai autoritățile naționale și actorii cheie din fiecare comunitate care se confruntă cu fenomenul, dar și actori transnaționali, europeni, prin intermediul proiectelor cofinanțate de Fondul Social European și realizate prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor

Umane, precum și prin alte fonduri. Oferim câteva exemple de astfel de proiecte implementate și care aduc în atenție alți posibili parteneri în adresarea fenomenului:

- *Vreau să termin școala și eu!*, proiect inițiat de Fundația Română pentru Copii, Comunitate și Familie (FRCCF), împreună cu ISJ Cluj, Bihor, Satu-Mare, Alba și Facultatea de Sociologie și Asistență Socială din cadrul Universității Babeș-Bolyai. Grupul țintă al proiectului l-au reprezentat copiii aparținând grupurilor vulnerabile, iar activitățile s-au desfășurat în cadrul centrelor de zi ale FRCCF, unde s-au desfășurat meditații, copiii au fost sprijiniți la teme, s-au desfășurat ședințe de consiliere psihologică și pedagogică, activități de petrecerea timpului liber și socializare, grupul țintă beneficiind și de o masă caldă în fiecare zi.
- *Școala, șansa mea!*, proiect al Universității din Oradea în parteneriat cu Isj Bihor, s-a concentrat pe derularea unor activități specifice pentru promovarea și îmbunătățirea abilităților sociale ale elevilor cu risc ridicat de abandon școlar.
- Parteneriatul multiregional pentru prevenirea părăsirii timpurii a școlii, a fost dezvoltat de Fundația Dezvoltarea Popoarelor (FDP) în patru regiuni din România (București-Ilfov, Nord-Vest, Sud-Muntenia, Sud-Est), adresându-se atât copiilor din grupuri defavorizate, dar și părinților acestora. Activitățile derulate au inclus: servicii de orientare și consiliere, burse de studiu FDP, derularea programului Școală după Școală dezvoltând parteneriate cu școli și instituții care se confruntă sau adresează aceeași problemă. O altă practică din cadrul proiectului se referă la organizarea caravelor elevilor pentru stimularea participării școlare a acestora, precum și a unor ateliere de lucru interactive cu participarea instituțiilor de învățământ care oferă servicii sociale.
- *Alege școala* reprezintă un exemplu de proiect educațional dezvoltat de Patriarhia României împreună cu Fundația World Vision România, având ca obiectiv prevenirea și combaterea fenomenului de părăsire timpurie a școlii și de prevenire a delincvenței juvenile.

3.4.2. Centrul comunitar de învățare permanentă

Centrul comunitar de învățare permanentă este definit în documentul Hotărârea privind aprobarea metodologiei de organizare și funcționare a centrelor comunitare de învățare permanentă, drept o instituție publică sau privată de interes public comunitar, cu personalitate juridică, care implementează, la nivelul comunității, politicile și strategiile în domeniul învățării pe tot parcursul vieții pentru dezvoltarea comunității și îmbunătățirea calității vieții oamenilor.(articolul 2). Această instituție este înființată de către autoritățile administrației publice locale în parteneriat cu furnizorii de educație și formare. Scopul acesteia, în cadrul comunității este de a găsi soluții educaționale ca răspunsuri flexibile și adaptate nevoilor diagnosticate în cadrul comunității. Astfel, articolul 5 detaliază tipurile de activități ale instituției:

-
- a. *identificarea și satisfacerea nevoilor de educație permanentă la nivelul comunității locale pentru toate categoriile de copii, tineri sau adulți;*
 - b. *corelarea studiilor și analizelor cu documentele de planificare strategică a educației și formării profesionale de la nivel județean – Planul Local de Dezvoltare a Învățământului (PLAI) și cu Planul Regional de Dezvoltare a Învățământului (PRAI)*
 - c. *oferirea de informații actualizate și complete referitoare la tipurile de servicii educaționale disponibile în comunitate sau în afara acesteia, utilizând mijloace diferite de comunicare;*
 - d. *dezvoltarea și diversificarea serviciilor educaționale ale comunității prin oferirea unor activități de învățare pe tot parcursul vieții cât mai variate;*
 - e. *dezvoltarea și diversificarea competențelor sociale, profesionale și a abilităților de viață la membrii comunității;*
 - f. *oferirea oportunităților de învățare permanentă aproape de beneficiari, în propriile lor comunități și sprijinite prin echipamente IT, oriunde se impun;*
 - g. *creșterea nivelului de educație a membrilor comunității prin programe remediale în vederea reducerii riscului de excluziune socială;*
 - h. *facilitarea integrării/reintegrării membrilor comunității pe piața muncii și crearea premiselor pentru învățarea pe tot parcursul vieții prin validarea rezultatelor învățării non-formale și informale;*
 - i. *creșterea șanselor de integrare socio-profesională și de dezvoltare personală pentru membrii comunității;*
 - j. *creșterea implicării active a cetățenilor în viața comunității prin promovarea conceptului de îmbătrânire activă;*
 - k. *gestionarea informațiilor la participarea cu privire la participarea beneficiarilor la activitățile oferite de centru;*
 - l. *valorificarea culturii, tradițiilor și capitalului uman de la nivelul comunității prin integrarea valorilor culturale în oferta de educație permanentă.*

Tipurile de activități folosind ca și criteriu de grupare funcțiile lor, acoperă o paletă foarte variată, așa cum se detaliază în articolul 13:

- a. *Educație și formare:*
 - *alfabetizare, programe educaționale pentru antepreșcolari și preșcolari,*
 - *educație remedială,*
 - *calificare, recalificare, conversie și perfecționare profesională,*
 - *programe de educație nonformală,*
 - *programe de certificare a competențelor cheie etc.*
- b. *Informare, diseminare (bibliotecă, servicii de informare, centru de documentare, bază de date actualizată cu oferta de cursuri din comunitatea extinsă etc.) și consiliere;*

-
- c. *Dezvoltare personală, comunitară, petrecerea timpului liber (stagii de practică, orientare către serviciile sociale, oportunități de voluntariat, consiliere în carieră, culturalizare, petrecerea timpului liber, cursuri de dezvoltare personală etc.);*
 - d. *Coordonare și crearea de rețele (parteneriate cu organisme publice și private, organizații neguvernamentale, sindicale și patronale etc.).*

În situația funcționării centrului în comunități care se confruntă cu grupuri în situație de risc, rolurile cele mai importante ale lui se referă la derularea unor servicii de informare privind oportunitățile de formare din comunitate, condițiile de acces, locurile de muncă disponibile grupate pe categorii, organizarea de rețele self-help (grupuri alcătuite din persoane de aceeași condiție care se unesc pentru a-și acorda asistență mutuală pentru satisfacerea unor necesități comune, pentru a depăși probleme de viață sau pentru a provoca schimbări personale sau sociale dorite de toți) pentru atingerea unor scopuri particulare, informare și consiliere referitoare de mecanisme de validare a rezultatelor învățării nonformale și informale.

Capitolul 4 – Modalități de activare și de intervenție în echipe locale

În acest capitol prezentăm *Strategia națională privind reducerea părăsirii timpurii a școlii* elaborată de MECS și aprobată prin HG 417/2015. Din acest document, care descrie roluri și responsabilități pentru actorii interesați și implicați la nivel central, regional și local, au fost selectate pasaje care ilustrează implicarea acestora și intervenția coordonată în implementarea strategiei și asigurarea susținutabilității rezultatelor acesteia.

4.1. Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România – mesaj-cheie și actori

Părăsirea timpurie a școlii (PTȘ) are implicații sociale și economice importante. PTȘ este un factor major care contribuie la excluziunea socială ulterioară a individului. Așa cum s-a am mai precizat, estimările legate de competențele necesare ocupării unui loc de muncă în Europa sugerează că, pe viitor, doar 1 din 10 locuri de muncă va putea fi accesat de o persoană care a părăsit timpuriu școala. Tinerii care părăsesc prematur școala sunt mai predispuși să suporte riscul de a deveni șomeri sau de a câștiga mai puțin, odată ce găsesc un loc de muncă. Iar această problemă generează o serie de costuri publice și sociale suplimentare, sub forma unor costuri mai ridicate pentru serviciile publice, cum sunt cele din sănătate, justiție și plata prestațiilor sociale, venituri individuale și o creștere economică mai mică, precum și venituri fiscale mai reduse. Costurile unei astfel de excluțiuni au fost estimate, în unele țări, pe baza analizei costurilor sociale și economice majore la nivel de individ și societate și, în acest context, costurile persoanelor care au părăsit timpuriu școala au ajuns, pe durata vieții, la 1-2 milioane euro per persoană. Mesajul este clar - *O țară a cărei rată PTȘ este ridicată, va avea probleme privind ocuparea forței de muncă, coeziunea socială și competitivitatea în general.*

O serie de instituții cheie la nivel central, regional și local sunt implicate, într-o măsură mai mică sau mai mare, în formularea și implementarea de politici privind PTȘ. **La nivel central, Ministerul Educației și Cercetării Științifice (MECS)** este actorul principal, atât în formularea, cât și în implementarea politicilor privind PTȘ, prin implicarea a două dintre direcțiile generale importante din structura sa, respectiv:

- Direcția Generală Învățământ Preuniversitar (DGEÎP), care are un rol esențial în definirea liniilor directoare, programarea și monitorizarea de politici la nivel național;
- Direcția Generală Management și Rețea Școlară (DGMRS), care monitorizează și evaluează managementul inspectoratelor, al școlilor și al Caselor Corpului Didactic la nivel preuniversitar.

În plus, există instituții publice de interes național care lucrează în subordinea MECS, printre care următoarele:

- **Agencia Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Preuniversitar (ARACIP)**, care evaluează calitatea programelor educaționale și de instruire și autorizează funcționarea instituțiilor de educație preuniversitare. Această instituție este responsabilă cu monitorizarea performanței și cartografierea rezultatelor educaționale în relație cu factorii sociali și economici (sărăcie, origine etnică, statut profesional, etc.), aspecte care sunt importante pentru țintirea intervențiilor la nivel regional și comunitar.
- **Centrul Național de Dezvoltare a Învățământului Profesional și Tehnic (CNDIPT)**, care elaborează politicile generale pentru ÎPT, inclusiv liniile directoare generale pentru școli, curriculumul de specialitate și calificările profesionale și care gestionează și coordonează elaborarea conținutului programei și definirea competențelor specifice în ÎPT.
- **Institutul de Științe ale Educației**, care oferă sprijin științific și analitic factorilor de decizie și celor care participă la elaborarea de politici în sectorul educației (minister, unități de învățământ, cadre didactice, copii și elevi, părinți/ tutori, tineri și adulți).

Un număr de ministere joacă un rol important în abordarea factorilor multipli care influențează PTȘ. Între acestea se numără **Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice (MMFSPS)**, care joacă un rol important în oferirea de sprijin financiar familiilor din grupurile aflate în situație de risc, prin intermediul Agențiilor Județene pentru Plăți și Inspecție Socială (AJPIS) și implementează un proces de verificare încrucișată prin intermediul inspectorilor săi sociali, al inspectorilor de muncă și al agențiilor județene/a municipiului București pentru plăți și inspecție socială, aflate în subordinea Agenției Naționale pentru Plăți și Inspecție Socială (ANPIS).

La nivel local identificăm următoarele instituții:

- **Inspectoratele Școlare Județene (ISJ)**, care joacă un rol cheie în reprezentarea **MECS** la nivel local și în asigurarea implementării politicilor naționale, urmăresc inițiativele referitoare la activitățile de prevenire, intervenție și compensare legate de reducerea PTȘ, asigură monitorizarea sistematică a planurilor de acțiune aprobate, a rezultatelor propuse și asigură sprijin școlilor în inițiativa lor de a preveni, de a lua măsuri sau de a compensa PTȘ.
- **Casele Corpului Didactic** sunt cele care oferă formare profesională continuă pentru cadrele didactice din sistemul de învățământ preuniversitar. Fiecare județ are o Casă a Corpului Didactic care colaborează îndeaproape cu Inspectoratul Școlar Județean, cu școlile și cu cadrele didactice din acel județ.
- **Centrele Județene de Resurse și Asistență Educațională (CJRAE)**, sunt cele care coordonează, monitorizează și evaluează serviciile educaționale furnizate de instituțiile de învățământ preuniversitar, pe baza unor criterii metodologice și

științifice, participă la formarea cadrelor didactice și evaluează specialiștii în educație și mediatorii școlari care oferă servicii educaționale în cadrul acestor centre.

- **Școlile** reprezintă principala entitate responsabilă cu implementarea programelor educaționale, lucrând direct cu elevii și cu părinții.
- **Instituțiile nonguvernamentale (ONG-uri)**, care au participat în proiecte finanțate de UE prin POSDRU, între 2007 și 2013, și au implementat activități de prevenire și corectare a PTȘ. Între aceste ONG-uri se numără și Roma Education Fund România, Fundația Copiii Noștri, Salvați Copiii România, Romani-Criss, Fundația Copii în Dificultate, World Vision România etc. Aceste instituții continuă să fie foarte active în acest domeniu.
- **Autoritățile administrație publice locale** joacă un rol important în suplimentarea finanțării către școli și funcționează ca parteneri valoroși ai Inspectoratelor Școlare Județene, responsabili pentru facilitățile școlare și înlăturarea obstacolelor în calea accesului la educație.

Actorii cheie interesați interacționează prin intermediul unei rețele complexe de legături, care rămân ad-hoc ca natură și care nu beneficiază de acțiuni coordonate și de o colaborare structurată pentru abordarea PTȘ. Graficul următor prezintă o diagramă pe niveluri a actorilor interesați, multiplu implicați în lupta pentru reducerea PTȘ și a potențialelor oportunități de acțiune coordonată (așa cum este evidențiat în figura 1.).

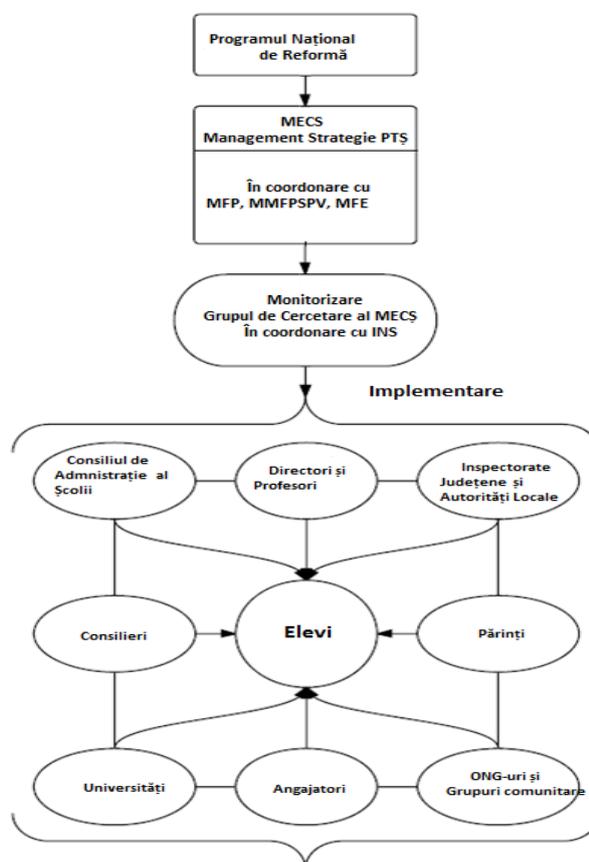

Figura 1. Cerințe verticale și orizontale de management pentru sectorul educației

În acest context, se remarcă faptul că PTȘ nu este o problemă cu care se confruntă doar un minister (respectiv MECȘ), ci că aceasta reprezintă un efort multisectorial care implică în mod obligatoriu și MMFPSPV, MFP, MS, INS și o serie de alte ministere, agenții, autorități ale administrației publice locale, grupuri ale societății civile și alte organizații (figura 1).

Un astfel de efort multisectorial, care presupune o colaborare și cooperare interdepartamentală poate lua forma unei abordări “guvernamentale integratoare” - Whole of Government (WoG). O definiție utilă a WoG este următoarea: abordarea guvernamentală integratoare se referă la agențiile serviciului public ce acționează peste limitele portofoliului lor pentru a realiza un scop comun și un răspuns guvernamental integrat privind aspecte specifice. Abordările pot fi formale și informale. Ele se pot axa pe elaborare de politici, managementul programului și furnizarea de servicii. În această definiție, pot fi identificate trei categorii de actori:

- Agenții guvernamentale centrale;
- Niveluri regionale ale administrației centrale;
- Nivel local: școli (inclusiv directori de școală și cadre didactice), părinți și publicul general, grupuri comunitare, ONG-uri și furnizori privați de servicii.

4.2. Aspecte-cheie ale *Strategiei de reducere a PTȘ în România*

În textul Strategiei, la Capitolul 6.1. *Guvernanța: Cooperare și colaborare interguvernamentală*, pag.86, sunt menționate câteva dintre aspectele-cheie ale abordării integratoare, pe care le vom prezenta în cele ce urmează:

- Abordarea **colaborării directe și disciplinate** va fi un element necesar în implementarea *Strategiei de reducere a PTȘ*. Ministerul Educației și Cercetării Științifice va juca rolul organismului coordonator, printr-o unitate specială din structura sa, însărcinată să garanteze cooperarea la nivel național și transversal la nivelul sectoarelor, dar și să faciliteze cooperarea părților interesate, să crească gradul de conștientizare și implicarea politică pe termen lung în reducerea PTȘ și, în același timp, care să promoveze oportunitățile de formare în domeniul PTȘ.
- *Strategia de reducere a PTȘ în România* asigură finanțare semnificativă pentru proiecte și programe, în vederea reducerii ratei de PTȘ. În acest context, vom asista la promovarea unor proiecte și programe transversale (nivel local, județean și central) și în cadrul cărora se va deplasa accentul **de la alocarea resurselor la valorificarea resurselor**.
- **O orientare centrată pe consumator** – mai ales cu scopul general de a îmbunătăți viața românilor – va contribui la obținerea unui echilibru al obiectivelor trans-sectoriale cu mandatul și obiectivele instituției, într-o manieră flexibilă și conștientă.

- Implementarea *Strategiei de reducere a PTȘ* trebuie să fie influențată de personalul direct implicat din școli și din inspectorate. **Reprezentanții inspectoratelor și ai școlilor** (directorii, Consiliul școlii etc.) trebuie implicați în procesul de implementare a inițiativelor de reducere a PTȘ, ca **parteneri activi** în proiectare, livrare și M&E, nerămânând doar la rolul de beneficiari pasivi.

4.3. Constituirea echipelor locale de intervenție/grupurilor de intervenție locală

“Indivizii iau parte la competiție, însă echipe sunt cele care câștigă campionatele.” (John C. Maxwell, *Cele 17 legi ale muncii în echipă*, Editura Amaltea, 2008).

Școlile care atrag comunitatea în activitatea lor, indiferent de tipul de comunitate despre care vorbim (dezavantajată sau nu) consideră că există beneficii atât pentru școală, cât și pentru elevi. Și studiile confirmă acest lucru (Epstein, 1995). Astfel de școli sunt considerate un centru și un sprijin pentru comunitate în întregul ei și nu doar un loc în care elevii își însușesc cunoștințe.

Cercetările efectuate pe plan internațional arată că modalitatea prin care actorii din comunitate pot fi determinați să se implice în activitatea școlii și în susținerea educației copiilor/tinerilor pe căi formale, utilizând mai întâi căile informale.

IMPLICARE INFORMALĂ	IMPLICARE FORMALĂ
<ul style="list-style-type: none"> - Părintele vine la școală să discute despre progresul copilului său; - Părintele sau un alt actor al comunității participă la o activitate - eveniment organizată de școală (serbare școlară, concert, <i>Ziua porților deschise</i> etc.); - Părintele sau un alt actor al comunității se oferă să acționeze ca voluntar în clasă sau să organizeze, în această calitate, o activitate – eveniment pentru școală. 	<p>Participarea la activitățile unui grup de lucru din școală sau ale unui comitet la nivelul căruia se iau decizii care privesc școala și întreaga comunitate care învață:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Consiliul părinților; - Consiliul de administrație; - un grup de sprijin local; - un grup de lucru, ocazional sau permanent, care se ocupă de diverse aspecte (întreținerea clădirii, organizarea evenimentului de sfârșit de an școlar etc.).

Pornind de la cele șase tipuri de implicare a familiei și a comunității la nivelul școlii, elaborat de Joyce Epstein (director al Centrului pentru Parteneriate între Școală, Familie și Comunitate – Universitatea John Hopkins, Baltimore), putem construi echipe de intervenție locală/grupuri de intervenție locală care să își asume rolul de a facilita accesul și participarea tuturor membrilor comunității la serviciile educaționale, cu precădere al celor aflați în situații de risc și expuși marginalizării și, în același timp, de a se implica activ în formularea unor propuneri de politici publice sau de proiecte și programe transversale, care vizează reducerea părăsirii timpurii a școlii la nivelul comunității respective.

Iată care sunt cele șase tipuri de implicare:

- a. **Calitatea de părinte** – Preocupare pentru sprijinirea familiilor în ceea ce privește abilitățile de creștere și îngrijire a copilului, înțelegerea dezvoltării copilului și adolescentului și crearea acelor condiții în familie care să sprijine copiii în calitatea lor de elevi, la fiecare nivel de vârstă/educațional. Sprijinirea școlilor pentru a înțelege mai bine familiile.
- b. **Comunicare** – Preocupare pentru comunicarea cu familiile copiilor privind programele școlii, progresele copiilor etc., folosind canale de comunicare familie – școală și școală – familie eficiente.
- c. **Voluntariat** – Preocupare pentru îmbunătățirea procesului de recrutare și formare a voluntarilor, precum și pentru activitățile și programele destinate familiilor și membrilor comunității pentru a se implica în activitatea școlii, în calitate de voluntari.
- d. **Învățarea acasă** – Preocupare pentru implicarea familiilor pentru a desfășura activități de învățare împreună cu copiii, acasă și pentru a le oferi copiilor feedback pozitiv și încurajări.
- e. **Luarea deciziilor** – Preocupare pentru includerea familiilor în procesul decizional și în susținerea școlii prin intermediul asociațiilor de părinți-profesori, a consiliilor, comitetelor școlare sau a altor organizații ale părinților.
- f. **Colaborarea cu comunitatea** – Preocupare pentru coordonarea resurselor și a serviciilor pentru familii, elevi și școală cu agenții economici, instituțiile și alte grupuri și pentru oferirea de servicii comunității.

În învățământul preuniversitar românesc există, la nivel local, experiență în a lucra cu grupurile locale de sprijin (GLS). E vorba de experiența din cadrul Proiectelor PHARE, cu denumirea generică *Accesul la educație pentru grupurile dezavantajate*, implementate, gradual, în intervalul 2001-2010, de către Ministerul Educației de la acea vreme, cu rezultate notabile la nivel național și, îndeosebi, la nivelul comunităților dezavantajate selectate ca grup țintă de către inspectoratele școlare județene și de partenerii acestora. Rolul acestora era de a sprijini activitatea echipelor județene de proiect și a comitetelor județene de sprijin în implementarea activităților propuse și concepute și cu sprijinul unora dintre membrii GLS și să constituie canale de comunicare eficiente, în continuare, în procesul de îmbunătățire a accesului la educație a copiilor/tinerilor din comunitate.

Așadar, în ceea ce privește structura și organizarea echipei locale de intervenție/grupului local de intervenție din cadrul "abordării guvernamentale integrate" din cadrul *Strategiei privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România* se pot folosi cu succes informații relevante din studii și experiențe asemănătoare, la nivel național sau internațional.

În acest sens, echipa locală de intervenție/grupul de intervenție locală se poate organiza având un coordonator local, care poate fi reprezentat de: un asistent/lucrător social, director de școală/grădiniță, mediator școlar/sanitar, un cadru didactic, un medic/asistent

medical/asistent medical comunitar și care, la rândul lui poate strânge în echipă toate categoriile profesionale menționate anterior, atât în baza unor nominalizări, cât și în baza deciziei personale a membrilor comunității, care doresc să se implice. În plus, coordonatorul poate implica în activitatea grupului/echipei, după caz, periodic sau permanent, persoane care pot avea un rol cheie în stabilirea politicilor publice de la nivel local, cum ar fi: primarul, un inspector școlar, reprezentanți ONG-urilor locale, șeful Poliției locale, preotul, alți reprezentanți ai comunității.

Echipa locală de intervenție/grupul de intervenție locală are ca obiective principale următoarele:

- colectarea datelor inițiale la nivelul comunității;
- punerea în comun a informațiilor adunate de fiecare entitate (școală, serviciu specializat – DSP, servicii sociale, mediatori școlari și sanitari, ONG-uri etc.);
- realizarea unui inventar de probleme și, acolo unde este posibil, realizarea unei analize SWOT, ca prim pas pentru fundamentarea deciziilor viitoare;
- elaborarea unor propuneri privind strategii și măsuri de prevenție, intervenție sau compensare pentru prevenirea PTS la nivelul comunității.

Pornind de la aceste obiective, responsabilitățile echipei locale de intervenție/grupului local de intervenție, ar putea fi următoarele:

Coordonatorul local:

- organizează întâlnirile echipei;
- asigură elaborarea și respectarea regulilor de lucru și a metodologiei de intervenție;
- validează și centralizează, lunar, lista membrilor comunității, beneficiari ai serviciilor educaționale și, în cazul unei problematice complexe cu care se confruntă aceștia, asigură referirea lor și către alte tipuri de servicii, pentru sprijinul necesar;
- monitorizează activitatea echipei și îi sprijină în atingerea țintelor comune propuse și în stabilirea țintelor viitoare.

Asistentul/lucrătorul social:

- participă la elaborarea regulilor de lucru și a metodologiei de intervenție;
- identifică, prin vizite la domiciliu și prin anchete sociale, grupul copiilor/tinerilor dezavantajați care urmează să beneficieze de serviciile de sprijin necesare;
- validează, împreună cu coordonatorul local, lista membrilor comunității, beneficiari ai serviciilor de sprijin necesare;
- menține permanent legătura cu părinții, școala și cu restul echipei pentru atingerea țintelor comune.

Director de școală/grădiniță:

- participă la elaborarea regulilor de lucru și a metodologiei de intervenție;

-
- sprijină și facilitează implementarea serviciilor educaționale necesare, cu sprijinul cadrelor didactice și al părinților;
 - corelează planul de școlarizare cu nevoile comunității;
 - validează, lunar, prezența copiilor/tinerilor beneficiari ai serviciilor educaționale;
 - menține permanent legătura cu părinții și cu restul echipei pentru atingerea țăintelor comune.

Mediator școlar/sanitar:

- participă la elaborarea regulilor de lucru și a metodologiei de intervenție;
- participă, împreună cu asistentul/lucrătorul social, la vizite la domiciliu pentru identificarea grupului copiilor/tinerilor dezavantajați care urmează să beneficieze de serviciile de sprijin necesare;
- realizează înscrierile la serviciile educaționale/în evidențele serviciilor de sănătate;
- asigură prezența zilnică a copiilor/tinerilor la școală și informează școala cu privire la motivele absențelor;
- consiliează familiile copiilor/tinerilor;
- menține permanent legătura cu părinții și cu restul echipei pentru atingerea țăintelor comune.

Activitatea mediatorului școlar este reglementată prin OMECTS 1529/2007 care prezintă Normele de încadrare și activitate a mediatorului școlar.

Cadrul didactic:

- participă la elaborarea regulilor de lucru și a metodologiei de intervenție;
- face prezența zilnică a copiilor/tinerilor;
- observă, înregistrează și monitorizează progresul copiilor/tinerilor;
- consiliează familiile copiilor/tinerilor;
- menține permanent legătura cu părinții și cu restul echipei pentru atingerea țăintelor comune.

4.4. Relații și reguli în cadrul echipei

Ceea ce trebuie să reținem însă, este faptul că puterea echipei constă în: mai multă informație, potențial creativ mai mare (mai multe idei noi), mai multe competențe și abilități, suport emoțional pe care membrii echipei și-l oferă reciproc.

Pentru ca toate acestea să fie eficiente împreună este nevoie de **comunicare** și **planificare**. De aceea, echipa locală își va alcătui un plan de activitate și va dovedi că este bine organizată.

Iată un set de recomandări cu privire la strategia de comunicare și coordonare a echipei în șapte pași:

<p>Pasul 1 – Construirea echipei</p>	<p>Se vor selecta/vor fi invitați să participe, ca membri ai echipei, persoane cu abilități diferite, cu o varietate de tipuri de personalitate, cu o varietate de cunoștințe de bază.</p> <p>Membrii echipei vor fi ajutați să se cunoască reciproc.</p> <p>Se va acorda timp de reacție fiecăruia și, astfel, se va acorda timp suficient pentru întărirea coeziunii grupului.</p> <p>Se va asigura cadrul necesar pentru reflecție și decizie cu privire conducerea echipei și instrumentele</p>
<p>Pasul 2 - Informarea echipei</p>	<p>Se vor identifica și stabili, de comun acord, sarcinile individuale, inclusiv sarcinile coordonatorului .</p> <p>Se vor stabili resursele disponibile.</p> <p>Se va stabili un orar de funcționare (periodicitatea întâlnirilor, durata etc.).</p>
<p>Pasul 3 - Dezbateri în cadrul echipei</p>	<p>Se va accepta, din partea membrilor echipei, asumarea diferitelor roluri și experimentarea lor până la definitivarea sarcinilor.</p> <p>Membrii echipei vor fi încurajați și sprijiniți să lucreze împreună.</p> <p>Se va verifica, periodic, dacă membrii echipei înțeleg sarcinile primite și se va cere feed-back acestora în legătură cu sarcinile asumate sau primite în timp.</p> <p>Se vor planifica și concepe și activități de formare a echipei, pe anumite domenii, identificate pe parcursul lucrului în echipă.</p>
<p>Pasul 4 - Reguli stabilite în cadrul echipei</p>	<p>Vor fi acceptate obiectivele individuale ale membrilor echipei.</p> <p>Vor fi recunoscute rolurile diferite, asumate permanent sau în diferite etape.</p> <p>Vor fi încurajați să își examineze și să își revizuiască periodic activitatea sau, după caz, la cererea expresă a conducătorului.</p> <p>Se va verifica, periodic sau în eventualitatea unei situații de criză, eficiența comunicării în echipă.</p> <p>Se va acorda o atenție deosebită aprecierilor, individuale și în grup, cu privire la activitatea desfășurată.</p>
<p>Pasul 5 - Realizarea activităților</p>	<p>Se va acorda o atenție deosebită resurselor, disponibilității și adecvării acestora.</p> <p>Se vor monitoriza activitățile și rezultatele.</p> <p>Se va oferi feed-back pozitiv, în timpul și la finalul fiecărei activități în parte.</p> <p>Se va acorda libertate de mișcare membrilor echipei, în așa fel încât să își poată organiza și singuri munca, dacă nu există probleme majore.</p>
<p>Pasul 6 - Transformări în cadrul echipei</p>	<p>Se va permite echipei să manifeste deschidere pentru schimbare, să gândească în termeni de schimbare și să o abordeze ca pe ceva firesc.</p> <p>Orice schimbare va fi comunicată imediat echipei, cu claritate și cu deschidere față de reacțiile echipei.</p>

	Se va permite reorganizarea echipei, dacă membrii acesteia o cer. În cazul în care conducătorul dorește schimbarea/reorganizarea, se recomandă transparență în analiză și fundamentarea deciziei și disponibilitate pentru existența consensului.
7.Finalizarea activității	La finalul fiecărei activități, se va declara încheierea muncii echipei și se va face recunoașterea și aprecierea realizărilor. Asigurați un timp pentru reflecția, în grup, asupra procesului derulat pe parcursul activității și asupra rezultatelor obținute. Nu pierdeți din vedere lecțiile învățate !

O activitate susținută a echipei locale de intervenție/grupului de intervenție locală asigură atât un control asupra nivelului de realizare a activităților propuse, cât și o responsabilizare și asumare la nivelul comunității vis-a-vis de fenomenul PTS, de implicarea în prevenirea, respectiv diminuarea și corectarea acestuia.

Totodată, pentru a asigura sustenabilitatea acțiunilor propuse de echipa locală de intervenție și, implicit, a activității acesteia, este recomandat să existe un document oficial de constituire al acesteia, care poate fi :

- acord de parteneriat semnat de toți membrii echipei locale de intervenție;
- un act oficial al autorității publice locale (decizie, hotărâre etc.);
- alt document care să certifice participarea membrilor echipei locale de intervenție (contracte de voluntariat, contract de sponsorizare etc.).

4.5. Forme de colaborare și optimizare a intervenției echipelor locale

Condiții esențiale pentru optimizarea intervenției la nivel local sunt **transparența și organizarea**. În acest sens, se recomandă, în primul rând, includerea, pe Agenda Consiliului Local, a propunerii de constituire a echipei de intervenție locală/grupului local de intervenție, a metodologiei de lucru a acesteia și a planului de activități etc., pentru a fi adoptate și asumate în mod oficial de către autorități (Hotărâre a Consiliului Local, care poate conține și implicațiile financiare).

În ceea ce privește planul de activități sau, după caz, eventualele propuneri de proiecte de finanțare, care să susțină atingerea obiectivelor stabilite de echipa de intervenție locală/grupul local de intervenție, se va porni de la o analiză de nevoi și de la o serie de documente de politici, la nivel național și local (strategii, planuri de dezvoltare etc.).

În termeni de organizare și funcționare optime, echipele locale de intervenție/grupurile de intervenție locală vor avea în vedere întocmirea unor documente clare de stabilire a cadrului în care vor funcționa (acord de parteneriat, contract, decizie, hotărâre etc.) și a modalității de funcționare (metodologie, proceduri etc.).

Promovarea informațiilor legate de constituirea, componența și activitatea echipei locale de intervenție/grupului de intervenție locală se poate face prin presa locală sau pe site-ul Consiliului local și/sau al Inspectoratului Școlar Județean/al municipiului București.

Pentru a asigura funcționarea optimă, echipa locală de intervenție/grupul de intervenție locală se poate întruni de minimum 4-5 ori/an. Prima întâlnire va fi alocată problemelor organizatorice (definitivare listă membri și parteneri, analiză de nevoi și stabilire listă de priorități, împărțire sarcini). Următoarele întâlniri vor avea în vedere conturarea și aprobarea planului de activități și discutarea problemelor nou apărute și ajustarea planului de activități, pentru prezentarea rezultatelor diferitelor demersuri și reflecție cu privire la lecțiile învățate etc. Pentru fiecare întâlnire va trebui să existe o agendă, iar filmul derulării acesteia va trebui consemnat într-o minută, care va fi îndosariată și va asigura, alături de celelate documente/instrumente menționate anterior, memoria instituțională a acestei entități comunitare.

Un aspect deosebit de important al comunicării și colaborării eficiente și al asumării depline a rolului important în comunitate, de către fiecare membru al echipei, este și acela al înțelegerii sarcinilor și al libertății de acțiune în afara grupului, dar nu în afara regulilor și limitelor impuse și acceptate de grup.

Pentru realizarea unei analize de nevoi cât mai consistente, se recomandă elaborarea unor machete de analiză a factorilor interni și externi ai comunității care influențează fenomenul de părăsire timpurie a școlii, aplicarea unor chestionare sau, după caz, aplicarea unor interviuri individuale (părinților, elevilor, altor actori din comunitate) și chiar întocmirea unor hărți cu factorii interesați.

În fine, o temă importantă și, în același timp sensibilă legată de funcționarea optimă a acestei entități este aceea a spațiului în care ea își poate desfășura activitatea (îndeosebi partea de analiză, dezbateri, programare etc.). Studiile arată că, în încercarea de a construi relații cu comunitatea, școlile își pot face disponibile pentru comunitate facilitățile și pot oferi asistență grupurilor și organizațiilor comunitare. Astfel, pot începe prin a oferi un spațiu pentru repetiții pentru grupurile culturale și muzicale sau un spațiu pentru a oferi consiliere ocazională pentru localnici, cu ajutorul unui ONG local, pentru a junge să ofere un loc pentru întâlnirile unui grup local de intervenție care, la rândul lui, își poate asuma și rolul de facilitator al comunicării cu comunitatea și de motor al construirii de comunități care învață.

Astfel, o echipă locală de intervenție/un grup de intervenție locală prezent în spațiul școlii poate face din școală un centru al comunității, un loc unde educația devine un proces continuu, apreciat și valorizat de toți membrii comunității, un loc unde comunitatea se descoperă pe sine, dobândește capacitate de a-și rezolva singură problemele, progresând, întărindu-se și reconstruindu-se cu fiecare pas.

4.6. Un pact privind orașul care educă sau un exemplu de bună practică

Reggio Emilia nu e un loc neutru din punct de vedere al educației și al pedagogiei. Este o realitate profund marcată de o pluralitate de evenimente, de subiecte și de locuri care au dat naștere la experiențe și servicii ce au trezit atenția și aprecierea, în Italia și în întreaga lume.

Administrația publică locală a numit educația drept componentă strategică și creatoare a propriei idei de comunitate și de viitor al comunității (v. *“Orașul nostru. Oportunități și puncte critice”* - prezentare a primarului Graziano Delrio, 31 ianuarie 2009). Datorită acestei specificități, Reggio Emilia poate fi numit astăzi oraș deschis, ospitalier și comunitar ce proiectează viitorul și își respectă istoria și tradiția pedagogică și educativă. Pe acest fundament a fost mandat Biroul Educativ să pună în valoare, în mod conjugat, eforturile tuturor instituțiilor și agențiilor care se ocupă de educație, în slujba construcției și gestiunii unui sistem public integrat.

Pentru aceasta, au fost necesare strategii și abordări orientate în direcția construirii unei continuități a valorilor și a elementelor de referință, a construirii **unui pact pentru un oraș care educă**, pactul implicând cadrele din școli și din servicii, părinții, entități – administrator, comunități locale și internaționale. Este un pact care asumă nevoia de a privi în viitor. Iar pentru a exista și a fi capabil să înfrunte provocările de azi și de mâine, pactul se construiește având ca strategie de fond participarea, înțeleasă ca implicare și contribuție în cadrul valorilor de co-responsabilitate și democrație.

În scopul construirii pactului, Biroul Educativ a identificat co-protagoniștii și principalii interlocutori, dintre instituțiile educative publice, cu care va colabora, respectiv:

1. Primăria din Reggio Emilia, Departamentul Creșe și Grădinițe;
2. Centrul Internațional Loris Malaguzzi, reprezentat prin Fundația Reggio Children în care Centrul Loris Malaguzzi este referent cultural pentru cercetare și proiectare integrată;
3. Școlile primare și gimnaziale de prim rang, din oraș.

Un oraș care educă este un oraș care se ocupă ca, prin acțiunea integrată a tuturor celor care lucrează în domeniul educației, în roluri diferite, să contribuie la dezvoltarea armonioasă și integrală a tuturor cetățenilor săi, cu predilecție a celor tineri cărora înțelege să le ofere instrumente pentru o viață cetățenească activă, privind cultura, cunoștințele, etica. Este, deopotrivă, un oraș care lasă în urmă părerea că educația ar fi numai pentru cei specializați s-o facă și care ia în considerație toți adulții ce pot să se îngrijească și să acorde atenție educației, prin participare la acțiuni formale și informale. Este un oraș ce se îngrijește și identifică contextele educative, capabil să aibă o viziune puternic orientată spre succesul formativ al tuturor, spre construirea de alianțe și sinergii între diferiții actori educativi din teritoriul propriu.

În cadrul acestui concept, educația este, așadar, un factor crucial în construirea legăturilor sociale, este o bază de construcție a orașului însuși și nicidecum doar un serviciu

furnizat de o instituție educativă. Propunerea acestui pact pentru un oraș care educă aspiră să concretizeze aceste afirmații de principiu, sugerând parcursuri care includ mulți interlocutori, instituționali sau nu, propunându-le:

- împărtășirea aceleiași idei despre ceea ce este educația;
- identificarea priorităților de investiție, resurse, legături, sisteme de administrare și sprijin pentru sistemul educațional din oraș, pentru ca să se ajungă apoi la construirea de proiecte.

Pactul trebuie înțeles ca un parcurs, o construcție comună, plecând de la împărtășirea unor valori și de la asumarea partajată de responsabilități, pentru a se ajunge la o convergență asupra opțiunilor prioritare.

Pentru a avea un parcurs orientat spre definirea orientărilor comune au fost definite temele nodale ale pactului:

- **Educația ca drept cetățenesc – un oraș care educă generând bunăstare și oportunități.** Pentru a contribui la construirea unei comunități ce educă e necesar să fie promovate drepturile la învățătură, la bunăstare și la dezvoltarea potențialităților diverse ale fiecăruia; sporirea dialogului de proiectare și construirea unei rețele educative împreună cu diverși actori din teritoriu, pentru a favoriza introducerea în sistem a resurselor oferite de oraș, cunoscând și valorizând diferențele prin dialog și proiectare;
- **Oraș care educă promovând participarea** - copiilor, tinerilor, familiilor, educatorilor, cetățenilor - **ca valoare și strategie educativă** (relaționarea ca legătură în scopul construirii unui oraș ce educă). În școală trebuie identificați timpii și modurile participării, pe diferite niveluri, a elevilor, profesorilor, părinților, cetățenilor; participarea s-ar putea traduce și ca responsabilitate împărțită, colegialitate, proiectare împreună. Privitor la valoarea participării, conceptul de autonomie (un numai cea școlară) se redefinește, extinzându-se către relaționare, dialog, vizibilitate a identităților prin documente despre experiențe și parcursuri realizate. Acestea sunt dimensiunile ce conferă sens participării și fac posibilă legătura dintre diferitele componente și, respectiv, actori. În consecință, susținem ideea unui sistem educativ ce implică orașul și nu ideea unei autonomii ce promovează participarea formală, dar izolată de oraș și de alte contexte de viață, cum se întâmplă în realitate.
- **Oraș care educă ca și context în care sunt recunoscute diferențele și care știe să valorizeze împletirea dintre culturi, profesii diverse, apartenențe diferite.** În acest scop, trebuie promovate etici și practici capabile să determine o conviețuire stimulatorie, care să ofere fiecărui subiect oportunități de a-și descoperi capacitățile, talentele, ideile, modurile de a cunoaște și de a învăța din capacitățile și performanțele celorlalți. Văzute în acest fel, diferențele devin elementele care ne pun în relație, nu cele care accentuează separarea.

-
- **Oraș care educă fiind capabil să promoveze un sistem educativ care legitimează, recunoaște, susține și valorizează multe oportunități de acces la cunoaștere.** Este necesară modificarea perspectivei culturale dominante ce se bazează pe dominația exclusivă a cuvântului și a cunoștințelor formale, atunci când este evaluat succesul formării; trebuie să fie re-înțeleasă și propusă, în schimb, gama largă de limbaje specifice ființei umane și culturii. Aceste limbaje trebuie abordate ca mijloace prin care se pot activa procese de elaborare/organizare a cunoștințelor acumulate și a informațiilor în curs de achiziționare. Așadar, o abordare care consideră limbajele ca pe niște componente fundamentale, în contexte educative, capabile să identifice strategiile necesare construirii sensurilor/cunoașterilor importante, în mod diferit, pentru fiecare. O astfel de schimbare este profitabilă nu numai pentru școală, ci pentru întreaga țesătură a societății și a culturii.
 - **Construirea unei conduceri care să garanteze coordonarea și prezidarea publică, să susțină experiențele, să favorizeze locuri intermediare de participare în teritoriu.** Aceasta ar contribui la construcția unei sinteze care să reprezinte diferitele specificități (circumscripții, cooperative sociale, parohii, asociații, comitete de copii pe oraș, consilii ale instituțiilor etc). În același timp, aceasta ar evidenția împărtășirea acelor valori și orientări fundamentale care se identifică cu orașul. De exemplu, ce acorduri și modalități pot susține un program de proiecte împărțit între firme și profesii diferite?

Aceste teme nodale, prin firul conducător care le traversează, constituie prioritățile ce alcătuiesc convergența diversilor subiecți ce contribuie la transformarea Reggio Emilia într-un "oraș în care educația este o competență distinctă".

Capitolul 5 – Surse de finanțare pentru proiecte comunitare

5.1. Prezentarea a surselor de finanțare nerambursabile pentru perioada 2014 -2020

Fondurile nerambursabile reprezintă principala sursă de finanțare nerambursabilă pentru perioada 2014 – 2020. Aceste fonduri sunt extrem de importante pentru a asigura capacitatea țării noastre de a face față provocărilor în vederea dezvoltării pe termen mediu și lung. În subcapitolele următoare prezentăm atât programele operationale, așa cum sunt ele descrise în documentele oficiale cât și programele de finanțare ale unor fundații cu preocupare pentru domeniul prevenirii PTS.

5.1.1. Programele Operaționale (PO)

Programele operaționale sunt documente strategice elaborate de statul membru și aprobate de către Comisia Europeană, care cuprind setul de priorități multianuale, care pot fi cofinanțate din Instrumentele Structurale, din fonduri ale Băncii Europene de Investiții precum și din alte fonduri. Programele Operaționale sunt de două feluri: regionale sau sectoriale.

Măsurile prevăzute în *Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România* vizează aspecte care se regăsesc în programele operaționale:

- Programul Operațional Capital Uman (POCU),
- Programul Operațional Regional (POR),
- Programul Operațional Competitivitate (POC),
- Programul Operațional Capacitate Administrativă (POCA),
- Programul Național Dezvoltare Rurală (PNDR).

Finanțarea din POCU a activităților prevăzute în Strategie va avea în vedere prioritățile de investiții 10i, 10ii, 10iii, 10 iv, 8i, 8ii, 9ii și 9vi: prin finanțarea POR - AP 10, vor fi susținute investiții în construcția/reabilitarea/ modernizarea/ extinderea/ echiparea infrastructurii educaționale antepreșcolare, preșcolare, pentru învățământul general obligatoriu și pentru învățământul profesional și tehnic, prin finanțarea PNDR - *Măsura 07-sub-măsura 7.2*, se sprijină înființarea/modernizarea (inclusiv dotarea) creșelor și grădinițelor (care nu se află în incinta școlilor) a instituțiilor de învățământ secundar superior, filiera tehnologică cu profil resurse naturale și protecția mediului și a școlilor profesionale în domeniul agricol; prin finanțarea POC - AP2, PI 2c, OS 2.4, acțiunea 2.3.3, se susțin investițiile pentru infrastructura TIC în școli și prin finanțarea POCA – AP 1 este vizată dezvoltarea capacității administrative a reprezentanților autorităților publice centrale. și asigurarea resurselor financiare necesare pentru cofinanțarea proiectelor

realizate cu acestea, precum și în limita fondurilor aprobate anual în bugetul instituțiilor publice implicate.

Finanțarea necesară îndeplinirii măsurilor prevăzute în Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România se realizează de către fiecare instituție/autoritate publică, cu asigurarea resurselor financiare necesare pentru cofinanțarea proiectelor realizate și în limita fondurilor aprobate anual în bugetul instituțiilor publice implicate.

Programul Operațional Capital Uman (POCU)

Fondul Social European alocă, în perioada 2014-2020 prin Programul Operațional Capital Uman (POCU) fonduri pentru acțiuni ce sprijină prevenirea părăsirii timpurii a școlii, în special pentru grupurile dezavantajate/vulnerabile.

POCU 2014-2020 continuă procesul din perioada de programare 2007-2013, când acesta era denumit POSDRU, dorindu-se a fi un program operațional cu o procedură de aplicare îmbunătățită, precum și cu o predictibilitate a accesării fondurilor nerambursabile, ca urmare a experienței anterioare acumulate.

Prin POCU se urmărește intervenția în domeniul ocupării forței de muncă, al incluziunii sociale și al educației.

“Obiectivul major urmărit îl reprezintă dezvoltarea resurselor umane, prin creșterea accesului la un sistem de educație și formare profesională de calitate, stimularea ocupării, cu precădere pentru tineri, reducerea sărăciei și a excluziunii sociale prin facilitarea accesului la servicii sociale și de sănătate” (Plan multianual de lansări de cereri pentru propuneri de proiecte în cadrul POCU 2014 – 2020, iunie 2015).

Axa prioritara 6 – Educație și competențe, alocă sume în valoare de 1.393.631.965 Euro pentru regiunile mai puțin dezvoltate, din care 89.680.233 Euro - rezervă de performanță și 85.004.079 Euro pentru Regiunea București-Ilfov din care 5.526.743 Euro - rezervă de performanță.

Potrivit Planului orientativ de lansări de cereri de propuneri de proiecte în cadrul POCU, pentru perioada 2015-2016 există propunerea de a se decide linii de finanțare în valoare de aproximativ 751.400.000 euro în 2015 și de 1.862.844.134 euro în 2016, în vederea sprijinirii ocupării forței de muncă, incluziunii sociale, educației și formării.

În cele ce urmează, prezentăm câteva dintre obiectivele specifice din cadrul axei prioritare mai sus menționate, care vizează reducerea ratei de părăsire timpurie a școlii, respectiv:

- **O.S. 6.2.** Creșterea participării la învățământul antepreșcolar și preșcolar, în special a grupurilor cu risc de părăsire timpurie a școlii, cu accent pe copiii aparținând minorității Roma și a celor din mediul rural.
- **O.S. 6.3.** Reducerea părăsirii timpurii a școlii prin măsuri integrate de prevenire și de asigurare a oportunităților egale pentru elevii aparținând grupurilor vulnerabile, cu accent pe elevii aparținând minorității roma și elevii din mediul rural/comunitățile dezavantajate socio-economic.

-
- **O.S. 6.4.** Creșterea numărului de tineri care au abandonat școala și de adulți care nu și-au finalizat educația obligatorie care se reîntorc în sistemul de educație și formare, inclusiv prin programe de tip a doua șansă și programe de formare profesională.
 - **O.S. 6.5.** Creșterea numărului de oferte educaționale orientate pe formarea de competențe și pe utilizarea de soluții digitale/de tip TIC în procesul de predare.
 - **O.S. 6.6.** Îmbunătățirea competențelor personalului didactic din învățământul preuniversitar în vederea promovării unor servicii educaționale de calitate orientate pe nevoile elevilor și a unei școli incluzive.

Totodată, în cadrul axei prioritare specifice educației, prioritatea de investiții 10.1. face referire directă la prevenirea părăsirii timpurii a școlii: "reducerea și prevenirea abandonului școlar timpuriu și promovarea accesului egal la învățământul preșcolar, primar și secundar de calitate, inclusiv la parcursuri de învățare formale, nonformale și informale pentru reintegrarea în educație și formare".

Grupul țintă al intervențiilor POCU este reprezentat de elevi (din învățământul preuniversitar, ISCED 0-4), inclusiv absolvenți de liceu necertificați la examenul de bacalaureat, în special elevi din grupurile vulnerabile, cu accent pe elevii aparținând minorității Roma, elevi din mediul rural, elevi cu dezabilități, elevi din comunitățile dezavantajate socio-economic; părinți/tutori ai elevilor în risc de părăsire timpurie a școlii; cadre didactice care lucrează cu copii în risc de abandon, personal de sprijin de la nivelul școlii; tineri care au părăsit timpuriu școala, cu vârsta cuprinsă între 6-16 ani care nu au depășit cu cel puțin 4 ani vârsta corespunzătoare clasei neabsolvite; tineri care au părăsit timpuriu școala, cu vârsta cuprinsă între 12-16 ani care au depășit cu cel puțin 4 ani vârsta corespunzătoare clasei neabsolvite, tineri care au un loc de muncă 16-24 ani care nu au absolvit învățământul obligatoriu, adulți 25-64 care nu au absolvit învățământul obligatoriu; părinți/tutori ai copiilor și tinerilor din grupurile indicate mai sus; experți în dezvoltarea curriculară, autori de manuale școlare sau alte materiale didactice (inclusiv în format digital) relevante pentru implementarea curriculumului revizuit; personalul partenerilor sociali în educație, inclusiv din ONG-uri, personal didactic din învățământul preuniversitar, manageri școlari.

Potentialii beneficiari ai POCU sunt Ministerul Educației și Cercetării Științifice (MECS) și agenții, structuri/ alte organisme aflate în subordinea/coordonarea MECȘ și alte organisme publice cu atribuții în domeniul educației și formării profesionale, inclusiv asigurarea calității în învățământul preuniversitar; instituții de învățământ (ISCED 0, 1-3) acreditate, publice și private, din rețeaua școlară națională; furnizori de servicii de orientare, consiliere, mediere școlară și servicii alternative, publici și privați; parteneri sociali din învățământul preuniversitar (ex. organizații sindicale); Instituții de cult și asociații religioase; instituții/agenții guvernamentale cu atribuții în domeniul incluziunii sociale.

Programul Operațional Competitivitate (POC)

POC susține investiții menite să răspundă nevoilor și provocărilor legate de nivelul redus al competitivității economice, în special în ceea ce privește (a) sprijinul insuficient pentru cercetare, dezvoltare și inovare (CDI) și (b) infrastructura subdezvoltată de TIC și implicit servicii slab dezvoltate, poziționându-se astfel ca un factor generator de intervenții orizontale în economie și societate, de natură să antreneze creștere și sustenabilitate. Alocarea financiară pentru perioada 2014-2020 pentru acest program operațional este de 592.468.085 euro.

Obiectivele tematice ale POC sunt:

- a. **OT 1** – Consolidarea cercetării, dezvoltării tehnologice și inovării. În cadrul acestui obiectiv sunt propuse următoarele investiții:
- sprijinirea investițiilor private CDI și a cercetării colaborative dintre întreprinderi și organizații de cercetare pentru a încuraja transferul de cunoștințe, tehnologic și de personal cu expertiză avansată și pentru a permite dezvoltarea de produse și servicii CDI în sectoarele economice cu potențial de creștere;
 - promovarea instrumentelor financiare menite să susțină riscul de investițiilor private în cercetare și inovare și să stimuleze start-up-urilor inovative și spin-off-urilor;
 - dezvoltarea infrastructurii de cercetare publice și private, atât ca parte din clustere existente/emergente, centre de excelență și alte tipuri de structuri de cercetare (naționale / regionale /europene) și în domenii specifice identificate ca prioritare, pe baza existenței unui potențial și/sau a unui avantaj competitiv, cum ar fi sănătatea;
 - deblocarea potențialului de excelență în cercetare și inovare prin crearea de sinergii cu acțiunile de cercetare, dezvoltare și inovare ale programului cadru al UE Orizont 2020.

Alocare financiară 2014-2020: 861.598.697 euro

- b. **OT 2** – Îmbunătățirea accesului și a utilizării și creșterea calității TIC. În cadrul acestui obiectiv sunt propuse următoarele investiții:
- acțiuni pentru promovarea adoptării de către întreprinderi a TIC, inclusiv a aplicațiilor și inovațiilor comerțului electronic;
 - acțiuni pentru dezvoltarea de instrumente de e-Guvernare pentru întreprinderi și cetățeni (e-Guvernare 2.0);
 - acțiuni pentru dezvoltarea „cloud computing”;
 - acțiuni pentru furnizarea de servicii publice moderne online care să asigure interoperabilitatea diferitelor sisteme neintegrate în cadrul sectoarelor și regiunilor, precum și la nivel național (se va promova coordonarea și eficiența sporită a utilizării resurselor publice) și accesul la standard deschise pentru creșterea transparenței și a eficienței administrative.

-
- acțiuni pentru continuarea sprijinului acordat extinderii NGA (infrastructură de acces de generație următoare) în vederea asigurării modernizării rețelelor în bandă largă;
 - introducerea datelor deschise la nivelul tuturor instituțiilor publice, în vederea îmbunătățirii sistemelor de colaborare online și a celor electronice;
 - creșterea utilizării instrumentelor de e-Guvernare (inclusiv formarea funcționarilor publici).

Programul Operațional Regional (POR)

POR 2014-2020 este unul din programele prin care se pot accesa fondurile europene structurale și de investiții, în concret cele provenite din Fondul European pentru Dezvoltare Regională (FEDR).

Obiectivul general al POR 2014–2020 îl constituie creșterea competitivității economice și îmbunătățirea condițiilor de viață ale comunităților locale și regionale prin sprijinirea dezvoltării mediului de afaceri, a condițiilor infrastructurale și a serviciilor, care să asigure o dezvoltare sustenabilă a regiunilor, capabile să gestioneze în mod eficient resursele, să valorifice potențialul lor de inovare și de asimilare a progresului tehnologic.

În perioada de programare 2014-2020, Programului Operațional Regional îi sunt alocate 8,25 miliarde euro, din care 6,7 miliarde euro (inclusiv rezerva de performanță) reprezintă sprijinul UE, prin Fondul European pentru Dezvoltare Regională (FEDR), respectiv circa 1,5 miliarde euro contribuția națională (buget de stat, bugete locale).

Repartizarea resurselor financiare aferente POR 2014-2020 s-a realizat în baza nevoilor comune de dezvoltare identificate în procesul de programare, asigurându-se corelarea cu strategiile regiunilor de dezvoltare, precum și cu strategiile naționale sectoriale.

Prioritatea de investiții 4.4 din cadrul POR - *Investițiile în educație, în formare, inclusiv în formare profesională pentru dobândirea de competențe și învățare pe tot parcursul vieții prin dezvoltarea infrastructurilor de educație și formare* are ca obiective specifice:

- Creșterea calității infrastructurii în vederea asigurării accesului sporit la educație timpurie și sprijinirea participării părinților pe piața forței de muncă;
- Creșterea calității infrastructurii educaționale relevante pentru piața forței de muncă.

În cadrul acestei priorități, vom regăsi următoarele tipuri de proiecte:

- Construcția/ rehabilitarea/ modernizarea/ extinderea/ echiparea infrastructurii educaționale antepreșcolare și preșcolare (creșe și grădinițe);
- Construcția/ rehabilitarea/ modernizarea/ extinderea/ echiparea infrastructurii educaționale pentru învățământul profesional și tehnic și învățarea pe tot parcursul vieții (licee tehnologice și școli profesionale).

Categoriile de beneficiari se referă la autorități și instituții ale administrației publice locale din municipiile reședință de județ (inclusiv localitățile din zona funcțională urbană, după caz), cu excepția municipiului Tulcea (va beneficia de finanțare din cadrul axelor

prioritare tematice din bugetul alocat în cadrul ITI Delta Dunării). Practic, această prioritate se adresează mediului urban, cu excepția regiunii de dezvoltare București-Ilfov.

Tot în cadrul POR, pe Axa prioritară 10 – *Îmbunătățirea infrastructurii educaționale*, Prioritatea de investiții 10.1 - *Investițiile în educație, și formare, inclusiv în formare profesională, pentru dobândirea de competențe și învățare pe tot parcursul vieții prin dezvoltarea infrastructurilor de educație și formare*, pot fi depuse proiecte de tipul:

- Construcția/ reabilitarea/ modernizarea/ extinderea/ echiparea infrastructurii pentru educația timpurie – educaționale antepreșcolare și preșcolară (creșe și grădinițe);
- Construcția/ reabilitarea/ modernizarea/ extinderea/ echiparea infrastructurii educaționale pentru învățământul general obligatoriu (școli I – VIII);
- Construcția/ reabilitarea/ modernizarea/ extinderea/ echiparea infrastructurii educaționale pentru învățământul profesional și tehnic și învățarea pe tot parcursul vieții (licee tehnologice și școli profesionale);
- Reabilitarea/ modernizarea/ extinderea/ echiparea infrastructurii educaționale universitare.

Obiectivul specific al priorității este - Creșterea gradului de participare la nivelul educației timpurii și învățământului obligatoriu, în special pentru copii cu risc crescut de părăsire timpurie a sistemului.

Categoriile de beneficiari sunt:

- Unități administrativ-teritoriale (autorități și instituții ale administrației publice locale);
- Instituții de învățământ superior de stat.

Programul Național de Dezvoltare Rurală (PNDR)

PNDR 2014 – 2020 (PNDR) este programul prin care se acordă fonduri nerambursabile de la Uniunea Europeană și Guvernul României pentru dezvoltarea economico – socială a spațiului rural din România.

Investitorii au noi oportunități financiare pentru proiecte de investiții în dezvoltarea agriculturii și a zonei rurale.

Fermierii, societățile private și autoritățile publice locale au la dispoziție aproximativ 8 miliarde de euro, fonduri europene nerambursabile pentru investiții la standarde europene, eficiente și rentabile.

Prioritățile PNDR vizează:

- a. Modernizarea și creșterea viabilității exploatațiilor agricole prin consolidarea acestora, deschiderea către piață și procesare a produselor agricole;
- b. Încurajarea întineririi generațiilor de agricultori prin sprijinirea instalării tinerilor fermieri;

- c. Dezvoltarea infrastructurii rurale de bază ca condiție pentru atragerea investițiilor în zonele rurale și crearea de noi locuri de muncă și implicit la dezvoltarea spațiului rural;
- d. Încurajarea diversificării economiei rurale prin promovarea creării și dezvoltării IMM-urilor în sectoarele nonagricole din mediul rural;
- e. Promovarea sectorului pomicol, ca sector cu nevoi specifice, prin intermediul unui subprogram dedicat;
- f. Încurajarea dezvoltării locale plasate în responsabilitatea comunității prin intermediul abordării LEADER. Competența transversală a LEADER îmbunătățește competitivitatea, calitatea vieții și diversificarea economiei rurale, precum și combaterea sărăciei și excluderii sociale.

5.1.2. Programul International de Finanțare al Fundatiei Velux

Potrivit Catalogului surselor de finanțare (Agentia pentru Dezvoltare Regională Centru), **Programul Velux** are ca obiectiv îmbunătățirea condițiilor de viață și a sanselor de integrare în societate a copiilor și tinerilor aflați în situație de risc de excludere socială.

Programul, implementat în state ale Europei de Est (România, Bulgaria, Ungaria, Polonia, Slovacia, Cehia) și în Groenlanda sprijină proiectele sociale adresate copiilor și tinerilor în risc de excludere socială.

Sunt încurajate proiectele educaționale inovatoare, dar și proiectele care au demonstrat deja, în alte contexte, o contribuție semnificativă la dezvoltarea durabilă a comunităților.

Programul finanțează, printre altele:

- Activități de prevenție: informare, educare;
- Dezvoltarea și reforma sistemului educațional și de asistență și protecție socială (crearea unor instituții model, instruirea profesorilor și asistenților sociali, furnizarea de burse și instruirea unor persoane resursă etc.).

Potentialii beneficiari ai programului sunt organizațiile care implementează proiecte în domeniul social.

Exemplu: **Programul "Învăț să reușești"** este susținut de Fundatia Velux, implementat de **United Way** România susține 1.500 de copii și tineri să termine școala, ajutând, în același timp, familiile să trăiască în condiții mai bune și abilitând profesorii din comunitate să abordeze și să prevină abandonul școlar. Începând din octombrie 2013, programul susține **1.300 de copii** din familii cu venituri mici să rămână la școală și să-și continue educația oferindu-le o masă zilnică, ajutor la lecții, activități educaționale și recreative în școli sau centre sociale de zi și ajută **200 de tineri și adulți vulnerabili** să obțină un loc de muncă prin sesiuni de mentorat, consiliere în carieră și pregătire profesională. (sursa: http://www.unitedway.ro/education-2/invata-sareusesti/?gclid=CK_V5aH81cgCFQgXwwodsiwN-g).

5.1.3. Programul de Granturi Raiffeisen Comunități

Programul de grant este anual, ajungând anul acesta la cea de-a cincea ediție.

Potrivit regulamentului privind desfășurarea acestuia: "programul reprezintă un concurs on-line de proiecte de responsabilitate socială, de dimensiuni mici sau mijlocii, derulate în comunitățile în care Raiffeisen Bank SA își desfășoară activitatea.

Scopul principal al programului este de a încuraja organizațiile și instituțiile din România să dezvolte și să implementeze programe de responsabilitate socială în beneficiul comunității, care să ducă la îmbunătățirea nivelului de trai din România.

Programul „Raiffeisen Comunități” își propune să contribuie la dezvoltarea unei rețele de asociații comunitare care să răspundă nevoilor locale punctuale, într-un mod profesionist și care să funcționeze complementar serviciilor oferite de stat.

Proiectele sunt jurizate de către membrii avizați și sunt votate on-line de publicul larg.

Domeniile eligibile sunt: educație financiară (pentru copii și tineri, prin programe educaționale), servicii sociale și de sănătate (pentru îmbunătățirea nivelului de trai, a stării de sănătate, a nivelului de independență și a șanselor de integrare pe piața muncii), ecologie urbană (proiecte de protejare a mediului înconjurător).

Potentialii **beneficiari** sunt persoane juridice.

Proiectele se pot desfășura doar în comunitățile în care există o sucursală Raiffeisen Bank.

Lansarea grantului se poate urmări on-line la adresa de web <http://raiffeisencomunitati.ro/category/educatie/>.

5.1.4. Fondul pentru Inovare Civică

Fondul de Inovare Civica este un instrument de finanțare adresat organizațiilor neguvernamentale, dezvoltat de FDSC în parteneriat cu Romanian-American Foundation și Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe și donatori privați din România, reprezentați în special de sectorul de afaceri prin următoarele companii responsabile social: OMV PETROM și Raiffeisen Bank.

Domenii de intervenție: mobilizarea și responsabilizarea cetățenilor, acțiuni de advocacy și monitorizare a instituțiilor/autorităților publice, educație civică și implicarea copiilor și tinerilor în viața comunității.

Potentialii **beneficiari** sunt ONG-uri.

Exemplu tip de proiect: activități de monitorizare și evaluare a standardelor de integritate în cadrul administrației și instituțiilor publice locale/central cu participarea cetățenilor (de exemplu: sănătate, educație, asistență socială, poliție și promovarea schimbărilor care se impun), activități de capacitate a cetățenilor – formare, mentorat, facilitare comunitară, etc. Implicarea și responsabilizarea copiilor și tinerilor, cetățenilor, autorităților publice în viața comunității în care trăiesc etc.

Valoarea finanțării maxim 60.000 lei/proiect. Aplicația proiectului se realizează exclusive on-line la www.finantare.fdsc.ro.

Detalii privind lansarea programului - <http://www.fdsc.ro/finantari>

5.1.5. Fundatia IKEA România

IKEA România oferă granturi pentru proiecte ce susțin protecția drepturilor copilului și educația. Proiectele vor avea ca scop bunăstarea copiilor, pe teme cum sunt: educația, siguranța, egalitatea șanselor, copiii vulnerabili.

În anul 2012 suma disponibilă a fost de 30.000 euro.

Pentru detalii privind alte finanțări viitoare se va urmări site-ul <http://www.ikeafoundation.org/programmes/>

5.2. Identificarea surselor de consultare la nivel local, județean

În vederea scrierii cererilor de finanțare, indiferent de sursa de finanțare, este nevoie de consultare și consens la nivel local/județean, de identificarea corectă a nevoilor și de stabilirea priorităților.

Totodată, Ghidul Solicitantului, elaborat de mai toți finanțatorii, încurajează parteneriatul și stabilește condiții clare de eligibilitate a solicitantului și a partenerilor. De regulă, experiența relevantă a solicitantului și a partenerilor în domeniul de referință al proiectului este un punct forte în cadrul procesului de selecție a propunerilor de proiecte.

În acest context, se recomandă solicitanților studierea cu atenție a Ghidului Solicitantului și a condițiilor de eligibilitate menționate în acesta și, în plus, acordarea unei atenții deosebite surselor de consultare disponibile la nivel local/județean, care pot oferi, după caz, sprijin în scrierea proiectului sau sprijin în implementare, prin implicare directă (ca partener) sau prin cooptare în Comitete de sprijin.

Printre sursele de consultare disponibile la nivel local/județean menționăm:

- Inspectoratele școlare județene, Inspectoratul școlar al Municipiului București,
- Casa Corpului Didactic – la nivel de județ, Casa Corpului Didactic București,
- Agenția Române de Asigurare a Calității în Învățământul Preuniversitar (A.R.A.C.I.P.),
- Institutul pentru Științele Educației (ISE),
- Centrul Național de Evaluare și Examinare,
- Creșe, grădinițe, școli (acreditate, publice și private, din rețeaua școlară națională,
- Casele Universitarilor,
- Centrul Național de Dezvoltare a Învățământului Profesional și Tehnic,
- Agenția de Administrare a Rețelei Naționale de Informatică pentru Educație și Cercetare,
- Centrele Județene/ Municipiului București de Resurse și Asistență Educațională,

- Furnizori de servicii de orientare, consiliere, mediere școlară și servicii alternative, publici și private,
- ONG-uri ce acționează la nivel local sau județean cu competențe în domeniu;
- Parteneri sociali din învățământul preuniversitar (ex. organizații sindicale);
- Instituții de cult și asociații religioase,
- Instituții/ agenții guvernamentale cu atribuții în domeniul incluziunii sociale.

5.3. Crearea și accesarea surselor de informare on-line, în timp real

Informații privind surse de finanțare, finanțatori, știri precum și calendare ce cuprind datele limită de depunere a cererilor de finanțare pentru diverse programe se pot găsi online și ele se împart în două categorii: portaluri/platforme privind granturi și subvenții și pagini dedicate granturilor pe site-urile proprii ale diverșilor finanțatori.

Portalurile/platformele din România cuprind o gamă largă de informații despre finanțări, cursuri de formare – ca sprijin pentru scrierea cererilor de finanțare, conferințe etc.

Cu toate acestea, există și finanțatori care nu folosesc aceste portaluri pentru promovarea lansării apelului și, în acest caz, trebuie să apelăm la accesarea următoarelor surse de informare de tipul:

A. Portaluri/platforme:

www.finantare.ro

www.stiriong.ro

www.altreileasector.ro

www.responsabilitataesociala.ro

B. Site-uri dedicate: Fondul Social European: <http://www.fse-romania.ro/>

C. Site-ul Comisiei Europene (reprezentantă în România)
http://ec.europa.eu/romania/eu_you/tenders_grants/index_ro.htm

5.4. Exemple de bune practici

În acest subcapitol prezentăm, pe scurt, câteva proiecte implementate de diferite organizații, proiecte desfășurate atât la nivel local cât și național și care pot constitui sursă de inspirație, de reflecție, sursă de informație și chiar exemplu de bună practică. Metodele și rezultatele acestor proiecte pot constitui un punct de plecare în abordarea fenomenului părăsirii timpurii a școlii și lecțiile învățate de organizațiile care au implementat, organizații partenere cât și experiența beneficiarilor pot fi utile în identificarea unor abordări eficiente.

“Acces pentru Copii și Tineri la a Învăța pentru Viață – ACTIV”

Proiect implementat de către Inspectoratul Școlar Județean Tulcea în perioada aprilie 2014 – octombrie 2015 în parteneriat cu Inspectoratul Școlar Județean Brăila și Concept Electronics SRL, cofinanțat de la Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane, poate constitui un alt exemplu de bună practică.

435 de tineri și adulți din județele Tulcea și Brăila au fost reintegrați în sistemul de educație printr-un program flexibil și adaptat de tip "A Doua Șansă". Alături de aceștia, 235 de elevi aflați în risc de abandon, 101 preșcolari și 124 de părinți au beneficiat de consiliere. 120 de persoane din educație au fost instruite, astfel că beneficiarii proiectului au avut posibilitatea de a lucra cu cadre didactice abilitate a derula activități de educație remedială și instruire asistată, de dezvoltare personală și prevenție, în cadrul programului "A Doua Șansă". Dezvoltarea a 4 Centre de Asistență Socio-Educativă (CASE), dotate cu tehnologii ultramoderne care permit realizarea de activități în direct prin utilizarea sistemului de teleprezență a asigurat un nivel înalt de calitate și atractivitate activităților nonformale și complementare derulate cu beneficiarii proiectului.

Activitatea cu un puternic impact la nivel comunitar a reprezentat-o campania „Ne place școala! STOP abandon!”, cu 16 activități de tip caravană și 12 emisiuni de educație difuzate la nivel național.

Abordarea integrată a activităților și serviciilor furnizate beneficiarilor (tineri, adulți, preșcolari, elevi, părinți, cadre didactice) a reprezentat elementul inovativ al proiectului ACTIV, dând tuturor activităților mai mult impact, eficiență, sustenabilitate.

"Consiliere și Oportunități de Reintegrare și Acces Liber la educație (CORAL)"

Proiect similar proiectului ACTIV, în care Inspectoratul Școlar Județean Tulcea a deținut poziția de partener, proiectul fiind implementat de Inspectoratul Școlar Județean Constanța. Vizând aceleași categorii de grup-țintă și de activități, proiectul CORAL poate fi considerat o extensie a proiectului ACTIV.

Prin intermediul celor două proiecte, Inspectoratul Școlar Județean Tulcea a reușit să dezvolte un mecanism integrat de prevenire a abandonului școlar și de reducere a riscului de părăsire timpurie a școlii la nivelul județului. Echipele multidisciplinare din cele trei Centre de Asistență Socio-Educativă (CASE), dotarea IT modernă permite realizarea de schimburi de experiență, de activități inovative care să susțină includerea tehnologiilor în educație în concordanță cu inițiativa europeană „Deschiderea educației”.

Caravanele derulate prin proiectele ACTIV și CORAL au oferit inspectoratului școlar posibilitatea de a ajunge în comunități tulcene dezavantajate, în care au avut loc dezbateri pe tema abandonului școlar și a accesului la educație. În cadrul acestor întâlniri-dezbateri s-a conturat ideea că micile comunități urbane și cele rurale trebuie sprijinite în demersul lor de activizare a resurselor umane comunitare pentru dezvoltarea de măsuri de prevenire a abandonului școlar și de susținere a educației în comunitate. Această idee și-a găsit materializarea în misiunea proiectului "Educația în comunitate – Drum cu prioritate!", aceea de a crea premisele necesare dezvoltării de comunități durabile, apte să-și soluționeze cu resurse proprii problemele și să acceseze serviciile cele mai potrivite pentru susținerea educației în zonă.

“Corelarea Învățării pentru Viață cu Integrarea Socio-educativă (CIVIS)”

În acest context, proiectul CIVIS a reușit să realizeze o intervenție holistică care a facilitat asigurarea accesului la educație pentru copiii, tinerii și adulții din grupurile vulnerabile aflate în multiple situații de risc.

Valoarea adăugată a proiectului este determinată atât de dezvoltarea Centrelor de Asistență Socio Educativă, cât și de caracterul integrat al serviciilor oferite beneficiarilor. Tehnologia modernă achiziționată din finanțarea europeană a asigurat colaborare și comunicare video în timp real cu membrii comunității, în special cu persoanele din grupul țintă, asigurând un acces facil pentru serviciile de consiliere oferite de specialiștii din centre.

Prin toate activitățile derulate, proiectul CIVIS a reușit să ofere soluții viabile pentru satisfacerea nevoilor semnalate și constatate la nivelul celor 16 comunități locale implicate, în ceea ce privește abandonul școlar și implicațiile sale negative asupra dezvoltării socio-economice durabile la nivel local.

“Hai la școală” - UNICEF

Campania UNICEF pentru participare școlară “Hai la școală (denumită inițial Campania “Viitorul copiilor începe la școală”) în parteneriat cu Ministerul Educației și ISE cu scopul de a readuce copiii la școală și de a-i ajuta să termine învățământul obligatoriu cu scopul de a readuce copiii la școală și de a-i ajuta să termine învățământul obligatoriu.

În cadrul campaniei s-a acționat pe mai multe planuri având astfel o abordare holistică în ceea ce privește intervenția pentru prevenirea abandonului școlar prin intervenția la nivelul familiilor, al unităților de învățământ și al comunității.

Campaniile sociale Salvați Copiii

Salvați Copiii România a dezvoltat încă din 2001 programe sociale și educaționale complexe, pornind de la definirea strictă a nevoilor copiilor. În cei 25 de ani de activitate, peste 1.150.000 de copii au fost implicați în campaniile și programele desfășurate de Organizație. Salvați Copiii România este membru Save the Children Internațional, cea mai mare organizație independentă din lume care promovează drepturile copilului și care cuprinde 30 de membri și desfășoară programe în peste 120 de țări. Campaniile sociale, din ce în ce mai vizibile în peisajul românesc, au de cele mai multe ori o dublă componentă: de imagine / educare și de acțiune / implicare. Prin campaniile derulate, Salvați Copiii România își propune sensibilizarea opiniei publice, schimbarea mentalităților și a obiceiurilor și impunerea de respect față de drepturile copilului în societate și protecția copilului de către adulți.

Scopul campaniilor derulate vizează obținerea unor progrese marcante privind modul în care drepturile copilului sunt respectate și cum protecția copilului este percepută de societate în general.

Ajută un copil să meargă la școală - Campanie socială Salvați Copiii România

Una dintre cele mai ample campanii sociale pentru accesul la educație al copiilor aflați în situație de risc. Campania s-a desfășurat în perioada 1 noiembrie 2011 - 31 ianuarie 2012,

donățiile putând fi făcute prin SMS la numărul 874. Promotri ai acestei campanii au fost persoane publice din România: Ilie Năstase, Nadia Comăneci, Andi Moisescu, Andra și Cătălin Măruță, Smiley, Melania Medeleanu, Andreea Marin Bănică și Andreea Raicu sunt personalitățile care au acceptat să se implice, pro bono, în campania “Ajută un copil să meargă la școală”.

“Copiii romi se pregătesc pentru grădiniță” – Campanie socială Salvati Copiii România

Proiect implementat în perioada 2009-2011 în parteneriat cu Ministerul Educației, Cercetării, Tineretului și Sportului, Direcția Generală Învățământ în Limbile Minorităților, Relația cu Parlamentul și Partenerii Sociali, având co-finanțare de la Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane, a demonstrat că acest lucru este posibil, fezabil și benefic.

Cei 1708 copii cu vârste între 3 și 6 ani incluși în proiect, alături de educatori, mediatori școlari și părinți, au demonstrat că educația timpurie aduce un plus de valoare, calitate și dezvoltare celor mici, chiar dacă provin din categorii defavorizate, mai ales romi, despre care incorect și cu rea credință s-a spus uneori că sunt greu de educat.

O inovație a proiectului a constituit-o includerea părinților în educația preșcolară a copiilor. Scopul proiectului a fost pregătirea copiilor romi dar și a celor de alte etnii, care fac parte din categorii defavorizate, eliminându-se astfel riscul segregării. În primul an al proiectului 85% dintre copiii pregătiți la grupele de vară și-au continuat educația preșcolară în grădinițele obișnuite din zonă, iar în anul al doilea, 94% dintre ei au fost înscriși la grădiniță.

“Și cei defavorizați au dreptul la educație” – Crucea Roșie Filiala Alba

Această campanie a urmărit încurajarea tinerilor defavorizați cu rezultate foarte bune la învățatură prin acordarea unor pachete care să cuprindă: rechizite școlare, articole igienico-sanitare achiziționate din fondurile colectate, precum și articole de îmbrăcăminte, încălțăminte și produse alimentare de baza furnizate de Crucea Rosie Filiala Alba.

La finalul acestei campanii s-au obținut din donații ghiozdane complet dotate cu rechizitele necesare pentru fiecare dintre tinerii aflați în program și ajutorarea acestora cu produsele mai sus amintite.

“Vreau la scoala”- ADRA România

Luptând împotriva abandonului școlar, ADRA România a desfășurat proiectul "Vreau la școală" 2011-2012 prin care 250 de copii buni la învățatură, proveniți din familii defavorizate, au fost selectați din toate regiunile sărace ale țării pentru a fi sprijiniți. Cei mici au beneficiat atât de meditații școlare oferite de studenți/voluntari ADRA, cât și de rechizite școlare (semestrial), alimente (lunar) și periodic articole de igiena și îmbrăcăminte. Proiectul a fost finanțat prin Raiffeisen Comunități.

“Pași spre toleranță”- Agenția de Monitorizare a Presei “Academia Cațavencu” și Romani Criss, McCann Erickson

Proiectul “Pași spre toleranță” început în august 2006 a urmărit informarea corectă a populației cu privire la minoritatea romilor și să combată prejudecățile și stereotipurile față

de aceștia. Proiectul este finanțat de către Trustul pentru Societate Civilă în Europa Centrală și de Est și se adresează, în principal, tinerilor și a inclus un spot, un videoclip, dezbateri publice, cu mass-media și studenți dar și alte metode de promovare a mesajului de diversitate și egalitate de șanse.

Obiectivele proiectului au fost organizarea unei secțiuni de campanie de combatere a discriminării etnice, la care romii sunt supuși în mod special și a rasismului în general prin mijloace media care au impact asupra publicului țintă și organizarea unei secțiuni de campanie media de strângere de fonduri pentru formarea de învățători romi. Grupul țintă a fost format din persoane cu vârsta între 15-35 de ani (pentru campania de strângere de fonduri și pentru campania antidiscriminare), învățători și profesori romi din zonele cu o populație semnificativă de romi.

Educație și dezvoltare rurală - Fundația FARA

În județul Suceava, în zonele rurale îndepărtate din nord-est, oportunitățile economice și de infrastructură sunt limitate. Multe familii și, în special, copiii sunt afectați de rata ridicată de șomaj, consumul de alcool, violența domestică și destrămarea familiei în urma plecării unuia sau a ambilor părinți la muncă în străinătate. Drept urmare, multe familii sunt în imposibilitatea de a își sprijini copii în procesul educațional, iar rata abandonului școlar, începând încă de la nivelul școlii primare, este foarte mare. De asemenea, județul Suceava are una dintre cele mai mari populații de romi la nivel național care, prin însăși cultura lor, trăiesc de obicei în afara comunității, de multe ori în condiții improprie. Pentru mulți părinți aflați în această situație, educația copiilor nu este o prioritate, iar acest lucru a condus la creșterea numărului de copii romi care trăiesc în sărăcie extremă, fără nici o formă de învățământ de bază.

Programul inițiat de FARA are ca scop reducerea abandonului școlar și menținerea copiilor în învățământul primar prin acordarea de stimulente pentru copii și oferind sprijin pentru familiile lor.

Stimulentele sunt sub formă de alimente (o masă caldă hrănitoare pe zi – iar pentru cea mai mare parte a copiilor, aceasta este singura lor masă din acea zi), îngrijire medicală și materiale educative. În unele cazuri, FARA poate sprijini unele familii să își consolideze locuințele, atunci când acestea se dovedesc a fi improprie pentru siguranța copiilor (sunt copii care trăiesc în case fără acoperiș adecvat, fără ferestre sau sisteme de încălzire).

La începutul anului 2013, cu ajutorul organizației germano-britanice Open Hands, FARA a inițiat un proiect-pilot care acordă sprijin concret pentru nouă familii, cu scopul de a-i ajuta să depășească pragul sărăciei. FARA organizează cursuri after-school, unde care copiii primesc meditații și sunt ajutați la efectuarea temelor.

Capitolul 6 – Repere metodice pentru folosirea materialelor video suport

Noutatea pe care această lucrare o aduce constă în faptul că susține ideea dezvoltării competențelor de relaționare și integrare în cadrul comunității cu materiale filmate care prezintă într-o formă sintetică anumite puncte de vedere ce merită dezbătute.

Aceste materiale sunt destinate în principal cadrelor didactice. Ele pot fi folosite în mai multe tipuri de activități ale profesorilor dintre care amintim în continuare câteva.

6.1. Folosirea materialelor video ca suport al discuțiilor

Această primă categorie de situații este frecventă în unitățile de învățământ în care este organizat programul a doua șansă. Cadrele didactice implicate în program sunt încurajate să discute pe durata derulării lui, să schimbe informații și opinii, să învețe împreună cum să se aducă acțiunea didactică la nivelul cerințelor educaționale ale cursanților, cum să se lucreze în cadrul și împreună cu comunitatea.

6.2. Folosirea materialelor video suport de către managerii școlari

O parte dintre materialele video realizate prezintă experiențe la nivelul managementului școlar, împrejurări întâlnite, evoluții ale unor situații din școală, modalități de a depăși împrejurări mai neplăcute din viața școlii.

6.3. Folosirea materialelor video ca suport al discuțiilor în cadrul derulării activităților cu părinții

Există multe situații în activitatea cadrelor didactice când relaționarea cu părinții elevilor aflați în situație de risc ar fi mult mai eficientă dacă s-ar dispune de un material video suport. Prezentarea unor opinii prin intermediul personajelor unui material filmat ar putea sensibiliza părinții și i-ar putea ajuta să înțeleagă riscurile părăsirii școlii de către copiii lor. Materialele video suport ar putea fi prezentate părinților și pentru a preveni ajungerea în situații de risc a copiilor lor.

6.4. Folosirea materialelor video ca punct de pornire în organizarea discuțiilor

Materialele video suport pot fi de ajutor în organizarea discuțiilor din cadrul școlii invitate fiind toate cadrele didactice, indiferent de specializare. Pe durata unui semestru, sau chiar an școlar, se pot derula asemenea discuții tematice o dată sau de două ori pe lună.

La fiecare întâlnire se alege și se prezintă materialul care reflectă cel mai bine nevoile de formare ale corpului didactic din școală.

Materialele video suport realizate și prezentate în ghid sunt diverse, ele putând fi grupate în diferite moduri în funcție de criteriile folosite. Prezentarea pe care grupul de autoare și autori a ales-o pentru acest ghid este construită după criteriul categoriei de utilizatori cărora li se adresează. Astfel putem vorbi de trei categorii posibile.

a. Materiale video realizate de experți în științele educației

Aceste prezentări sunt axate pe explicitarea unor concepte frecvent utilizate în practica educațională. S-a încercat nu numai prezentarea unor termeni, cercetări sau situații educaționale ci și construirea unor modele de aplicare a aparatului teoretic la descrierea și explicarea unor probleme de ordin metodologic, etic, de gen care apar în experiența didactică largă cu accent pe situațiile specifice programului de tip a doua șansă.

Materialele din această grupă se potrivesc foarte bine categoriilor prezentate la 6.1, 6.2, 6.4. acestea fiind situații în care se recomandă folosirea lor. Pentru a sprijini activitatea de proiectare și realizare a discuțiilor tematice ale cadrelor didactice am construit, pentru fiecare prezentare video existentă în ghid, o scurtă descriere referitoare la conținutul și durata lor și am reamintit temele de reflecție sugerate în înregistrări.

Este recomandat ca, prin rotație anumite grupuri de cadre didactice să preia grija organizării și realizării sesiunii de discuții cu colegii. Echipa respectivă poate alege, din totalitatea celor 50 materiale video suport realizate, pe acela/acelea care pot fi integrate cel mai bine în respectiva activitate. Prin rotirea echipelor moderatoare va crește gradul de implicare al fiecărei persoane și se va întări motivația generală pentru participare (Tabel 1).

b. Materiale video care transmit o experiență în domeniul aplicării programelor școlare de prevenție și corecție

Acestea sunt interviuri cu manageri școlari din diferite localități care povestesc din experiența lor cu elevii care au fost în prag sau chiar au abandonat școala. De asemenea, sunt sugerate modalități de implicare a elevilor în activități organizate de școală. Ele solicită un demers de înțelegere și aplicare la condițiile proprii a experiențelor trăite și prezentate de interlocutori. Parcurgând filmele din această categorie se va contura un răspuns la întrebarea formulată în titlul ghidului. Se recomandă folosirea acestor materiale video suport pentru situațiile descrise la 6.2. (Tabel 2).

c. Materiale video care au fost realizate cu actori

Ele prezintă situații de risc în care elevii/ele se pot afla și care duc în final la abandonul școlar. Situațiile interpretate sunt esențializate, actorii alegând doar anumite aspecte din multitudinea detaliilor care caracterizează de cele mai multe ori situațiile de abandon

școlar. Unele aspecte – situaționale, de limbaj, manifestarea unor prejudecăți – au fost intenționat îngroșate pentru a sensibiliza pe cei care parcurg materialele și pentru a genera mai ușor discuțiile ulterioare. Pentru a facilita munca de organizare a discuțiilor am asociat materialelor video o sugestie de plan de discuție care poate fi preluat sau poate fi folosit drept model în realizarea unuia diferit. Este cunoscut faptul că, dacă cei care parcurg un material video au o sarcină anterior conturată, atunci concentrarea pe durata prezentării va fi mai mare. Filmul poate fi oprit uneori și reluat secvențe, sau se poate prezenta fragmentat pentru a intercala momente de dezbateră. Folosirea materialelor din această categorie se recomandă pentru toate categoriile anterior descrise (Tabel 3).

Poate că inspectarea materialelor video suport va duce la ideea de a le folosi și în discuțiile cu elevii. O asemenea utilizare ar trebui precedată de discuții despre prejudecăți și despre accentele intenționate, dar nerecomandate, de limbaj și situații prezente în filme. Nu sunt materiale construite pentru elevi ci pentru cadre didactice de aceea folosirea lor în alte situații necesită precauții.

Intențiile care au stat la baza construirii acestui ghid au fost acelea de a genera contexte în care cadrele didactice să poată discuta despre problemele educaționale pe care le au cu siguranța că nu sunt singure în cadrul comunității, că părinți și instituții colaborează în depășirea lor.

Implicarea în rezolvarea problemelor educaționale ale comunității presupune pasiune, grijă, empatie, folosirea științei de pe urmă pe care experiența ți-o oferă, respectarea demnității fiecăruia în orice situație. Toate acestea se învață și se transmit prin curriculum și prin mod de a fi și de a acționa. Și, într-o zi, toate se vor răsfărânga asupra comunității făcând ca lucrurile să nu fie doar mai bune ci, poate, și mai frumoase.

Tabelul 1 – Descrierea materialelor video suport realizate cu experți în științele educației

a. Filosofia educației – DVD1 (Doina-Olga Ștefănescu)

Titlul materialului video	Descriere	Teme de reflecție
1. Avem noi probleme educaționale?	Este adusă în discuție importanța modului în care o problemă este formulată, dată fiind influența pe care aceasta o are asupra stabilirii strategiilor de rezolvare a ei. Discuția este construită pe un exemplu.	Găsiți un exemplu de problemă a cărei abordare este influențată de schimbările ariei problematice în care este formulată. Discutați modul în care se schimbă abordarea ei prin lărgirea ariei.

2. Definiții de lucru pentru conceptul “alfabetizare funcțională”	Analfabetism primar/secundar sau analfabetism structural/funcțional ca principale concepte folosite în domeniu. Folosirea lor corectă ușurează activitatea în cadrul programului ADS.	Problema analfabetismului structural/primar nu ne lasă “timp” pentru cel funcțional. Credeti că rezolvarea prezenței lor trebuie făcută succesiv? De ce? Cum credeți că puteți proceda în comunitatea dumneavoastră?
3. Despre valori în general și valorile ADS	Activitatea noastră este construită prin valorizare. În toate domeniile (știință, artă, educație, viață socială, etc) sunt promovate anumite valori. Ce valori promovăm în educație? Ce arată curriculumul scris?	Dați exemple de valori pe care considerați că le promovați dumneavoastră în programul ADS. Discutați modul în care se schimbă abordarea dvs în cazul fiecărui grup de cursanți. Credeți că e bine? De ce?
4. Capital social și ADS	WORLD HAPPINESS REPORT, 2015, Edited by John F. Helliwell, Richard Layard, and Jeffrey Sachs, identifică percepția asupra fericirii drept un factor important pentru orice comunitate. Capitalul social este o măsură a calității relațiilor interpersonale, care implică încredere, onestitate și sprijin reciproc. Care sunt valorile pe care le promovăm în ADS?	Discutați împreună despre cum se manifestă capitalul social în comunitatea dumneavoastră. Discutați cu cursanții/cursantele din programul ADS și stabiliți în ce măsură sunt prezente elementele care definesc capitalul social. Sunt ei/ele fericiți/te? Ce anume credeți că ar mai putea fi făcut pentru întărirea capitalului social?
5. Despre discriminare	Discriminarea reprezintă tratamentul diferențiat aplicat unei persoane în virtutea apartenenței, reale sau presupuse, a acesteia la un anumit grup social. Termenul face trimitere, în general, la un tratament prejudiciant, cu efecte negative asupra celui vizat. Discuția este importantă pentru ADS.	Discutați cu cursanții/tele ADS și găsiți exemple de manifestare a discriminărilor în comunitate, în formă indirectă și prin lipsa acțiunii. Discutați modul în care se schimbă abordarea prin revenirea lor la școală.
6. Gen și educație. Socializarea de gen.	Din perspectivă biologică, vorbim de sex, femeiesc sau bărbătesc. Genul este un construct cultural. Din perspectiva culturală vorbim	Fiți atenți/te timp de o săptămână la aspectele de gen “ învățate” din viața de zi cu zi, pe care le credem

	de gen, de feminitate sau masculinitate. Socializarea de gen începe în familie și continuă în școală. Acest proces de socializare de gen influențează modul de exprimare a individului.	" naturale". Întâlniți-vă și discutați-le. Faceți o colecție de asemenea exemple și încercați să schimbați câte ceva în socializarea de gen a elevilor/elevilor dvs.
7. Aspecte de gen în curriculumul școlar	Aspectele de gen în educație sunt incontestabil prezente. Curriculumul scris și analizele realizate evidențiază accentele existente. Este oare noul curriculum, care se conturează treptat prin noile licitații, mai bun din perspectiva de gen?	Cum procedăm în cadrul programului ADS pentru a evita inegalitățile de gen (știut fiind că ele pot conduce la discriminare)? Ce modele de feminitate și masculinitate promovați prin curriculumul pe care îl predați.
8. Băieții nu tocesc	Constant, ratele de inserție pe piața forței de muncă a absolvenților (indicatorul exprima proporția absolvenților care și-au găsit un loc de muncă după un an) sunt mai ridicate la bărbați decât la femei indiferent de nivelul de instrucție absolvit însă aceste rate nu sunt constant în favoarea bărbaților deoarece pentru nivelul universitar și postliceal ele se inversează (rata de inserție este mai mare la femei). Ce rezultă de aici pentru băieți?	Care este situația elevilor-băieți din comunitatea dumneavoastră? Ii ajutați cumva să-și îmbunătățească situația școlară? Discutați modul în care se va schimba abordarea problemei atunci când pe piața forței de muncă persoanele cu calificare ridicată vor fi preponderent femei.
9. De ce este necesară componenta etică în formarea inițială și continuă a cadrelor didactice? Primul argument	Componenta etică în formarea inițială și/sau continuă este necesară din mai multe motive. Am ales un prim argument care este dezvoltat analitic pornind de la conținutul și specificul profesiei de cadru didactic.	Construiți împreună și alte argumente pentru ideea necesității componentei etice în formarea inițială și continuă. Construiți și argumente contra acestei idei și dezbateti împreună cum considerați că ar fi mai bine. Gândiți-vă la final dacă ați fost mulțumite/ți și de ce.
10. De ce este necesară componenta etică în	Cel de al doilea argument pentru necesitatea unei componente etice	Construiți împreună și alte argumente pro sau contra ideii de

<p>formarea inițială și continuă a cadrelor didactice? Al doilea argument</p>	<p>în formarea inițială și continuă pleacă de la faptul că activitatea cadrului didactic se bazează pe două aspecte: aspect etic - pe de o parte i se cere să-și deruleze activitățile din datorie morală (față de eleva/ul său) și cu spirit moral, pentru a/-l ajuta pe acesta să se dezvolte; și aspectul economic - educatorul este obligat să-și câștige existența, exercitându-și profesia ca salariat. Care pot fi posibilele raporturi dintre cele două și ce rezultă din ele.</p>	<p>necesitate a componentei etice în formarea inițială și continuă. Dați cât mai multe exemple în sprijinul opiniei dumneavoastră. Ați fost mulțumite/ți de discuție? De ce?</p>
---	--	--

b. Școala în comunitate – DVD1 (Diana Csorba)

Titlul materialului video	Descriere	Teme de reflecție
<p>1. Cunoașterea realității din școală – analiza nevoilor educaționale</p>	<p>Sunt prezentate sintetic, principalele argumente care fundamentează procesul elaborării unei analize de nevoi educaționale și elaborării unei oferte de învățare adecvate acesteia. Materialul conține trimiteri la principalele strategii ce pot fi valorificate pentru a obține informațiile relevante din mediul școlar.</p>	<p>Evidențiați principalele argumente pentru care analiza SWOT permite identificarea nevoilor educaționale ale unei instituții de învățământ. Descrieți posibile strategii ce pot fi valorificate pentru a obține informațiile relevante din mediul școlar și completarea tabelului de date necesar unei analize de tip SWOT. Exemplificați pentru o situație cunoscută.</p>
<p>2. Părăsirea timpurie a școlii</p>	<p>Materialul prezintă și analizează rezultatele unor cercetări naționale și internaționale privind fenomenul de abandon școlar în ipostaza sa specifică a părăsirii timpurii a școlii. Sunt analizate principalele cauze, factori relevanți, cât și modlități</p>	<p>Care este situația fenomenului de „părăsire timpurie a școlii,, în comunitatea dumneavoastră? Discutați modul în care se va schimba abordarea acestei probleme atunci când mediul educațional va fi pe deplin conștient că o mare parte din</p>

	de intervenție specifice pentru prevenirea fenomenului de abandon școlar timpuriu.	responsabilitate îi revine. Cum pot influența profesorii, atitudinea față de școala a eleviilor aflați în pragul situației de abandon școlar?
3. Maturitatea școlară – premisă a unei adaptări școlare de succes	<p>Materialul propune principalele delimitări conceptuale ale problematicii complexe a adaptării școlare – termeni și realități asociate.</p> <p>Maturitatea școlară/apținutudinea de școlaritate sunt analizate din perspectiva factorilor și a dimensiunilor specifice ce devin priorități ale programelor educaționale, concentrate pe promovarea reușitei și adaptării școlare.</p>	<p>Identificați modalități prin care se poate interveni sistematic, pentru a dezvolta dimensiunile apținutudinii de școlaritate din perspectiva facilitării procesului de adaptare școlară.</p> <p>Evidențiați zonele asupra cărora nu intervenim, apreciind acele dimensiuni ca mai puțin importante în procesul de adaptare școlară.</p> <p>Argumentați de ce se întâmplă acest lucru și cum putem preîntâmpina consecințele negative.</p>
4. Școala pentru diversitate – școala pentru promovarea succesului școlar	<p>Materialul realizează o sinteză a principalelor delimitări conceptuale necesare înțelegerii universului complex, descris de expresia – deziderat - <i>Școala pentru Diversitate</i>.</p> <p>Sunt analizate principalele teorii și bune practici în domeniul educației de tip incluziv.</p> <p>Sunt propuse pentru reflecție, tabele comparative care urmăresc să evidențieze importanța strategiilor educației incluzive.</p>	<p>Construiți împreună și alte argumente pentru ideea necesității deschiderii școlii spre acceptarea diversității. Argumentați importanța strategiilor educației incluzive spre deosebire de educația integrată, care are în vedere adaptarea elevului la mediul școlar și nu a mediului la nevoile speciale ale fiecărui elev.</p> <p>Identificați totodată, dificultățile pe care profesorii le au de depășit pentru a promova oferte de învățare de tip incluziv.</p>
5. Dificultăți de învățare – cauze ale insuccesului școlar	<p>Materialul propune și ilustrează analize conceptuale, taxonomii, strategii de intervenție oportune pentru identificarea și tratarea în spațiul educațional formal a dificultăților de învățare.</p>	<p>Găsiți exemple de manifestare a dificultăților de învățare ale elevilor. Discutați modul în care dificultățile de învățare se pot agrava într-un mediu educațional insensibil la problemele cu care se confruntă elevii. Subliniați în ce</p>

		constă abordarea noncategorială a dificultăților de învățare.
6. Dificultăți de adaptare - cauze ale insuccesului școlar	Materialul propune și ilustrează analize conceptuale, taxonomii, strategii de intervenție oportune pentru identificarea și tratarea în spațiul educațional formal a dificultăților de adaptare. Sunt analizate comparativ dificultățile de adaptare, specifice trecerii de la un ciclu de învățământ la altul și modul în care elevii pot fi ajutați să se integreze cu ușurință la noile solicitări școlare.	Găsiți exemple de manifestare a dificultăților de adaptare ale elevilor la începutul unui ciclu de învățământ dar și pe parcursul său. Discutați modul în care dificultățile de adaptare se pot agrava, într-un mediu educațional insensibil la problemele cu care se confruntă elevii.
7. Succesul vs insuccesul școlar Prevenirea insuccesului școlar	Materialul propune și ilustrează analize conceptuale, teorii specifice privind realitatea succesului școlar versus insucces școlar.	Evidențiați modalități concrete de monitorizare a procesului de atribuire a etichetelor – asupra elevilor activităților și comportamentelor lor. Comentați și judecați afirmația „Profețiile se autoîmplinesc”
8. Nevoia de consiliere pentru promovarea succesului școlar	Materialul propune și ilustrează metode și tehnici specifice de consiliere educațională – adaptabile pedagogic, pentru raspunde adecvat nevoii de consiliere (elevi/profesori) pentru promovarea succesului școlar.	Găsiți exemple de situații reale care au evidențiat nevoia de consiliere pentru a facilita procesul de adaptare a elevilor la solicitările mediului școlar. Evidențiați cum se poate realiza consilierea, pentru fiecare dintre situațiile reale identificate.
9. Metode și tehnici de interacțiune în grup pentru promovarea succesului școlar:	Sunt analizate și descrise metode și tehnici de lucru în grup cât și recomandări metodice oportune privind valorificarea resurselor formative ale învățării în grup pentru promovarea succesului școlar.	Evidențiați principalele argumente pentru care metodele și tehnicile de interacțiune în grup au un evident potențial formativ-educativ și colaborativ pentru promovarea succesului în învățare la elevi. Subliniați și posibilele vulnerabilități ale învățării în grup.

10. Soluții pentru prevenirea abandonului școlar	Sunt analizate principalele soluții propuse de cercetări și studii internaționale și naționale pentru diminuarea fenomenului de abandon școlar.	Găsiți exemple de situații reale de manifestare a abandonului școlar din comunitatea cunoscută. Analizați principalele soluții propuse de cercetări și studii internaționale și naționale pentru diminuarea fenomenului de abandon școlar, prin raportarea la exemplele concrete identificate.
--	---	--

c. Puncte de vedere despre relația elevilor cu școala – DVD1 (Cristian Petcu)

Titlul materialului video	Descriere	Teme de reflecție/Execiți
1. Soluții posibile pentru continuarea studiilor (abandonate)	Abandonarea studiilor poate avea explicații plauzibile. Dacă totuși ai abandonat, care este baza legală ce îți permite să continui studiile	Vă rugăm să identificați baza legală care permite continuarea studiilor gimnaziale întrerupte până la nivelul clasei a X-a și modalitățile de completare până la finalizarea liceului.
2. T.I.C. tactic	Mediul virtual poate furniza o instruire completă și complexă dacă sunt îndeplinite, simultan, următoarele două condiții: utilizatorul să știe să exploateze la maximum tehnologia și să fie motivat să o facă.	Alegeți o disciplină și descărcați din siteul www.edu.ro programa pentru o clasa oarecare. Selectați pe rând denumirile capitolelor, sau ale unităților de învățare / lecțiilor unui capitol și introduceți textul astfel selectat într-un motor de cutare (google, bing, etc). Câte referințe găsiți?
3. Motivele reluării studiilor abandonate	Sunt prezentate câteva cazuri de persoane care au abandonat de timpuriu școala și motivele ce i-au determinat să reia studiile	Din experiența proprie (legată de activitatea de diriginte!) vă rugăm să completați cu cel puțin două exemple de motive de reluare a studiilor
4. Ce trebuie să fie sistemul educațional în secolul al XXI-lea	Sistemul educațional furnizor de servicii educaționale, de consiliere vocațională, formative, psihologice, medicale	Să presupunem că sunteți selectați într-un grup de lucru care să construiască un alt sistem educațional pentru România. Care ar fi 3 elemente ce ar trebui menținute din actualul sistem?

		Care ar fi 3 elemente ce ar trebui nou introduse în acest nou sistem educațional?
5. Abandonul școlar	Cât ne costă abandonul școlar? O comparație între sumele cheltuite pentru susținerea socială a celor ce abandonează școala cu sumele încasate din posibilele impozite pentru același număr de persoane care ar fi urmat cursurile și ar fi devenit „productivi”	Estimați costurile abandonului pentru o comunitate în care în fiecare an avem o populație în vârstă de 18 ani de 800 de indivizi din care 20% au abandonat școala. Considerați ajutorul social la un nivel de 400lei/lună și salariul brut de 1500 lei/lună
6. De ce nu le place școala?	Cele mai multe cauze țin, mai degrabă de demersul didactic decât de politicile educaționale naționale sau europene	Puteți da 3 exemple de strategii didactice/metode/secvențe de lecție care s-au bucurat de succes în rândul elevilor dvs.?
7. Abandonul, o problemă europeană	Scurtă trecere în revistă a celor mai importanți factori de abandon școlar în viziunea CE dar și a României	Formulați pe scurt 3 măsuri care ar putea fi implementate pentru diminuarea acestor factori.
8. Inserția socială integrarea socială	Definirea conceptelor de carieră profesională, formare profesională, competențe, integrare profesională, socializarea prin adaptare sau asimilare, o scurtă clasificare a strategiilor de integrare	Estimați numărul de absolvenți ai unității școlare la care lucrați care cunosc bine conceptul de carieră profesională, apoi verificați. Ce ar trebui făcut?
9. Civilizație = educație	Indiferent de definițiile posibile pentru „civilizație” ele se concentrează pe... educație!	Mai are rost să vorbim de „cei 7 ani de acasă”? Cât de importanți sunt aceștia în construcția caracterului unui copil, tânăr?
10. Școala, familia, comunitatea surse sau resurse educaționale	Se identifică conceptul de resursă educațională și proprietățile acesteia. Școala furnizează cunoștințe și modalități de integrare, familia sprijină elevul în efortul lui de a se integra iar comunitatea stabilește expectanțele (pe termen mediu și lung)	În ce măsură comunitatea dvs este o sursă de educație? Stabilește ea, comunitatea aceste expectanțe? Care sunt acelea? Dacă nu ce ar trebui să faceți dvs. așa încât comunitatea să devină o sursă de educație?

Tabelul 2 – Materiale video care transmit o experiență în domeniul aplicării programelor școlare de prevenție și corecție

Titlu	Manager școlar	Locație
1. Viziunea Inspectoratului Școlar Județean Tulcea	Dumitru Damian	ISJ Tulcea, județul Tulcea
2. Provocări și soluții în comunitate – Ciucurova	Mariana Costache	Școala Gimnazială Ciucurova, județul Tulcea
3. Provocări și soluții în comunitate – Jijila	Petrică Obancia	Școala Gimnazială Jijila, județul Tulcea
4. Provocări și soluții în comunitate – Jurilovca	Sofica Belu	Școala Gimnazială Jurilovca, județul Tulcea
5. Provocări și soluții în comunitate – Făgăraș	Ion Negrilă	Școala Gimnazială "Ovid Densusianu" Făgăraș, județul Brașov
6. Programe școlare de prevenție	Marius Adrian Doda	Școala Gimnazială Vulcan, județul Brașov
7. Programe școlare de corecție	Marius Adrian Doda	Școala Gimnazială Vulcan, județul Brașov
8. Pol de educație în comunitate	Camelia Bertea	Clubul Copiilor Victoria, județul Brașov
9. Activități de dezvoltare personală cu elevii	Camelia Bertea	Clubul Copiilor Victoria, județul Brașov

Tabelul 3 – Materiale video suport realizate cu actori profesioniști și elevi de la cluburile de teatru

Titlu	Descriere	Plan de discuții
1. Fratele mai mare	Materialul se centrează pe un dialog între două personaje – diriginta unei clase ciclu gimnazial și fratele mai mare al unui elev de-al sau. Traian, elevul în discuție, are multe absențe și situația lui nu pare să meargă spre bine. Prin exemple simple, profesoara reușește să îi explice avantajele pe care școala poate să i le aducă lui Traian pentru a-și urma visul (de a-și cumpara un computer de ultimă generație). Diriginta îl determină pe fratele acestuia să se ocupe de	Urmăriți cu atenție materialul și rețineți acele detalii care să vă fie de folos în discutarea următoarelor aspecte: a. Care sunt aspectele cu care sunteți de acord? b. Care sunt aspectele cu care nu sunteți de acord? Construiți un argument. c. Care sunt principalele prejudecăți pe care le-ți remarcat? Comentați-le împreună. d. Credeți că există o relație de opoziție între învățarea unei meserii și școală? e. Cum ați conduce dumneavoastră dialogul cu fratele lui Traian? Sunteți toți de acord? De ce? f. Cum ați fi procedat dacă Traian nu era bun la matematică ci la istorie sau la biologie (discipline la care nu se dă

	Traian și să-l îndrume să se întoarcă la școală.	examen)? Ați avut toți de acleași păreri? De ce credeți că a fost așa?
2. A doua ușă pe stânga	Acțiunea se petrece în cadrul unei prime sesiuni din programul „A doua șansă” și se centrează asupra unei mărturii impresionante. Este vorba despre un personaj masculin în vârsta de 20 de ani, care dorește să își refacă viața. Povestea acestuia surprinde consecințele abandonului școlar pentru o persoană ajunsă la vârsta la care trebuie să își câștige existența.	Urmăriți cu atenție materialul video și rețineți acele detalii care să vă fie de folos în discutarea următoarelor aspecte: a. Care sunt aspectele cu care sunteți de acord? b. Care sunt aspectele cu care nu sunteți de acord? Construiți un argument. c. Cum apreciați încercarea de a da o ”recompensă” (în film bani) pentru participarea la ore? Dați exemple. d. În ce măsură credeți că o persoană care este pe punctul de a renunța la școală, mai poate fi influențată în bine? Cum argumentați? e. Cine credeți că ar putea avea o influență mai bună: colegii, prietenii, părinții, profesorii, alte categorii. Argumentați opțiunea dvs. f. Ați avut toți de acleași păreri? De ce credeți că a fost așa?
3. O fată model partea I	Materialul surprinde un moment din viața unui personaj feminin, o adolescentă pe nume Ana, care provine dintr-o familie dezbinată. Ana nu poate tine pasul cu școală având în vedere că trebuie să și muncească în paralel. În timpul unui extemporal, Ana se simte depășită de situație și părăsește sala de clasă, fără nicio explicație. Copleșită de gânduri apăsătoare și de ideea de a părăsi școală, aceasta parcurge un drum alegoric spre casă, întâlnind diferite personaje care încearcă să îi schimbe perspectiva.	Urmăriți cu atenție materialul video și rețineți acele detalii care să vă fie de folos în discutarea următoarelor aspecte: a. Ce stare v-a determinat materialul video? De ce? b. Care sunt aspectele cu care sunteți de acord? c. Care sunt aspectele cu care nu sunteți de acord? Argumentați. d. Care sunt principalele prejudecăți pe care le-ți remarcat? Comentați-le împreună. e. Cum apreciați relațiile Mădălinei cu colegii? Dar pe cele cu dl. Diriginte? Argumentați. f. Cum ați proceda dumneavoastră pentru a o împiedica pe Mădălina să renunțe la școală? Sunteți toți de acord? Ce ar face ca o soluție să fie adecvată?
4. O fată model partea a II-a		

		Cum ați fi procedat dacă Mădălina nu ar avea succes în alt domeniu? Cum ați determina-o să rămână la școală?
5. O nouă viață partea I	Materialul surprinde un moment din viața unei adolescente pe nume Ana, care nu poate tine pasul cu școală având în vedere că urmează să aibă un copil. Ana se simte depășită de situație și renunță la școală. Tatăl fetei vine să discute cu diriginta clasei și înțelege că programul A doua șansă poate fi o soluție pentru Ana de a relua cursurile și de a merge mai departe perspectiva.	Urmăriți cu atenție materialul video și rețineți acele detalii care să vă fie de folos în discutarea următoarelor aspecte: a. Care sunt aspectele cu care sunteți de acord? b. Care sunt aspectele cu care nu sunteți de acord? Construiți un argument. c. Care sunt principalele prejudecăți pe care le-ți remarcat? Comentați-le împreună. d. Ce părere aveți despre metodele de relaționare cu elevii ale dirigintei clasei folosite în film? Sunteți de acord cu ele? e. Cum apreciați modul de derulare a discuției dintre tatăl Anei și conducerea școlii? Dumneavoastră cum ați fi reacționat? f. Cum apreciați modul în care părinții gestionează situația Anei? Construiți argumente.
6. O nouă viață partea a II-a		
7. Telefonul	Materialul urmărește un dialog între o profesoara de liceu îngrijorată de soarta unui elev și diferiți apropiați ai acestuia (tatăl, mama un prieten)mama acestuia. Elevul în discuție, la îndrumarea părinților, abandonează școala. Profesoara încearcă să –l convingă pe tatăl băiatului că ar fi mai bine să se întoarcă și să-și termine studiile. Copilul se află în situația de a decide dacă își ascultă sau nu părinții. Se va sinucide oare Ionuț?	Urmăriți cu atenție materialul video și rețineți acele detalii care să vă fie de folos în discutarea următoarelor aspecte: a. Care sunt aspectele cu care sunteți de acord? b. Care sunt aspectele cu care nu sunteți de acord? Construiți un argument. c. Cum apreciați discuțiile dintre diriginta lui Ionuț și tatăl băiatului? d. Credeți că Ionuț s-a sinucis ? Cum ați reacționa dacă da? Cum ați reacționa dacă nu? e. Ce instituții că ar putea sprijini activitatea cadrelor didactice în situații dificile? Ați apelat vreodată la ele? Cum au reacționat?
8. Transferul	Materialul construiește o discuție între o reprezentantă a comitetului de părinți al clasei a	Urmăriți cu atenție materialul video și rețineți acele detalii care să vă fie de

	VIII-a B și directorul școlii. Sunt îngroșate intenționat anumite aspecte pentru a genera o discuție despre prejudecăți și despre modul în care putem acționa în comunitățile în care ele sunt prezente.	folos în discutarea următoarelor aspecte: a. Care sunt aspectele cu care sunteți de acord? b. Care sunt aspectele cu care nu sunteți de acord? Construiți un argument. c. Cum apreciați discuțiile dintre director și reprezentanta părinților? d. Credeți că directorul poate discuta aspecte de sănătate ale unui elev cu alte persoane? e. Cum apreciați modul de adresare a directorului? Dacă s-ar fi întâmplat în realitate, ce finalitate ar fi avut? f. Cum se pot rezolva situațiile de lipsa de toleranță manifestate în grupurile de elevi? Dar în colectivele de părinți?
9. Poveste de familie partea I	Materialul video surprinde momentul tensionat când mama unui elev află că fiul ei a fost deja exmatriculat din liceu și că nu se mai poate face nimic. Elevul nu vrea să mai meargă la școală, conducerea liceului nu vrea să aibă elevi cu probleme în școală iar părinții nu pot gestiona situația.	Urmăriți cu atenție materialul video și rețineți acele detalii care să vă fie de folos în discutarea următoarelor aspecte: a. Care sunt aspectele cu care sunteți de acord? b. Care sunt aspectele cu care nu sunteți de acord? Construiți un argument. c. Cum apreciați lupta mamei pentru a ține băiatul în școală ? d. Ce credeți că ar fi mai fi putut face școala pentru a-l ajuta? e. Cum ați fi procedat dumneavoastră în situații similare?
10. Poveste de familie partea a II-a	Materialul redă discuția dintre mama lui Alexandru și dirigintele clasei în care Alexandru. Băiatul este bătut acasă de mama lui și a plecat. Dirigintele încearcă să o determine pe mamă să asculte mai multe dășire fiul ei și să înțeleagă, chiar și indirect, că a greșit în relația cu fiul ei.	Urmăriți cu atenție materialul video și rețineți acele detalii care să vă fie de folos în discutarea următoarelor aspecte: a. Care sunt aspectele cu care sunteți de acord? b. Care sunt aspectele cu care nu sunteți de acord? Construiți un argument. c. Cum apreciați părerea mamei dășire bătaie? d. Cât de des se repăta situația mamei lui Alexandru printre părinții elevilor și elevelor dumneavoastră?

		e. Credeți că școala poate face mai mult pentru elevii-elevele care au probleme în relațiile cu părinții lor?
11. Poveste de familie partea a III-a	Materialul ni-l prezintă pe Alexandru care, dat afară din școală, încearcă să-și rezolve problemele așa cum experiența lui de adolescent îi permite. Mama lui insistă să revină acasă și să reia școala mergând la un alt liceu. Este prezentat un final posibil.	Urmăriți cu atenție materialul video și rețineți acele detalii care să vă fie de folos în discutarea următoarelor aspecte: a. Care sunt aspectele cu care nu sunteți de acord? Construiți un argument. b. Cum apreciați dilemele lui Alexandru? c. Cine și cum i-ar putea ajuta pe adolescenți înainte de a ajunge să aibă probleme grave? d. Cunoașteți elevi care au fost în situații asemănătoare? Cum ați procedat?

Bibliografie

- Bădescu, Ilie, Mihailescu, Ioan, Zamfir, Cătălin (2011) *Enciclopedia sociologiei universale*, Vol. I, Editura Mica Valahie, București
- Bănică, C.C., Ivan C., & Rostaș, I. (2013) *Părăsirea timpurie a școlii - cauze și efecte*. <http://romaeducationfund.ro/wp-content/uploads/2015/03/Parasirea-timpurie-a-scolii-cauze-si-efecte-studiu-OE20132.pdf>
- Blanchot, Maurice (2015), *Comunitatea de nemărturisit*, Editura TACT
- Bulai, Alfred (2009) *Concepte fundamentale în sociologie*, Editura Paidea, București
- Capper, C. A. (1993). *Rural community influences on effective school practices*. Journal of Educational Administration, 31(3), 20-38.
- Center for Community Education. (1989). *A model for rural schools to involve parents in the education of their children*. Bozeman, MT: Montana State University. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 329 395)
- Comisia Europeană. *EUROPA 2020 O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii*, http://www.mae.ro/sites/default/files/file/Europa2021/Strategia_Europa_2020.pdf
- Comisia Europeană. (2011) Comunicarea Comisiei către Parlamentul European, Consiliul Comitetului Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. *Combaterea părăsirii timpurii a școlii: o contribuție esențială la strategia Europa 2020*. Bruxelles.
- Costache, L. (2012) *Ghid de lucru pentru prevenirea și combaterea abandonului școlar*. București: Editura Vanemonde. <http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Ghid-de-lucru-pentru-prevenirea-si-combaterea-abandonului-scolar-ghid-pentru-directori-de-scoli-2012.pdf>
- Davies, D. (1991). *Schools reaching out: Family, school, and community partnerships for student success*. Phi Delta Kappan, 72(5), 376-380.
- Duminică G., & Ivasiuc, A., (coord.). (2010). *O școală pentru toți? Accesul copiilor romi la o educație de calitate. Raport de cercetare*. București: Vanemonde. http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/o_scoala_pt_toti.pdf
- Epstein, J. L. (1995). *School/family/community partnerships: Caring for the children we share*. Phi Delta Kappan, 76(9), 701-712.
- European Commission (November 2013). *Reducing early school leaving: Key messages and policy support. Final Report of the Thematic Working Group on Early School Leaving*. http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/doc/esl-group-report_en.pdf
- European Commission (2005). *Study on access to education and training, basic skills and early school leavers, submitted by GHK*. London: Fulham Road.
- Fartușnic, C. (coord.). (2014). *Finanțarea sistemului de învățământ preuniversitar pe baza standardelor de cost: o evaluare curentă din perspectiva echității*. București: Editura Vanemonde.

Herzog, M. J., & Pittman, R. B. (1995). *Home, family, and community: Ingredients in the rural education equation*. Phi Delta Kappan, 77(2), 113-118.

Hinson, K. S. (1990). *Increasing business and parental involvement in grades 4-7 by forming partnerships between school and local businesses*. ERIC Document Reproduction Service No. ED 330 520

Jurcan, D.M. (coord) (2011). *Proiectul Parte de carte Studiul-diagnostic privind situația abandonului școlar și părăsirea timpurie a școlii în mediul rural*, București, <http://www.fundatia.ro/sites/default/files/Parte%20de%20Carte-Raport%20de%20Cercetare.pdf>

Miller, B. (1995). *The role of rural schools in community development: Policy issues and implications*. Portland, OR: Northwest Regional Educational Laboratory. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 393 617

Miller, B. A. (1991). *Distress and survival: Rural schools, education, and the importance of community*. Portland, OR: Northwest Regional Educational Laboratory. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 347 020).

Nedelcu, A. & Ulrich, C., Costache, L. (coord.UNICEF). (2015). *Studiul implementării strategiei privind educația timpurie și analiza practicilor promițătoare în educația timpurie din România*. Buzău: AlphaMDN.

Pescaru, Băran, Adina. (2004). *Parteneriat în educație*. Editura Aramis Print, București.

Rinaldi, C. (1984). *Participarea privată ca și comunicare – material al Reggio Children*, traducere Sânziana Sterghiu.

Robu, Maria. (2008). *Empatia în educație*, Didactica Publishing House, București.

Stăiculescu, Camelia(2006), *Școala si comunitatea locală, parteneriat pentru educație*, Editura ASE, Bucuresti

Swick, K. (1991). *A rural teacher-parent partnership for the enhancement of school success: An executive summary*. (ERIC Document Reproduction Service No. ED 336 205)

Varly, P. & Iosifescu C.Ș. (2014). *Cost of non-investment in education in Romania*. Bucharest: Vanemonde Publishing House.

Voicu, B., (coord.). (2010). *Renunțarea timpurie la educație: posibile căi de prevenire*. București: Vanemonde.

Educația – spre un pact pentru un oraș care educă – document realizat de Biroul Educativ, Centrul Internațional Loris Malaguzzi, USR Ministerul Educației, al Universităților și al Cercetării, Oficiul Școlar Regional din Emilia Romagna - traducere Sânziana Sterghiu.

Reggio Tutta A guide to the city by the children. With the contributions by Rolando Baldini, Marco Belpoliti, Simona Bonilauri, Jerome Bruner, Ermanno Cavazzoni, Tiziana Filippini, Carla Rinaldi, Vania Vecchi, Tullio Zini et al. Edited by Mara Davo and Gino Ferri 2000.

Suportul de curs elaborat în cadrul Proiectului *Dezvoltarea resurselor umane în învățământul preșcolar POSDRU ID 61130*, implementat de ISJ Dâmbovița, în parteneriat cu Reggio Children Italia, ISJ Suceava, ISJ Alba, CCD Dâmbovița și Mondo Consulting & Training SRL.

MECS, (2011). Legea Educației Naționale Nr. 1/10.1.2011. Monitorul Oficial Nr. 18.

MECS (2013). Hotărârea nr. 72/2013 privind aprobarea normelor metodologice pentru determinarea costului standard per elev/preșcolar și stabilirea finanțării de bază a unităților de învățământ preuniversitar de stat.

MECS, Hotărârea privind aprobarea metodologiei de organizare și funcționare a centrelor comunitare de învățare permanentă. <http://www.edu.ro/index.php/articles/15277>

MECS (2015). Legea nr. 248/2015 privind stimularea participării în învățământul preșcolar a copiilor provenind din familii defavorizate.

MECS (2011). Metodologia de organizare a Programului „Școala după școală” <http://www.edu.ro/index.php?module=uploads&func=download&fileId=13011>

MECS, (2011) Ordin nr. 5248/31.08.2011 privind aplicarea programului "A doua șansă" <http://www.edu.ro/index.php/articles/16179>

Regulamentul de Organizare și Funcționare a Unităților de Învățământ Preuniversitar, (2014) <http://www.edu.ro/index.php/articles/22583>

Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România. (2015) <http://www.edu.ro/index.php/articles/23306>

MEN. (15 iulie 2014). Viziunea MEN privind educația timpurie a copilului, material suport pentru Întâlnirea cu DG Employment.

MEC, ASE, *Școala și comunitatea*, curs de formare de consilieri și asistenți suport pentru implementarea Strategiei de descentralizare a învățământului preuniversitar, http://www.isjilfov.ro/files/fisiere/Suport_de_curs_Scoala_si_comunitatea.pdf

The World Bank, (2012) *Toward an equal start: closing the early learning gap for Roma children in Eastern Europe*.

Comisia Europeană. Obiective pentru strategia Europa 2020, http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/targets_ro.pdf

Nota de fundamentare, la Hotărârea Guvernului nr. 417/2015 pentru aprobarea Strategiei privind reducerea părăsirii timpurii a școlii în România (2015). <http://gov.ro/ro/guvernul/procesul-legislativ/note-de-fundamentare/nota-de-fundamentare-hg-nr-417-03-06-2015&page=17>

http://www.nea.org/assets/docs/PB11_ParentInvolvement08.pdf

http://www.education.com/reference/article/Ref_Parent_Community/

<http://teaching.about.com/od/ParentalInvolvement/a/School-Board-Member.htm>

<http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/may11/vol68/num08/Involvement-or-Engagement%20%A2.aspx>

http://education.nh.gov/instruction/school_health/health_coord_family.htm